

ใต้ร่มโพธิญาณ

พระโพธิญาณเถร

ใต้ร่มโพธิญาณ

พระโพธิญาณเถร

ชมรมพุทธศาสน์ การบินไทย

ชีวประวัติพระโพธิญาณเถร (หลวงพ่อชา สุภัทโท)

วัดหนองป่าพง

เจ้าอาวาส วัดหนองป่าพง
อำเภอวารินชำราบ
จังหวัดอุบลราชธานี

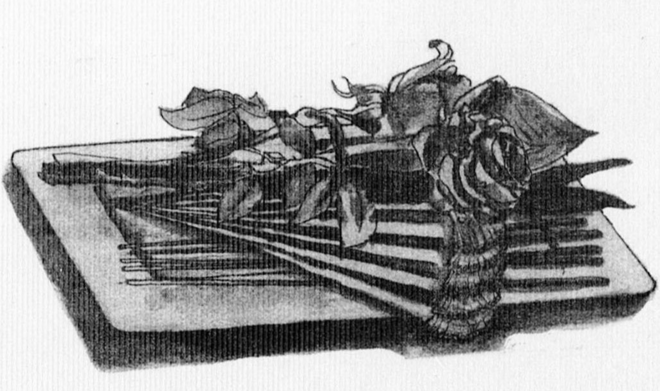
พิมพ์ครั้งที่ ๑
ธันวาคม ๒๕๓๕
จำนวน ๒๐๐,๐๐๐ เล่ม

การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย มุ่งรับผิดชอบต่อสังคม
ด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจของประชาชน

กราบหลวงพ่อ

◎ ประนมมือไหว้พระ โพธิญาณ
หลวงพ่อชาอาจารย์ พ่อเจ้า
ประคุณแห่งอีสาน สะอาดสว่าง สงบแฮ
หนองป่าพงยงเหย้า อยู่รู้เจริญธรรม
◎ วารินชำราบพื้น พสุธา
ธรรมแห่งหลวงพ่อชา เช่นนั้น
แผ่ไปทุกทิศา นุทิศ
จากจิตสู่จิตขั้น ข่วงข้ามข่วงเข็ญ
◎ "ทุกข์มีเพราะยึด" ตั้ง อัตตา
"ทุกยึดเพราะอยาก" หา เหตุตั้ง
"ทุกข์มากเพราะพลอย" พาตนเขิด
เป็นเหยื่อกิเลสรั้ง จิตเต้าตามรอย
◎ "ทุกข์น้อยเพราะหยุด" ตั้งยึดตน
"ทุกข์หลุดเพราะปล่อย" ผลผัสสะห้า
คำหลวงพ่อบันดล ดวงจิต
กราบพระโพธิญาณกล้า กราบแก้วกมลเสมอฯ

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์
ศุกร์ ๒๓ ต.ค. ๒๕๓๕

คำนำ

เช้าตรู่วันครูปี ' ๓๕ หลวงพ่อละสังขารไปตามกฎธรรมชาติ ศิษย์ต่างรำลึกว่า...หลวงพ่อมิได้จากไปไหน ภาพลักษณ์แท้จริงของท่าน คือปฏิปทาอันงดงาม และธรรมคำสอนที่ลึกซึ้งแต่ง่ายต่อการเข้าใจ ยังปรากฏอยู่กับเราตลอดเวลา

ศิษย์จึงร่วมเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ขึ้น จากงานเขียนเก่าของครูบาอาจารย์ จากธรรมเทศนาของหลวงพ่อในแถบเสียง และการบอกเล่าจากญาติมิตรของท่าน โดยมุ่งหมายให้เรื่องราวเหล่านี้ เป็นเช่นบทศึกษาแก่ผู้แสวงหาชีวิตที่ดีงาม

ผู้มีปัญญา ย่อมค้นพบสัจธรรมในสรรพสิ่ง และยังอาจพบเห็นสารธรรมจากหนทางชีวิตของหลวงพ่อในหนังสือเล่มนี้

คณะศิษย์

ฤดูหนาว ๒๕๓๕

สารบาญ

สารบาญ

...๑

ย้อนกระแสแลอดีต

ห่างจากริมฝั่งแม่มูลทางทิศใต้ประมาณ ๕ กิโลเมตร เป็นที่ตั้งของหมู่บ้านชาวนาแห่งหนึ่ง บ้านก่ออยู่ในเขตตำบลธาตุ (ปัจจุบันเป็นตำบลแสนสุข) อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

ณ หมู่บ้านแห่งนั้น พระโพธิญาณเถร..หลวงพ่อชา สุภทฺโท ได้ถือกำเนิดในสกุล ช่วงโชติ เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๖๑

ท่านเป็นบุตรคนที่ ๕ ของ พ่อมา แม่พิมพ์ ช่วงโชติ มีพี่น้องร่วมบิดามารดา ๑๐ คน

ครอบครัวของท่านประกอบอาชีพกสิกรรม มีฐานะมั่นคง บิดามารดามีอัธยาศัยโอบอ้อมอารี มักเอื้อเฟื้อทั้งวัตถุและมิตรไมตรี แก่เพื่อนบ้านเสมอ รวมทั้งมีใจบุญสุนทานเข้าวัดฟังธรรมอยู่เป็นประจำ อันเป็นคุณลักษณะอย่างหนึ่งของชาวชนบทอีสานโดยทั่วไป

หลวงพ่อเติบโตในบรรยากาศอบอุ่นมั่นคงของครอบครัวใหญ่ แวดล้อมด้วยหมู่วงศาคณาญาติ ที่ต่างพึ่งพาอาศัยเคารพรักนับถือกันและกัน ครอบครัวของท่านจึงเป็นครอบครัวหนึ่งในชนบทที่มีความสงบสุขตามอัตภาพ

ในวัยเด็ก หลวงพ่อมีรูปลักษณ์น่าเอ็นดู ด้วยรูปร่างอ้วนกลม พุงพลุ้ย และปากกว้างที่เชิดขึ้นเล็กน้อย เพื่อน ๆ จึงขนานนามท่านว่า อึ่ง

น้องชายของท่านเล่าถึงลักษณะและอุปนิสัยของพี่ชายว่า *"เป็นคนมีรูปร่างลักษณะแม้ไม่หล่อ แต่ก็ไม่ขี้เหร่ ดูได้ทั้งวันไม่น่าเบื่อ และเป็นคนพูดเก่ง อารมณ์ดี ชอบสนุก รวมทั้งมีอารมณ์ขัน ชอบนำเรื่องตลกมาเล่าให้เพื่อน ๆ ได้หัวเราะครื้นเครงอยู่เสมอ"*

หลวงพ่อมีลักษณะของผู้นำมาตั้งแต่เด็ก เมื่อเล่นกับเพื่อน ๆ ชอบเป็นหัวหน้า แต่ก็เป็นผู้นำที่ฝักใฝ่ธรรมาธิปไตย ไม่นิยมความรุนแรง รักสันติ มีความเป็นกลาง มักช่วยไกล่เกลี่ยปัญหาขัดแย้งของเพื่อน ๆ

เอกลักษณ์โดดเด่นอีกอย่างคือ เป็นคนซื่อสัตย์ ไม่ชอบการโกหก มีนิสัยตรงไปตรงมา รักความเป็นธรรมและเสียสละ เวลาเฉลี่ยแบ่งปันสิ่งของในหมู่เพื่อน มักขอส่วนแบ่งที่น้อยกว่าผู้อื่น และมีนิสัยเช่นนี้เสมอต้นเสมอปลาย

นอกจากมีนิสัยชอบเป็นผู้นำที่มีคุณธรรมแล้ว บางครั้งยังชอบเล่นเป็นพระอีกด้วย หลวงพ่อเล่าให้ฟังว่า *"ตอนเด็ก ๆ คิดอยากจะเล่นเป็นพระ ก็เลยตั้งตนเป็นสมภารขึ้นมา เอาผ้าขาวม้ามาห่มเป็นจีวร ถึงเวลาฉันเพลก็ตีระฆังแก๊ง ๆ ให้เพื่อน ๆ ที่เล่นเป็นโยมอุปัฏฐาก เอาน้ำมาให้ฉัน แล้วรับศีลรับพร"* ท่านเล่าถึงอดีตและหัวเราะอย่างอารมณ์ดี

ต่อมา หลังจากจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ จากโรงเรียนบ้านก่อแล้ว เด็กชายชาได้รบเร้าให้พ่อแม่พาตนไปฝากเป็นศิษย์วัด

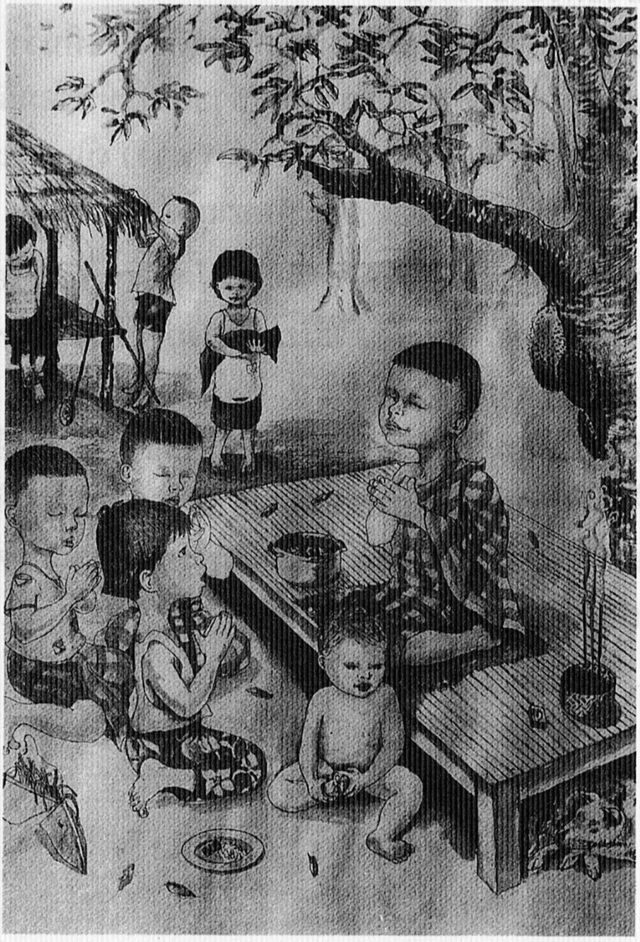
พ่อมาและแม่พิมพ์ก็ไม่ขัดข้อง กลับรู้สึกยินดีที่ลูกใฝ่ใจเรื่องวัดเรื่องวา จึงนำเด็กชายชาไปฝากฝังกับท่านอาจารย์ลีที่วัดก่อนอก

ครั้นได้เป็นเด็กวัดดังปรารถนาแล้ว เด็กชายชาก็มีโอกาสได้เรียนรู้ความเป็นอยู่ของชาววัดพร้อมทั้งฝึกหัดไหว้พระสวดมนต์ และอุปัฏฐากรับใช้ครูบาอาจารย์

ท่านอาจารย์ลีเฝ้าจับตามองอยู่หลายเดือน เห็นว่า เป็นเด็กเรียบร้อยและขยันหมั่นเพียรดี จึงจัดการบวชเณรให้พร้อมกับเพื่อน ๆ อีกหลายคน โดยมีพระครูวิจิตรธรรมภาณี (พวง) เป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ.๒๔๗๔ ขณะนั้นอายุได้ ๑๓ ปี

เมื่อบรรพชาแล้ว ได้ศึกษาหลักสูตรนักธรรม และเรียนหนังสือพื้นเมืองที่เรียกกันว่า *หนังสือตัวธรรม* รวมทั้งท่องบ่นบทสวดมนต์ต่าง ๆ ได้อย่างเชี่ยวชาญ

บวชเณรได้สามปี ก็ลาสิกขาบทกลับไปใช้ชีวิตทางโลกอีกครั้งหนึ่ง เป็นเหตุให้ได้ศึกษาบทเรียนชีวิตหลายอย่าง ซึ่งต่อมามันได้กลายเป็นบทเรียนอันทรงคุณค่า ที่ท่านนำมาเป็นหลักพิจารณา ให้เกิดศรัทธาและปัญญาอันเป็นประโยชน์

"เอาผ้าขาวม้ามาห่มเป็นจีวร ให้เพื่อน ๆ เล่นเป็นโยมอุปัฏฐาก เอาน้ำมาให้ฉัน แล้วรับศีลรับพร"

...๒
บทเรียนชีวิต

เมื่อลาสิกขากลับมาอยู่บ้าน นายชาผู้ผ่านการบวชเรียนมาสามปี เกิดความซาบซึ้งในพระคุณของบิดามารดามากยิ่งขึ้น สิ่งใดจะนำความสุขกายสบายใจมาให้ท่านทั้งสองก็พยายามกระทำอยู่อย่างสม่ำเสมอ

อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกในส่วนลึกของจิตใจ ได้ปรากฏขึ้นมาอยู่เรื่อย ๆ ว่า ชีวิตแบบชาวบ้านนี้ไร้แก่นสาร ท่านเล่าความรู้สึกนั้นให้ศิษย์ฟังในภายหลังว่า

"...ตอนนั้นอายุประมาณสิบห้าสิบหกปี เบื่อ...ไม่อยากอยู่กับครอบครัว คิดอยากจะไปอยู่คนเดียวเรื่อย ๆ ไม่รู้ทำไมถึงคิดอย่างนั้น เป็นอยู่หลายปีเหมือนกัน ไม่รู้มันเบื่ออะไร มันอยากไปไหน ๆ คนเดียวเป็นอย่างนั้นอยู่ระยะหนึ่ง แล้วก็มาบวช อันนี้มันเป็นนิสัยหรือบารมี แต่เราไม่รู้จักมัน แต่ก็มีความรู้สึกอย่างนี้ตลอดมา..."

แต่เหมือนโลกต้องการฝากบทเรียนชีวิตให้แก่ผู้จะสละโลกเสียก่อน นายชาจึงยังไม่มีโอกาสทำตามความรู้สึกในส่วนลึกของจิตใจได้

นายชามีเพื่อนรักคนหนึ่งชื่อ นายพุฒ ทุมมากรณ์ ซึ่งเป็นเพื่อนที่สนิทสนมเคยเล่นกันมาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก เมื่อทั้งสองแตกเนื้อหนุ่ม การละเล่นอย่างเด็ก ๆ ก็จืดจางไร้รสชาติ จึงพากันแสวงหาของเล่นแบบใหม่ที่เหมาะกับวัยของตน

การมีคนรักเป็นเรื่องสนุกตื่นเต้นและท้าทายสำหรับวัยรุ่น แต่มันก็อาจเป็นที่มาของความล้มเหลว หรือความรุ่งโรจน์ของชีวิตในขณะเดียวกันได้

ในที่สุดนายชาได้เกิดสัมพันธ์รักกับนางสาวจ่าย ซึ่งเป็นลูกติดแม่เลี้ยงของนายพุฒเพื่อนรักนั่นเอง

ความรักของชายหญิงคู่นี้ ญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายหญิงไม่มีใครรังเกียจ เพราะเห็นว่า นายชาเป็นคนดีมีคุณสมบัติเพียบพร้อมทั้งนิสัยใจคอและฐานะทางครอบครัว พ่อแม่ของหญิงสาวถึงกับกีดกันหนุ่มอื่นไม่ให้มีโอกาสย่างกรายผ่านขึ้นมาบนเรือนเลยทีเดียว

เวลานั้นนายชาอายุได้ ๑๙ ปี ส่วนหญิงสาวอายุ ๑๗ ปี ทั้งสองได้สัญญาต่อกันว่า จะรอจนกว่านายชาผ่านการเกณฑ์ทหาร แล้วบวชทดแทนคุณพ่อแม่สักหนึ่งพรรษา เมื่อทุกอย่างพร้อมก็จะแต่งงานกันทันที

ย่างเข้าฤดูฝน ชาวนาต่างตระเตรียมคราด ไถ และวัวควายรอการปักดำ นายชาก็ง่วนอยู่กับการงานที่กระท่อมกลางนา โดยหารู้ไม่ว่า ความผิดหวังบทเรียนเรื่องอนิจจังกำลังจะเกิดขึ้นกับตน

"ให้มันแต่งกับไอ้พุฒ ลูกชายของเรานี่แหละ" พ่อของนายพุฒปรารภเรื่องการแต่งงานของนางสาวจ่ายกับภรรยาตน เพราะเห็นว่านายชากับสาวจ่ายถึงจะเหมาะสมกันก็จริง แต่ต้องรอกันอีกหลายปีดีไม่ดีนายชาอาจเปลี่ยนใจ ลูกของตนจะมีแต่ทางเสีย และยังมีความเห็นในแง่เศรษฐศาสตร์อีกว่า *"เรือล่มในหนองทองจะไปไหน"*

ข่าวการแต่งงานของนายพุฒกับนางสาวจ่าย แพร่กระจายไปทั่วหมู่บ้าน กระทั่งไปถึงกระท่อมกลางนา นายชารู้สึกเสียใจมากแต่ในที่สุดก็ทำใจได้ ไม่โกรธแค้นเขาทั้งสอง เพราะรู้ว่าเขาจำเป็นต้องทำ

ตามความปรารถนาของพ่อแม่

ความผิดหวังครั้งนี้ จึงกลับกลายเป็นบทเรียนเรื่องอนิจจังบทแรกให้แก่ท่าน

นายชายังคงรักษาความสัมพันธ์ฉันเพื่อนที่ดีกับนายพุฒเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น แต่สำหรับแม่จ่ายนั้นนายชายังตัดห่วงหาอาลัยไม่ขาด

หลวงพ่อเคยเล่าว่า ต้องระวังใจตัวเองมาก แม้บวชเป็นพระแล้ว ถ้าเห็นแม่จ่ายเดินมา ต้องรีบหลบเข้าป่าทันที เจ็ดปีแรกที่บวช ท่านยอมรับว่า ยังสลัดความอาลัยในสาวจ่ายออกไม่ได้ กระทั่งออกธุดงค์เจริญกรรมฐานอย่างเด็ดเดี่ยวจริงจัง ความรู้สึกนั้นจึงค่อยคลายหายไป

เมื่อหลวงพ่ออบรมพระเณรเรื่องกาม ท่านมักพูดถึงพ่อพุฒในฐานะเป็นผู้มีบุญคุณต่อท่านว่า *"ถ้าเขาไม่แต่งงานกับแม่จ่าย เราก็คงไม่ได้บวช"*

หลังจากได้รับบทเรียนแห่งอนิจจังบทแรก ความรู้สึกที่มีต่อโลกในแง่เบื่อหน่ายก็ยิ่งปรากฏขึ้นชัดเจน ทำให้เริ่มมองเห็นความไม่เที่ยงแท้แน่นอนในชีวิต เกิดความระมัดระวังในเรื่องความรักหรือเพศตรงข้ามมากขึ้น...

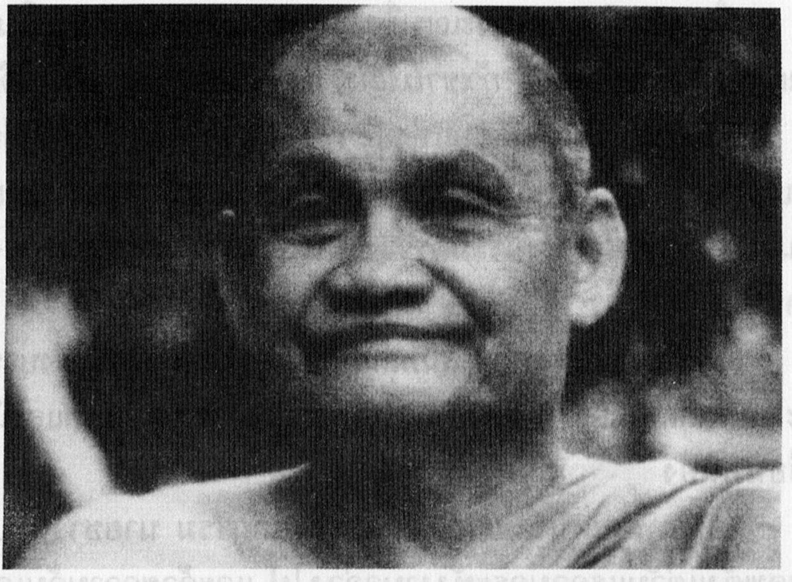
สมัยที่บวชเณร นายชาสนิทสนมกับเพื่อนรุ่นพี่คนหนึ่งซึ่งบวชเป็นพระ แม้ลาสิกขาแล้ว ทั้งสองยังคงไปมาหาสู่กัน ด้วยความรักและนับถือเสมือนพี่น้อง

ต่อมาเพื่อนคนนั้นป่วยหนักและถึงแก่กรรม นายชาได้ไปช่วยงานศพตั้งแต่วันแรกจนกระทั่งงานลุล่วงไป และด้วยความคุ้นเคยกับครอบครัวนี้ จึงเกิดความเป็นห่วงว่าภรรยาและลูก ๆ ของผู้ตายจะรู้สึกว้าเหว่ จึงพักค้างคืนอยู่เป็นเพื่อน เพื่อให้กำลังใจแก่กันก่อน

คืนแรกผ่านไป ไม่มีอะไรเกิดขึ้น แต่พอคืนที่สอง ตกดึกภรรยา

ของผู้ตายได้เข้ามานอนแอบอิงอยู่แนบข้าง พร้อมทั้งจับมือเพื่อนสามีมาลูบไล้เรือนร่างตน แต่นายชาก็หาได้ตอบสนองความต้องการของนางไม่ กลับแสร้งทำเป็นหลับ ไม่รับรู้อะไร เมื่อนางไม่อาจทำในสิ่งที่ปรารถนาได้ จึงลุกหนีไปด้วยความอับอาย

คืนนั้น นายชาได้เอาชนะกามราคะเป็นครั้งแรกในชีวิต ชนะด้วยความอดทน ด้วยจิตสำนึกในความถูกต้องดีงามและละอายต่อบาป

"...เมื่อจิตมันตื่นขึ้นมาแล้ว อะไรก็ตื่นตาม..."

...๓

ใต้ร่มโพธิญาณ

หลังจากใช้ชีวิตทางโลกอยู่หลายปี วันหนึ่งในฤดูร้อนของปี พ.ศ. ๒๔๘๒ ขณะนั้นนายชาอายุ ๒๑ ปี ได้ตัดสินใจบอกความในใจของตนต่อบุพการี

พ่อมาและแม่พิมพ์ ต่างปลาบปลื้มยินดีในเจตจำนงของบุตรชายที่ประสงค์จะออกบวช เพราะชาวพุทธมีคติว่า การบวชพระให้ลูกชายเป็นบุญกุศลอันประเสริฐยิ่ง จึงบอกข่าวแก่ญาติมิตรบ้านใกล้เรือนเคียงมาร่วมตระเตรียมงานบวชบุตรชายของตน พร้อมทั้งนำนายชาไปฝากเป็นนาค ฝึกหัดและเรียนรู้ความเป็นอยู่ของพระ ที่วัดก่อนอก

ตะวันบ่าย ๑๓.๕๕ นาฬิกาของวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ.๒๔๘๒ นายชาได้เข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์เป็นพระภิกษุชา มีฉายาว่า สุภทฺโท (ผู้เจริญด้วยดี) โดยมี ท่านพระครูอินทรสารคุณ เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูวิรุฬสุตการ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และ พระอธิการสวน เป็นพระอนุสาวนาจารย์ อุปสมบท ณ พัทธสีมาวัดก่อใน ตำบลธาตุ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อบวชแล้ว ได้จำพรรษาศึกษาพระธรรมวินัยที่วัดก่อนอกสองพรรษา

หลวงพ่อเคยพูดถึงความรู้สึกของท่านตอนบวชใหม่ ๆ เพื่อให้เป็นคติแก่บรรดาสานุศิษย์ว่า

"เราบวชมา ก็ไม่ได้ปรารถนาว่าจะมาอยู่อย่างนี้ ไม่ได้คิดว่าจะมาเป็นครูอาจารย์ใคร ไม่ได้นึกจะหนีจากวัฏสงสารอันนี้ ก็บวชธรรมดาไปอย่างนั้นแหละ...

แต่พอบวชเข้ามาแล้ว ได้เรียน ได้ปฏิบัติ ก็เกิดศรัทธาขึ้น ครั้งแรกก็เกิดวิตกถึงความเป็นอยู่ของสัตว์โลกทั้งหลาย.....น่าสลดสังเวช....คนเราเกิดมาแล้วประเดี๋ยวก็ตายไปทั้งนั้น ทิ้งบ้าน ทิ้งข้าวของให้ลูกหลานแย่งกัน ทะเลาะกัน...

เมื่อเราเห็นแล้ว ก็เข้าถึงจิตใจเรา เกิดสลดสังเวชในความเป็นอยู่ทั้งของคนจน คนรวย ทั้งคนโง่ คนฉลาด อยู่ในโลกก็เป็นอย่างนี้

ธรรมะหรือความรู้สึกนี้เต็มอยู่ในใจของเรา ไม่รู้จะพูดให้ใครฟัง เมื่อจิตมันตื่นขึ้นมาแล้ว อะไรก็ตื่นตาม พบสิ่งต่าง ๆ ก็ตื่นอยู่เสมอ

เราสำนึกอยู่เสมอว่า เราได้รู้จักธรรมะ เรียกว่ามันสว่างขึ้นแล้ว ทำให้มองเห็นอะไรหลาย ๆ อย่าง เวลานั้นก็มีธรรมะ มีปีติอิ่มใจ... และเมื่อยิ่งศึกษาไป... ปฏิบัติไป ก็ยิ่งมีศรัทธา ยิ่งอิ่มใจยิ่งสงบ และมีปัญญามากขึ้นทุกที...

พอออกพรรษา พระเณรที่บวชพร้อม ๆ กันก็พากันสึก เรามองเห็นว่า เอ..ไอ้พวกนี้มันยังไงกันหนอ แต่ก็ไม่ได้พูดกับเขา เพราะยังไม่ไว้ใจความรู้สึกของตัวเอง

พวกที่จะสึก พากันตื่นเต้น บางทีก็เอาเครื่องแต่งตัวมาใส่ เราเห็นว่าพวกนี้ บ้าหมดแล้ว แต่เขาว่ามันดี มันสวย สึกแล้วจะต้องไปทำอย่างนั้นอย่างนี้...

ตอนนั้นภายในใจเราคิดว่า นี่มันโง่มาก บวชมันบวชยาก สึกมันสึกง่าย พวกนี้บุญน้อยเห็นทางโลกมีประโยชน์มากกว่าทางธรรมะ เราก็เห็นไป แต่ไม่พูด ได้แต่มองจิตของตัวเอง ไม่กล้าพูดให้เพื่อนเขาฟังว่า คิดอย่างนั้นมันผิด ไม่กล้าพูด เพราะว่าตัวเราก็ยังเป็นของไม่แน่เหมือนกัน ไม่รู้ว่าศรัทธาของเราจะยั่งยืนยาวไปถึงขนาดไหน..

พอเพื่อนสึกไปแล้วก็ทอดอาลัย ไม่มีใครอยู่ด้วย ก็เอาหนังสือปาฏิโมกข์มาท่องสบาย ไม่มีใครมาล้อเลียนก็ตั้งใจว่า จะพยายามปฏิบัติ ให้มีความนึกคิดเห็นโทษเห็นภัยของโลกอยู่เสมอ ไม่ให้คลายความเพียร ไม่ให้เปลี่ยนศรัทธา จะให้มันสม่ำเสมออย่างนี้...

แต่การบวช....ไม่ใช่ไม่ทุกข์นะ ยิ่งพรรษาหนึ่งพรรษาสองหรือเป็นพระหนุ่มเณรน้อยนี่ ยิ่งทุกข์มาก ผมนี่มันเคยทุกข์มามาก ทุกข์กับอาหารการกิน นี่ก็ยิ่งทุกข์ อยากกินตำส้มมะละกอ อยากกินนั่น กินนี่อยากกินทุกอย่างนั่นแหละ น้ำลายนี่ไหลยืดเลย คนกำลังกินกำลังนอนกำลังสนุก เอามายึด มาขังเอาไว้ มันก็ทุกข์มาก เหมือนกับน้ำกำลังไหลไปขวางเอาไว้ ยิ่งไปกันใหญ่ เอาไว้ได้ก็ดี เอาไว้ไม่ได้ก็พัง

บวชปีแรกไม่ค่อยได้อะไร มีแต่อยากกินนั่นกินนี่ วุ่นวายไปหมดแย่เหลือเกิน บางครั้งนั่งคิดอยู่ เหมือนกับได้กินกล้วยจริง ๆ รู้สึกเหมือนได้หักกล้วยเข้าปากอยู่อย่างนั้น มันเป็นของมันเอง

แต่ถ้าเราพิจารณาดี ๆ เรื่องเหล่านี้ คือเรื่องของการปฏิบัติทั้งนั้น ยิ่งยาก ยิ่งลำบาก นั่นแหละดี สิ่งไหนไม่ยากไปทำมันทำไมใคร ๆ ก็ทำได้หรอก...สิ่งที่ยาก ๆ คือการปฏิบัตินี่ต้องทำให้มันได้...

บางคนมาพูดว่า ถ้าออกบวชตั้งแต่อายุน้อย ๆ ไม่ได้สร้างครอบครัวเหมือนหลวงพ่อคงปฏิบัติง่าย ไม่ต้องคิดอะไรมาก ...ว่าไปนั่น คนพูดอย่างนี้ อย่ามาพูดอยู่ใกล้ ๆ นะเดี๋ยวโดนไม้ตะพดหรอก...แหม พูดยังกับว่าเราไม่มีหัวใจ เรื่องการปฏิบัติฝืนจิตใจตน ไม่ใช่เรื่องย่อย ๆ นะ มันเรื่องของชีวิตทั้งชีวิตนั่นแหละ..."

การจำพรรษาอยู่ที่วัดก่อนอก หลวงพ่อได้ศึกษาปริยัติธรรม และสอบนักธรรมตรีได้ในปีนั้น การเล่าเรียนทำให้เกิดความรู้สึกซาบซึ้ง ศรัทธา

ในพุทธประวัติและพระธรรมคำสอนยิ่งขึ้น เป็นเหตุให้ท่านตั้งปณิธานอย่างแน่วแน่ว่า จะมอบชีวิตไว้ใต้ร่มโพธิญาณ

หลวงพ่อเล่าถึงความรู้สึกก่อนจะตัดสินใจอย่างนี้ว่า *"ก่อนที่ผมจะปฏิบัติ ผมมีความคิดว่า ศาสนาตั้งอยู่ในโลก ทำไมบางคนทำตาม บางคนไม่ทำ บางคนทำแบบนิด ๆ หน่อย ๆ แล้วเลิก หรือผู้ไม่เลิกก็ไม่ประพฤติปฏิบัติเต็มที่ นี่เป็นเพราะอะไร ก็ความไม่รู้นั่นเอง...*

ผมจึงต้องอธิษฐานในใจว่า เอาละชาตินี้ เราจะมอบกายใจอันนี้ให้มันตายไปชาติหนึ่ง แล้วจะทำตามคำสอนของพระพุทธเจ้าทุกประการเลย จะทำให้มันรู้แจ้งในชาตินี้ แม้ว่าจะทุกข์ยากลำบากขนาดไหน ก็ต้องทำ...ไม่เช่นนั้นก็จะสงสัยอยู่เรื่อยไป ทำไมมันยุ่งยากนักวัฏสงสารนี้..."

...๔

ภาษิตอีสาน

"บ่ ออกจากบ้าน..บ่ฮู้ห่อนทางเทียว..บ่ เฮียนวิชา..ห่อนสิมีความฮู้"
(ไม่ออกจากบ้าน ไฉนจะรู้ทางไปมา...ไม่เรียนวิชา ไฉนจะมีความรู้)

ภาษิตอีสานบทนี้ กระตุ้นเตือนเจตนาอันแรงกล้าของหลวงพ่ออยู่เสมอ เมื่อท่านกำหนดวิถีชีวิตลงในเพศบรรพชิตแล้ว จึงคิดสร้างรากฐานให้แก่ตนเอง ด้วยการศึกษาพระธรรมวินัยให้รู้แจ้งเสียก่อน

ครั้นได้พิจารณาเห็นว่า ครูบาอาจารย์ในท้องถิ่นที่แตกฉานและชำนาญในการสอนปริยัติไม่ค่อยมี ดังนั้นในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ หลวงพ่อจึงตัดสินใจไปแสวงหาความรู้ในต่างถิ่น สำนักแรกที่เข้าพำนักคือ วัดสวนสวรรค์ อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี

แต่เนื่องจากวัดนี้ยังไม่มีสำนักเรียน หลวงพ่อจึงต้องใช้วิธีเดินไปเรียนที่ วัดโพธิ์ตาก ซึ่งอยู่ไม่ไกลนัก แล้วกลับมาพักที่วัดสวนสวรรค์

วัดสวนสวรรค์ในสมัยนั้น มีกุฏิสองหลัง และศาลาโรงธรรมหนึ่งหลัง มีภิกษุสามเณรและศิษย์วัดพักเต็มไปหมด ประกอบกับขณะนั้นกำลังอยู่ในระหว่างสงครามเอเชียมหาบูรพา บางครั้งมีพวกทหารเข้ามาขอพักอาศัยด้วย บรรยากาศของวัดจึงไม่สงบเท่าที่ควร และอาหารการขบฉันรวมทั้งน้ำดื่มน้ำใช้ขาดแคลนมาก แต่หลวงพ่อก็อดทนตั้งใจเล่าเรียนอยู่ที่นั่นเป็นเวลา ๑ พรรษา

ปี พ.ศ. ๒๔๘๕ หลวงพ่อได้เดินทางไปสำนักเรียน วัดหนองหลัก ตำบลเหล่าบก อ.ม่วงสามสิบ จ.อุบลราชธานี ซึ่งมี พระครูอรรคธรรมวิจารณ์ เป็นเจ้าอาวาส

แต่ระยะนั้น เป็นฤดูแล้งอาหารการขบฉันฝืดเคือง เพื่อนที่ไปด้วยออกความเห็นว่า อยากไปอยู่สำนักอื่น หลวงพ่อไม่อยากขัดใจสหธรรมมิก จึงตกลงเห็นด้วย ทั้งที่มีความรู้สึกชอบอัธยาศัย และสนใจในอุบายการสอนของครูอาจารย์ที่วัดหนองหลักอยู่มาก

ในปีนั้นจึงจำพรรษา และศึกษานักธรรมชั้นโทรวมทั้งบาลีไวยากรณ์ที่ วัดบ้านเค็งใหญ่ อ.อำนาจเจริญ จ.อุบลราชธานี โดยมีพระมหาแจ้งเป็นครูสอน ในปีนั้นสามารถสอบได้นักธรรมชั้นโท

ปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ได้กลับไปวัดบ้านหนองหลักตามที่ตั้งใจไว้ ในพรรษานี้ หลวงพ่อพากเพียรทุ่มเทจิตใจให้กับการศึกษาอย่างเต็มที่ เพราะได้พบครูอาจารย์ที่มากด้วยความสามารถ บรรยากาศในวัดก็เหมาะต่อการพำนักอาศัย พรรษานั้นได้เรียนทั้งนักธรรมเอก และบาลีไวยากรณ์ ได้รับสาระประโยชน์จากสำนักเรียนนี้มาก

หลังออกพรรษา และกรานกฐินผ่านไป หลวงพ่อได้รับข่าวจากทางบ้านว่าโยมพ่อป่วยหนัก จึงเกิดความพะว้าพะวงห่วงทั้งพ่อและการศึกษา แต่เกิดความคิดว่า โยมพ่อนั้นเป็นผู้มีพระคุณอันใหญ่หลวง ควรที่เราจะตอบแทนพระคุณท่านตามฐานะที่จะพึงกระทำได้ ส่วนเรื่องการเรียน หากเราไม่ตายเสียก่อนคงมีโอกาสได้ร่ำเรียนอีกตามปรารถนา ในที่สุดหลวงพ่อจึงตัดสินใจ หยุดพักการเรียนและการสอบนักธรรมไว้แล้วรีบเดินทางกลับบ้าน เพื่อดูแลและช่วยพยาบาลโยมพ่อ

เมื่อมาถึงบ้าน ได้พบเรือนร่างร่วงโรยซีดเซียวของโยมพ่อ นอนแน่นิ่งหายใจรวยรินอยู่บนที่นอน แม้ญาติมิตรและหมอจะเยียวยารักษาอย่างไร อาการป่วยไข้ของพ่อมาก็ไม่ดีขึ้น มีแต่ทีท่าว่าร่างกายที่ถูกบีบคั้นด้วยความชราและพยาธินั้น จะคืนสู่ธรรมชาติเป็นดิน น้ำ ลม ไฟ โดยส่วนเดียว

...๕

คำขอร้องของบิดา

นับตั้งแต่ลูกชายอุปสมบทแล้ว พ่อมาภูมิใจในตัวพระลูกชายยิ่งนัก ด้วยสังเกตเห็นว่า มีความเอาใจใส่ต่อการบวชเรียนอย่างจริงจัง

ทุกครั้งที่หลวงพ่อมาเยี่ยมเยือนที่บ้าน พ่อมามักกล่าวย้ำเตือนด้วยความปรารถนาดีอยู่เสมอว่า *"อย่าลาสิกขานะ อยู่เป็นพระอย่างนี้ดีแล้ว โลกภายนอกมันยุ่งยากลำบาก หาความสบายไม่ได้"*

และในครั้งสุดท้ายของการพบกันระหว่างพ่อลูก พ่อมาซึ่งนอนป่วยมานานวันจนร่างกายผ่ายผอมสิ้นเรี่ยวแรง กระทั่งไม่อาจช่วยตัวเองได้ แต่ด้วยความรักลูกสุดใจ อยากให้ลูกเลือกเดินทางสงบ จึงพยายามพูดขอร้องอีกเป็นครั้งสุดท้าย หลวงพ่อให้คำตอบที่พ่อมาปรารถนาจะได้ยินว่า *"ไม่สึกหรอก...จะสึกไปทำไมกัน"*

นอกเหนือจากความกังวลว่า พระลูกชายจะลาสิกขาแล้ว พ่อมายังห่วงเรื่องการเล่าเรียนนักธรรมของบุตรด้วย เมื่อทราบว่าอีกไม่กี่วันจะถึงกำหนดสอบ จึงกล่าวเตือนให้พระลูกชายกลับวัดเสีย ไม่ต้องเป็นห่วงตน

หลวงพ่อพิจารณาอาการป่วยของโยมพ่อแล้ว ก็ปลงใจว่า จะขออยู่ดูใจของผู้มีพระคุณ เพื่อทำหน้าที่ของบุตรจนสุดความสามารถ

ต่อมาไม่กี่วัน พ่อมาก็ถึงแก่กรรมละทิ้งสรรพสิ่งไว้เบื้องหลัง คงเหลือแต่พระคุณที่ฝังแน่นอยู่ในความทรงจำของลูก ๆ ตลอดกาล

ระหว่างที่เฝ้าพยาบาลโยมพ่อที่ป่วยหนักกระทั่งถึงแก่กรรม หลวงพ่อได้พิจารณาสภาวธรรมไปด้วย เกิดความสลดใจในความแปร

เปลี่ยนและเสื่อมสลายของชีวิต อันเป็นสมบัติสากล ที่โลกแบ่งปันให้แก่ทุกคนอย่างเที่ยงธรรม จะยากดีมีจน ก็ล้วนแต่กระเสือกกระสนไปจนมุมที่ความตาย

เมื่องานบำเพ็ญกุศลให้แก่โยมบิดาเสร็จสิ้นลง หลวงพ่อเดินทางกลับวัดบ้านหนองหลัก เพื่อศึกษาปริยัติธรรมต่ออีกครั้งหนึ่ง

บางวันหลังเวลาเรียน เมื่ออยู่คนเดียวหลวงพ่อมักรำลึกถึงภาพโยมพ่อที่นอนป่วยแล้วสิ้นใจไปต่อหน้า จิตใจจึงเกิดความสลดสังเวชต่อความเป็นไปของผู้คนยิ่งนัก

ระหว่างพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๘๗ หลวงพ่อแปลหนังสือธรรมบทจบไปหลายเล่ม จึงได้ศึกษาพุทธประวัติและพุทธสาวกโดยละเอียด

หลวงพ่อได้แง่คิดว่า ระหว่างการประพฤติปฏิบัติของตนกับภิกษุในครั้งพุทธกาลนั้น ช่างห่างไกลกันลิบลับ เปรียบเทียบกันไม่ได้เลย จิตใจเริ่มเบื่อหน่ายต่อการศึกษา คิดว่านี่คงไม่ใช่ทางพ้นทุกข์ ทำให้เกิดความสนใจการปฏิบัติธรรมมากขึ้น จึงหยุดการเล่าเรียนแล้วกลับมาวัดก่อนอก

ต่อมา ได้ทราบข่าวว่า มีอาจารย์สอนกรรมฐานอยู่ที่วัดปีเหล่อ อ.เดชอุดม จ.อุบลราชธานี จึงเดินทางไปฝากตัวเป็นศิษย์ ได้ศึกษาหาแนวทางอยู่ระยะหนึ่ง ครั้นใกล้เข้าพรรษาก็กลับมาที่วัดก่อนอกอีกครั้ง

พรรษานั้นหลวงพ่อมีโอกาสได้ตอบแทนพระคุณครูบาอาจารย์ด้วยการแบ่งเบาภาระด้านการสอนปริยัติธรรม และท่านสอบได้นักธรรมเอกในปีนั้น

พอออกพรรษา ท่านตัดสินใจหยุดการเรียนการสอนด้านปริยัติธรรม แล้วจัดเตรียมบริขารสำหรับจาริกธุดงค์ เพื่อออกแสวงหาครูอาจารย์ด้านการปฏิบัติธรรมต่อไป

...๖
เริ่มต้นชีวิตพระธุดงค์

ต้นปี พ.ศ. ๒๔๘๙ หลวงพ่อกับพระถวัลย์ ญาณจารี ได้จาริกธุดงค์จากอุบลราชธานีมุ่งสู่ภาคกลาง เพื่อสืบเสาะหาครูอาจารย์ด้านการปฏิบัติ ท่านทั้งสองเดินทางรอนแรมมาเรื่อย กระทั่งผ่านดงพญาเย็นเข้าสู่เขตจังหวัดสระบุรี ได้หยุดพักอยู่ที่บ้านยางคู่ระยะหนึ่ง...

หลังจากนั้น หลวงพ่อได้ยินถึงกิตติศัพท์ของหลวงพ่อเภา แห่งวัดเขาวงกฏ จังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นครูอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านธรรมปฏิบัติในเขตนั้น จึงตกลงกับเพื่อน แล้วเดินทางไปยังวัดเขาวงกฏ

แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า หลวงพ่อเภาท่านมรณภาพไปเสียแล้ว คงเหลือแต่ท่านอาจารย์วรรณ ซึ่งเป็นศิษย์ดูแลสำนักแทน เมื่อพิจารณาสถานที่วัดเขาวงกฏ ก็พบว่ามีความสงบวิเวก เหมาะแก่การประพฤติปฏิบัติ จึงขอพำนักจำพรรษาอยู่ที่นั่น

ในพรรษานั้น ได้มีโอกาสศึกษาข้อวัตรปฏิบัติ ที่หลวงพ่อเภาวางแนวทางไว้ หลวงพ่อเคยเล่าถึงปฏิปทาบางอย่างของหลวงพ่อเภาให้พระเณรฟังว่า...

วันหนึ่งขณะหลวงพ่อเภานั่งสนทนาอยู่กับลูกศิษย์รูปหนึ่งซึ่งเป็นพระมหาเปรียญ มีโยมผู้หญิงมากราบนมัสการ และออกปากนิมนต์ว่า...

"หลวงพ่อ..วันนี้ดิฉันขอนิมนต์หลวงพ่อไปเที่ยวด้วย จะไปไหมคะ"

หลวงพ่อเภานิ่งเฉย ไม่พูดอะไร พระมหารูปนั้นก็นึกว่า หลวงพ่อเภาคงไม่รู้เรื่อง หรือคงไม่ได้ยิน จึงบอกว่า

"หลวงพ่อ ๆ โยมถามได้ยินไหม? เขาจะนิมนต์ไปเที่ยวที่โน้น"

หลวงพ่อเภาก็ว่า *"ได้ยิน"*

โยมผู้หญิงก็ถามอีกว่า *"หลวงพ่อไปหรือเปล่าคะ"*

ท่านก็เฉย ไม่พูด ไม่ตอบ เลยไม่รู้เรื่องกัน เมื่อโยมผู้หญิงกลับไปแล้ว พระมหาก็ถามว่า...

"หลวงพ่อ โยมเรียนถามทำไมหลวงพ่อไม่พูด ?"

หลวงพ่อเภาตอบว่า *"โอ้ มหา ท่านรู้หรือเปล่า คนที่มาเมื่อกี้มีแต่ผู้หญิงทั้งนั้น จะชวนพระร่วมเดินทางด้วย...นี่คุณจะไปรับปากกับเขาทำไม...ให้เขาชวนข้างเดียวไม่เป็นอะไร เมื่อเราอยากจะไป...ก็ไปเพราะเราไม่ได้ชวนเขา เขาชวนเราข้างเดียว"* (พระชวนผู้หญิงร่วมเดินทางด้วยเป็นอาบัติปาจิตตีย์)...

ท่านมหาก็เลยนั่งคิด *"อือ...เราเสียคนเหลือเกินนะ"*

หลวงพ่อเล่าต่ออีกว่า ครั้งนั้นมีคนเอาเงินมาถวายหลวงพ่อเภา พอเขาเอาใส่ถาดมา ท่านก็ปูผ้าเช็ดหน้าไปรับ เมื่อเขาเอาถาดวางลงบนผ้า ท่านก็ปล่อยมือจากผ้าเช็ดหน้า...เงินก็ทิ้งไว้ที่เตียงนั้น ท่านรู้แล้วแต่ไม่สนใจ ลุกหนีไปคือในพระวินัยกล่าวว่า ถ้าเราไม่ยินดีในเงินนั้นไม่บอกเขาก็ได้เสร็จธุระแล้วก็ให้เป็นหน้าที่ของโยม แต่ถ้าหากว่าเรามีความยินดีต้องบอกเขาว่า *"โยมสิ่งนี้ไม่สมควรแก่พระ"* ต้องห้ามเขาในสิ่งที่มันผิด (ภิกษุรับเอง ให้ผู้อื่นรับ ซึ่งเงินทอง หรือยินดีเงินทองอันเขาเก็บไว้ให้เป็นอาบัตินิสสัคคีย์ปาจิตตีย์)

และที่วัดเขาวงกฏ หลวงพ่อยังได้มีโอกาสสนทนาธรรมกับพระอาจารย์ชาวกัมพูชารูปหนึ่ง ซึ่งเป็นพระธุดงค์ที่ชอบอยู่อย่างสันโดษ

ตามป่าเขา มีความรู้แตกฉาน เชี่ยวชาญทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง

ในวันหนึ่ง หลังจากสนทนากันแล้ว ต่างก็แยกย้ายกลับไปบำเพ็ญภาวนาตามปกติ ตอนกลางคืนหลวงพ่อชอบขึ้นไปเดินจงกรม และนั่งสมาธิที่บนเขา ประมาณสี่ทุ่มกว่าของคืนวันนั้น ขณะหลวงพ่อเดินจงกรมในความมืด ได้ยินเสียงผิดปกติเกิดขึ้นในป่าข้างทางจงกรม ครั้งแรกหลวงพ่อคิดว่า คงเป็นเสียงงูหรือสัตว์ป่าออกหากิน แต่พอเสียงเดินคล้ายสัตว์ย่ำเท้าหนัก ๆ บนใบไม้แห้งเข้ามาใกล้ ก็ปรากฏเป็นเงาตะคุ่มดำของคนเดินออกมาจากป่า แล้วหยุดยืนอยู่เบื้องหน้า หลวงพ่อเพ่งดูจึงรู้ว่าเป็นท่านอาจารย์ชาวกัมพูชา จึงถามขึ้นว่า...

"อ้อ ท่านอาจารย์นั่นเอง มีธุระอะไรหรือครับ ถึงได้มาทั้งดึก ๆ อย่างนี้"

"เมื่อตอนกลางวัน ผมอธิบายพระวินัยให้ท่านฟังผิดไปข้อหนึ่ง" พระอาจารย์ชาวกัมพูชาตอบ

"ท่านอาจารย์ไม่ควรลำบากถึงขนาดนี้เลย ไฟส่องทางก็ไม่มี เอาไว้พรุ่งนี้ จึงอธิบายให้ผมฟังใหม่ก็ได้" หลวงพ่อกราบเรียนด้วยความเกรงใจ

"ไม่ได้ ๆ ถ้าหากผมตายไปคืนนี้ ท่านอาจจะนำไปสอนคนอื่นผิด ๆ อีกจะเป็นบาปเป็นกรรมไปเปล่า ๆ" พระอาจารย์รูปนั้นยืนยันเจตนาเดิม

เมื่ออธิบายวินัยใหม่แล้ว ท่านก็ลากลับไป หลวงพ่อรู้สึกซาบซึ้งในน้ำใจของพระอาจารย์รูปนั้นมาก ท่านคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นอย่างแท้จริง แม้มีความผิดพลาดเพียงเล็กน้อยก็มิได้ประมาท ไม่ปล่อย

ให้ข้ามวันข้ามคืน รีบแก้ไข

ปฏิปทาอันน่าสรรเสริญของท่านอาจารย์ชาวกัมพูชา ได้ตราตรึงอยู่ในความทรงจำของหลวงพ่อตลอดมา

การปฏิบัติธรรมของหลวงพ่อที่วัดเขาวงกฏ ท่านพยายามแสวงหาอุบายหลายอย่าง เพื่อหาหลักการภาวนาที่ถูกกับจริตของตน

วันหนึ่ง หลวงพ่อรำลึกถึงครั้งยังเป็นสามเณรอยู่ที่วัดก่อนอก เคยเห็นพระบางรูปมีลูกประคำห้อยคอ สำหรับใช้บริกรรมภาวนา จึงคิดอยากจะได้มาทดลองใช้ดูบ้าง แต่ยังไม่รู้จะไปหาที่ไหน มองไปเห็นลูกตะแบกกลม ๆ อยู่บนต้น พอจะใช้แทนกันได้ ครั้นจะปีนขึ้นไปปลิดเอาลงมาเองก็เป็นการผิดวินัย จึงได้แต่เพียงคิด...

ต่อมาไม่กี่วัน ลิงฝูงหนึ่งพากันมาหักกิ่งรูดลูกตะแบกเล่น หล่นลงมามากมาย ท่านจึงเก็บมาคิดจะร้อยเป็นพวง แต่ไม่มีด้ายจะร้อย จึงใช้วิธีถือในมือ เมื่อบริกรรมภาวนาจบบทหนึ่ง ก็หย่อนลูกตะแบกลงกระป๋องทีละลูก จนครบร้อยแปดครั้ง ทำอยู่เช่นนั้นสามวัน รู้สึกไม่ถูกกับจริตตนนัก จึงหยุดทำ พร้อมนึกขำตัวเองในใจว่า *“เรานี่เหมือนพ่อค้านับลูกหมากขาย”*

การบวชเรียนตั้งแต่วัยหนุ่มฉกรรจ์ ซึ่งเป็นวัยที่สภาพร่างกายมีความสมบูรณ์พร้อมต่อพฤติกรรมทางธรรมชาติบางอย่าง ดังนั้น การเผชิญหน้ากับสัญชาตญาณอันรุนแรง จึงเป็นสิ่งที่ภิกษุทุกรูปจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ก็ขึ้นอยู่กับอุบายและปัญญาของแต่ละคนว่า จะสามารถฝ่าฟันอุปสรรคนั้นได้อย่างไร

ในพรรษาที่ ๘ ที่วัดเขาวงกฏนี้ หลวงพ่อได้ทดลองค้นหาวิธีเอาชนะกามราคะหลายวิถีทาง ดังท่านเล่าว่า

"พรรษานั้นผมไม่มองดูหน้าผู้หญิงเลย พูดก็พูดด้วย แต่ไม่ดูหน้า แต่ในใจนะ มันอยากจะดูแทบตาย...

ไม่มองหน้าผู้หญิงตลอดพรรษา คิดว่ากิเลสมันคงจะโทรมไปแล้ว ออกพรรษาไปบิณฑบาตที่ลพบุรี ก็ทดลองมองดูหน้าเขา.. โอ้ย..เกือบตาย แข้งขาอ่อนหมด เห็นเครื่องแต่งตัว เห็นอะไรวูบวาบไปหมด...แหม... นึกว่าเมื่อไรหนอ มันจะหมดกิเลส ท้อใจเลยนะ

...การปฏิบัติไม่ใช่อย่างนั้น ไม่ใช่การหลบ มันต้องสู้ ต้องพิจารณา หรือภาวนาให้รู้เรื่องตามความเป็นจริง แต่ครั้งแรกก็ต้องห่างไว้ก่อน และต้องสำรวมมาก ๆ"

นอกจากนั้น หลวงพ่อยังเล่าถึงความรู้สึกของท่าน ที่ถูกกิเลสมารหลอกล่อ จนเกือบถลำเข้าบ่วงของมันว่า...

"สมัยผมออกปฏิบัติใหม่ ๆ พรรษายังไม่มาก พอปฏิบัติไป มันก็คิดห่วงโลก อยากจะกลับไปอีกนั่นแหละ จะไปสร้างโลกสักพักหนึ่งคงดีมั้ง มันจะได้รู้เรื่องอะไรดี พระพุทธเจ้าท่านก็ยังมีราหุลนะ...

ก็นั่งภาวนาไปเรื่อย ๆ เลยเกิดความรู้ขึ้นมาว่า คิดอย่างนี้ก็ดีเหมือนกัน แต่เรานี้ คงจะไม่เหมือนพระพุทธเจ้าละมั้ง ถ้าออกไปแล้ว น่ากลัวจะจมลงไปในโคลนเลย...นี่ ความคิดมันต่อต้านกันเรื่อยมา ตั้งแต่หกเจ็ดพรรษา ถึงยี่สิบพรรษานี่ โอ้ย! มันรบกันขนาดหนัก"

การพำนักจำพรรษาอยู่ที่วัดเขาวงกฎ หลวงพ่อได้ศึกษาคำสอนและข้อวัตรปฏิบัติต่าง ๆ ของหลวงพ่อเภา รวมทั้งได้ศึกษาพระวินัยจากหนังสือวิสุทธิมรรค และ บุพพสิกขาวรรณนา และได้รับคำแนะนำด้วยน้ำใจจากภิกษุชาวกัมพูชา ตลอดจนใช้ปัญญาพิจารณาสิ่งต่าง ๆ เป็นหลักในการปฏิบัติ

และในพรรษานั้น หลวงพ่อยังได้ตั้งสัตย์ปฏิญาณกับตนเองว่า สิ่งใดที่ไม่บริสุทธิ์และไม่ถูกต้องตามพระวินัย จะไม่เกี่ยวข้องและไม่ล่วงละเมิดเป็นอันขาด...

ดังคำกล่าวของท่านที่ว่า...*"บำเพ็ญจิตของตนอยู่เรื่อยไปไม่ได้สงสัยในอาบัติทั้งหลายทั้งปวง ขนาดที่ว่าจิตของเรามันละอายแล้ว ไม่กล้าทำความผิดแล้ว ทั้งในที่ลับและที่แจ้ง ไม่ฆ่าสัตว์แม้แต่ตัวเล็ก ๆ ... มดตัวหนึ่ง...ปลวกตัวหนึ่ง...ถ้าจะให้เอามือไปบี้มัน หรือหากจะให้ฆ่าโดยเจตนา ถึงจะให้ตัวหนึ่งราคาเป็นหลาย ๆ หมื่นก็ฆ่าไม่ได้..."*

และเมื่อมาอยู่วัดหนองป่าพงแล้ว แม้ความเป็นอยู่ในสมัยแรกจะอัตคัดขัดสนสักเพียงใด หลวงพ่อมิเคยออกปากขอของต่อผู้ใด (พระขอของจากคนมิใช่ญาติ มิใช่ปวารณาเป็นการผิดวินัย) รวมทั้งการปลูกสร้างเสนาสนะต่าง ๆ เช่น ศาลา โบสถ์ กุฏิ และอื่น ๆ ก็ไม่กระทำในรูปแบบการเรี่ยไร หรือตั้งตู้รับบริจาค คงปล่อยให้เป็นไปตามมีตามได้ ท่านจะเน้นความบริสุทธิ์ในความเป็นอยู่มากที่สุด

โดยเฉพาะเรื่องการเกี่ยวข้องกับปัจจัยเงินทอง หลวงพ่อเคร่งครัดต่อพระวินัยข้อนี้มาก พระเณรในวัดหนองป่าพง จึงไม่มีเงินทองเป็นของส่วนตัว รวมทั้งไม่ให้ผู้อื่นรับหรือเก็บไว้เพื่อตน

มีพระรูปหนึ่ง มาขออยู่ศึกษาข้อวัตรปฏิบัติที่วัดหนองป่าพง หลวงพ่อก็ไม่ปฏิเสธที่จะรับ แต่ได้พูดชี้แจงก่อนว่า

"เมื่อมาอยู่กับผม จะสะสมเงินทองและสิ่งของไม่ได้ ผมถือตามวินัย"

พระรูปนั้นต่อรองว่า

"ถ้าผมจะใช้เงินทอง แต่ไม่ยึดไม่หมายจะได้ไหม ?"

"ได้! ถ้าท่านเอาเกลือมาฉันหมดกะทอ (เข่งเล็ก) ดูแล้วไม่เค็ม!

...๗

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต

ในระหว่างจำพรรษาที่วัดเขาวงกฏ หลวงพ่อได้ฟังเรื่องราวของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต จากโยมคนหนึ่ง ซึ่งเคยไปนมัสการหลวงปู่มั่นที่สำนักป่าหนองผือนาใน อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร เกิดความรู้สึกเลื่อมใส และตั้งใจว่าจะต้องไปศึกษาแนวทางปฏิบัติจากท่าน

เมื่อออกพรรษาแล้ว หลวงพ่อพิจารณาเห็นว่า พระถวัลย์มีความสนใจในการศึกษาตำรับตำรา จึงปรารภเรื่องวิถีชีวิตกันระหว่างเพื่อน พระถวัลย์ตกลงใจจะไปเรียนปริยัติธรรมที่กรุงเทพฯ หลวงพ่อกับคณะพระภาคกลางรวมกันสี่รูป จึงออกเดินทางย้อนกลับมาที่อุบลราชธานี พักอยู่ที่วัดก่อนอกระยะหนึ่ง แล้วจาริกธุดงค์มุ่งหน้าไปจังหวัดสกลนคร

ระหว่างการเดินทางไปสำนักหลวงปู่มั่น ได้แวะสนทนาและศึกษาตามสำนักต่าง ๆ ที่จาริกผ่านไปเรื่อย เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ และเปรียบเทียบแนวทางปฏิบัติของแต่ละสำนัก

การเดินทางครั้งนั้น ผู้ร่วมทางบางคนในคณะเกิดท้อถอย เพราะมีความเหน็ดเหนื่อยและยากลำบากมาก ประกอบกับเป็นผู้ไม่คุ้นเคยต่อการเดินทางไกลนัก จึงขอแยกทางกลับคืนถิ่นเดิม หลวงพ่อกับพระอีกสองรูปที่ไม่เลิกล้มความตั้งใจ ได้ออกเดินทางต่อ ในที่สุดก็ถึงสำนักของหลวงปู่มั่น

ก้าวแรกที่ย่างเข้าสู่สำนักป่าหนองผือนาใน หลวงพ่อรู้สึกประทับใจในบรรยากาศอันสงบร่มรื่นของสำนัก มองดูลานวัดสะอาดสะอ้าน กิริยา

มารยาทของเพื่อนบรรพชิตเป็นที่น่าเลื่อมใส จึงเกิดความพึงพอใจยิ่งกว่าสำนักใด ๆ ที่เคยสัมผัสมา

ยามเย็นวันแรกที่ไปถึง ได้เข้ากราบนมัสการหลวงปู่พร้อมศิษย์ของท่านเพื่อฟังธรรมร่วมกัน หลวงปู่มั่นได้ปฏิสันถารสอบถามเกี่ยวกับอายุพรรษา และสำนักที่เคยได้ศึกษาปฏิบัติ จากนั้นท่านก็ให้โอวาทและปรารภถึงเรื่องนิกายทั้งสอง คือธรรมยุติและมหานิกาย ซึ่งเป็นเรื่องที่หลวงพ่อสงสัยอยู่มาก

หลวงปู่มั่นกล่าวว่า "การประพฤติปฏิบัตินั้น หากถือเอาพระธรรมวินัยเป็นหลักแล้ว ก็ไม่ต้องสงสัยในนิกายทั้งสอง"

เมื่อคลายความสงสัยในเรื่องนิกายแล้ว หลวงพ่อได้กราบเรียนถามปัญหากับหลวงปู่มั่น ซึ่งหลวงพ่อถ่ายทอดบทสนทนาของท่านกับหลวงปู่มั่นให้ศิษย์ฟังว่า...

"เกล้ากระผมเป็นผู้ปฏิบัติใหม่...ไม่รู้จะปฏิบัติอย่างไร...มีความสงสัยมาก ยังไม่มีหลักในการปฏิบัติเลยครับ"

"มันเป็นยังไง" หลวงปู่มั่นถาม

"ผมหาทางปฏิบัติ...ก็เลยเอาหนังสือวิสุทธิมรรคขึ้นมาอ่าน มีความรู้สึกว่า มันจะไปไม่ไหวเสียแล้ว เนื้อความในสีลานิทเทส สมาธินิทเทส ปัญญานิทเทสนั้น ดูเหมือนไม่ใช่วิสัยของมนุษย์จะทำได้ ผมมองเห็นว่ามนุษย์ทั่วโลกนี้ มันจะทำตามไม่ได้ครับ มันยาก มันลำบาก มันเหลือวิสัยจริง ๆ ..."

หลวงปู่มั่นจึงกล่าวให้ฟังว่า...

"ท่าน...ของนี้มันมากก็จริงอยู่ ถ้าเราจะกำหนดทุก ๆ สิกขาบทในสีลานิทเทสนั้นนะมันก็ลำบาก แต่ความจริงแล้ว สีลานิเทสก็คือสิ่งที่

บรรยายออกมาจากใจของคนเรานั่นเอง ถ้าหากว่าเราอบรมจิตของเราให้มีความละอาย มีความกลัวต่อความผิดทั้งหมด เราก็จะเป็นคนที่สำรวมสังวรระวัง เพราะมีความละอายและเกรงกลัวต่อความผิด...

เมื่อเป็นอย่างนั้น ก็จะเป็นเหตุให้เราเป็นคนมักน้อย และสติก็จะกล้าขึ้น จะยืนเดิน นั่ง นอนอยู่ที่ไหน มันจะตั้งอกตั้งใจมีสติเต็มเปี่ยมเสมอ ความระวังมันก็เกิดขึ้น...

อะไรทั้งหมดที่ท่านศึกษาในหนังสือน่ะ มันขึ้นต่อจิตทั้งนั้น ถ้าท่านยังไม่อบรมจิตของท่านให้มีความรู้ มีความสะอาดแล้ว ท่านจะมีความสงสัยอยู่เรื่อยไป...

ดังนั้น ท่านจงรวมธรรมะคำสอนของพระพุทธเจ้าไว้ที่จิต สำรวมอยู่ที่จิต อะไรที่เกิดขึ้นมา ถ้าสงสัย...ถ้ายังไม่รู้แจ้งแล้วอย่าไปทำ...อย่าไปพูด...อย่าไปละเมิดมัน”

คืนนั้น..หลวงพ่อนั่งฟังธรรมร่วมกับศิษย์ของหลวงปู่มั่น จนกระทั่งถึงเที่ยงคืน จิตใจเกิดความสงบระงับเป็นสมาธิ ความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าจากการเดินทางได้อันตรธานไปสิ้น...

คืนที่สอง...หลวงปู่มั่นได้แสดงปกิณกธรรมต่าง ๆ ให้ฟังอย่างละเอียดลึกซึ้ง จนหลวงพ่อคลายความลังเลสงสัยในวิถีทางการปฏิบัติ มีความปลาบปลื้มปีติในธรรมอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน

ในวันที่สาม... หลวงพ่อได้กราบลาหลวงปู่มั่น แล้วเดินธุดงค์ลงมาทางอำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

จากการได้พบหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ในครั้งนั้น เป็นประสบการณ์สำคัญที่นำวิถีชีวิตของหลวงพ่อเข้าสู่กระแสธรรมปฏิบัติอย่างถูกต้องและมั่นคง

หลวงพ่อเล่าถึงบรรยากาศของการได้สัมผัสหลวงปู่มั่น และสำนักป่าหนองผือนาใน แก่พระเณรในเวลาต่อมาว่า..

"...ที่ผมได้ความรู้ความฉลาด จนได้มาแบ่งปันพวกท่านทั้งหลายนั้น ก็เพราะผมได้ไปกราบครูบาอาจารย์มั่น...

ไปพบท่าน แล้วก็เห็นสภาพวัดวาอารามของท่าน ถึงจะไม่สวยงาม แต่ก็สะอาดมาก

พระเณรตั้งห้าสิบหกสิบ เงียบ! ขนาดจะถากแก่นขนุน (แก่นขนุนใช้ต้มเคี่ยวสำหรับย้อมและซักจีวร) ก็ยังแบกเอาไปฟันอยู่โน้น..ไกล ๆ โน้น เพราะกลัวจะก่อกวนความสงบของหมู่เพื่อน ...

พอตักน้ำทำกิจอะไรเสร็จ ก็เข้าทางจงกรม ของใครของมัน ไม่ได้ยินเสียงอะไร นอกจากเสียงเท้าที่เดินเท่านั้นแหละ

บางวันประมาณหนึ่งทุ่ม เราก็เข้าไปกราบท่านเพื่อฟังธรรม ได้เวลาพอสมควรประมาณสี่ทุ่มหรือห้าทุ่มก็กลับกุฏิ เอาธรรมะที่ได้ฟังไปวิจัย...ไปพิจารณา

เมื่อได้ฟังเทศน์ท่าน มันอิ่ม เดินจงกรมทำสมาธินี่...มันไม่เหน็ดไม่เหนื่อย...มันมีกำลังมาก

ออกจากที่ประชุมกันแล้วก็เงียบ! บางครั้งอยู่ใกล้ ๆ กัน เพื่อนเขาเดินจงกรมอยู่ตลอดคืนตลอดวัน จนได้ย่องไปดูว่าใคร ท่านผู้นั้นเป็นใคร ทำไมถึงเดินไม่หยุดไม่พัก นั่น...เพราะจิตใจมันมีกำลัง..."

...๘
ประสบการณ์ในป่าช้า

หลังจากออกจากสำนักหลวงปู่มั่นแล้ว หลวงพ่อกับคณะเดินธุดงค์รอนแรมพักภาวนาตามป่าเขามาเรื่อย ๆ ในขณะนั้นไม่ว่าจะเดินจงกรมหรือนั่งสมาธิอยู่ที่ใดก็ตาม มีความรู้สึกราวกับว่า หลวงปู่มั่นคอยติดตามให้คำแนะนำตักเตือนอยู่ตลอดเวลา...

วันหนึ่งหลวงพ่อกับคณะเดินทางถึงวัดโปร่งคลอง ซึ่งเป็นสำนักของพระอาจารย์คำดี ขณะนั้นเป็นฤดูแล้ง พื้นดินแห้งเหมาะแก่การพักตามโคนไม้ พระบางรูปในสำนักจึงไปอยู่ป่าช้าเพื่อฝึกฝนตนเอง

หลวงพ่อเกิดความสนใจ ใคร่จะศึกษาดูว่า การอยู่ป่าช้าจะช่วยขัดเกลากิเลสได้อย่างไร

หลวงพ่อเล่าถึงประสบการณ์ที่ป่าช้าในครั้งนั้นว่า...

"...วันนั้นตอนบ่าย ๆ ตั้งใจว่าคืนนี้จะไปภาวนาในป่าช้า พอจะไปจริง ๆ ใจชักไม่อยากไปซะแล้ว ก็บังคับมัน คิดว่าถ้าจะตายก็ยอมตาย เพราะมันลำบากนัก มันโง่นัก พูดในใจอย่างนี้...

พอไปถึงป่าช้า ปะขาวแก้วจะมาพักใกล้ ๆ ก็ไม่ยอม ให้ไปอยู่ไกล ๆ โน่น ความจริงแล้วอยากให้มาอยู่ใกล้ ๆ เป็นเพื่อนกัน แต่ไม่เอาเดี๋ยวตัวเองจะอาศัยเขา กลัวนัก ก็ให้มันตายเสียในคืนนี้

พอค่ำลง เขาหามศพมาฝังพอดี ทำไมถึงเหมาะเจาะอย่างนี้... คิดอยากจะหนี...เขานิมนต์ให้สวดมาติกา ก็ไม่เอา เดินหนีไป...มันกลัว... เดินก็แทบไม่รู้สึกว่าเท้าแตะดิน

สักพักก็เดินกลับมา เขาเอาศพฝังไว้ใกล้ ๆ แล้วยังเอาไม้ไผ่ที่หามศพมาทำเป็นร้านให้นั่ง...จะทำอย่างไรดี...หมู่บ้านกับป่าช้าก็

ไม่ใช่ใกล้ ๆ กัน ห่างกันตั้งสองสามกิโล

พอตะวันตกดิน ใจหนึ่งก็บอกให้เข้าไปอยู่แต่ในกลดท่าเดียว จะเดินไปหาหลุมศพ ก็เหมือนมีอะไรมาดึงขาเอาไว้ ความรู้สึกกลัวกับกล้ามันฉุดรั้งกันอยู่

พอมืดสนิทจริง ๆ มุดเข้ากลดทันที รู้สึกเหมือนมีกำแพงเจ็ดชั้น เห็นบาตรตั้งอยู่ข้าง ๆ ก็รู้สึกดีใจ ได้อาศัยบาตรเป็นเพื่อน

นั่งอยู่ในกลดทั้งคืน ไม่ได้หลับไม่ได้นอนเลย นั่งเงียบอยู่ จะง่วงก็ไม่ง่วง มันกลัว ทั้งกลัวทั้งกล้า นั่งอยู่อย่างนั้นตลอดคืนเลย

พอสว่างขึ้น ก็รู้สึกว่า เรารอดตายแล้ว ดีใจจริง ๆ ภายในใจ เราอยากให้มีแต่กลางวันเท่านั้น ไม่อยากให้มีกลางคืนเลย อยากฆ่ากลางคืนทิ้ง มันจะได้มีแต่กลางวัน...

ตอนเช้า ไปบิณฑบาตคนเดียว หมาวิ่งตามหลังมาจะกัด แต่ก็ไม่ไล่ จะกัดก็กัดไปเลย ให้มันกัดให้ตายซะ หมาก็งับผิดงับถูก

โยมชาวภูไท ไม่รู้จักไล่หมา เขาว่าผีมันมากับพระ หมาจึงได้เห่าได้กัด เขาจึงไม่ไล่มัน

ช่างมัน! เมื่อคืนนี้ก็กลัวจนเกือบตายทีหนึ่งแล้ว ตอนเช้านี้หมาจะกัด ก็เลยปล่อยให้มันกัดซะ ถ้าหากว่าแต่ก่อนเราเคยกัดมัน ก็ปล่อยให้มันกัดคืนซะ แต่มันก็งับผิดงับถูกอยู่อย่างนั้น

บิณฑบาตกลับก็ฉัน พอฉันเสร็จ แดดออกมาบ้างรู้สึกอบอุ่น ได้เดินจงกรม และพักผ่อนเอาแรงบ้าง คืนนี้จะได้ภาวนาให้เต็มที่ คงไม่มีอะไรน่ากลัว เพราะได้ทดลองมาคืนหนึ่งแล้ว

พอบ่าย ๆ ชาวบ้านหามศพมาอีกแล้ว เป็นผู้ใหญ่เสียด้วย เขาเอามาเผาไว้ใกล้ ๆ ด้านหน้ากลด แล้วก็กลับบ้านกันหมด

เหม็นตลบอบอวล จะเดินจงกรมไปข้างหน้าก็ก้าวไม่ออก ที่สุดเลยเข้าไปในกลด...นั่งหันหลังให้กองไฟ ไม่คิดอยากนอนเลย ตาตื่นแข็งอยู่อย่างนั้น

ตกดึกประมาณสี่ทุ่ม มีเสียงอยู่ข้างหลังในกองไฟ ดังเหมือนโลงตกลงมา หรือหมาจิ้งจอกมากินซากศพ แต่ฟังอีกที เหมือนเสียงควายดังครืดคราด ๆ ...

พอสักพัก มีเสียงเหมือนคนเดินเข้ามาหาทางด้านหลัง เดินหนักเหมือนควาย แต่ไม่ใช่...แต่จะเข้ามาก็ไม่เข้า เดินโครม ๆ ออกไปทางปะขาวแก้ว

นานประมาณครึ่งชั่วโมง เดินกลับมาอีกแล้ว เหมือนคนเดินจริง ๆ ตรงดิ่งเข้ามาเหมือนจะเหยียบเราอย่างนั้นแหละ...หลับตาสนิทไม่ยอมลืมตา ให้มันตายทั้งหลับตานี่แหละ

มันมาถึงใกล้ ๆ ก็หยุดกึก! ยืนนิ่งอยู่เงียบ ๆ ข้างหน้ากลด รู้สึกเหมือนกับว่า มันเอามือที่ถูกไฟไหม้คว้าไปมาอยู่ข้างหน้า...

ตายคราวนี้ละ! พุทโธ ธัมโม สังโฆ ลืมหมด มีแต่ความกลัวอย่างเดียว เต็มแน่นเอี้ยดอยู่ในใจ ตั้งแต่เกิดมาไม่เคยมีความกลัวเหมือนครั้งนี้เลย มันกลัวมาก เปรียบเหมือนกับน้ำที่เราเทใส่ในโอ่งเทใส่มากจนเต็มมันก็ล้นออกมา ความกลัวก็เหมือนกัน มันกลัวมากจนหมดกลัว แล้วก็ล้นออกมา...ใจหนึ่งเลยถามว่า...

ที่กลัวมากกลัวมายนัก มันกลัวอะไร ?

กลัวตาย อีกใจหนึ่งตอบ

แล้วความตายมันอยู่ที่ไหน...ทำไมกลัวเกินบ้านเมืองเขานัก...หาที่ตายดูซิ มันอยู่ไหน

ความตายอยู่กับตัวเอง

อยู่กับตัวเอง แล้วจะหนีไปไหนจึงจะพ้นมันล่ะ...วิ่งหนีก็ตาย... นั่งอยู่ก็ตาย เพราะมันอยู่กับเราไปไหนมันก็ไปด้วย เพราะความตายมันอยู่กับเรา..กลัวหรือไม่กลัว..ก็ตายเหมือนกัน หนีมันไม่ได้หรอก...

พอคิดได้อย่างนี้ เท่านั้น สัญญาพลิกกลับ...ความคิดก็เปลี่ยนขึ้นมาทันที ความกลัวทั้งหลายเลยหายไป ปานพลิกหน้ามือเป็นหลังมือ อัศจรรย์เหลือเกิน ความกลัวมาก ๆ มันหายไปได้ ความไม่กลัวมันกลับมาแทนในที่เดียวกันนี้ โอ... ใจมันสูงขึ้น...สูงขึ้นเหมือนอยู่บนฟ้านะ... เปรียบไม่ถูก

พอเอาชนะความกลัวได้แล้ว ฝนเริ่มตกทันทีเลย ลมพัดแรงมาก แต่ก็ไม่กลัวตายแล้ว ไม่กลัวต้นไม้กิ่งไม้มันจะหักลงมาทับ ไม่สนใจมันเลย...

ฝนตกลงมาหนักเหมือนฝนเดือนสี่ พอฝนหยุด..เปียกหมดทั้งตัว นั่งนิ่งไม่กระดิกเลย...ร้องไห้...นั่งร้องไห้น้ำตาไหลอาบแก้มลงมาเพราะเกิดนึกไปว่า ตัวเรานี่ทำไมเหมือนคนไม่มีพ่อมีแม่แท้ มานั่งตากฝนยังกับคนไม่มีอะไร ยังกับคนสิ้นทุกสิ่งทุกอย่าง

คนที่เขามีบ้านอยู่ดี ๆ เขาคงจะไม่คิดหรอกว่า จะมีพระมานั่งตากฝนอยู่ทั้งคืนอย่างนี้ เขาคงจะนอนห่มผ้าสบาย คิดไปวิตกไปเลยสังเวชชีวิตของตน ร้องไห้น้ำตาไหลพราก ๆ ... เอ้า น้ำไม่ดีนี่ให้มันไหลออกมาให้หมด...อย่าให้มันมีอยู่

เมื่อคิดได้อย่างนี้...เมื่อชนะความรู้สึกแล้ว ก็นั่งดูจิตดูใจอยู่อย่างนั้น ความรู้เห็นสารพัดเรื่องเกิดขึ้นมา...พรรณนาไม่ได้ คิดถึงพระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้ว่า ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ วิญญูชนพึงรู้ได้เฉพาะตน...ความทุกข์ที่นั่งตากฝน...ความกลัวที่มันหายไป

ความรู้สึกต่อมาเป็นอย่างไร ก็รู้แต่เฉพาะเราเอง ใครอื่นจะมารู้ด้วย..... นั่งพิจารณาอยู่อย่างนี้จนสว่าง จิตมีกำลังศรัทธาขึ้น

สว่างขึ้นมา ลืมตาครั้งแรกมองไปทางไหนเหลืองไปหมด ลุกไปปัสสาวะ เพราะมันปวดตั้งแต่เมื่อคืน ปวดจนหายปวดไปเฉย ๆ... ปัสสาวะออกมามีแต่เลือด...รู้สึกตกใจเล็กน้อย คิดว่าไส้หรืออะไรข้างในคงขาดหมดแล้ว... ขาดก็ขาด...ตายก็ตายไปซิ...ตายเพราะการปฏิบัติอย่างนี้ก็พอใจตาย แต่ตายเพราะไปทำความชั่วซิไม่ค่อยดี ตายเพราะปฏิบัติแบบนี้ตายก็ตาย...

ในใจมันแย้งกันอยู่อย่างนี้ ใจหนึ่งมันเบียดเข้ามาว่าเป็นอันตราย อีกใจหนึ่งมันสู้ มันค้านและตัดขึ้นมาทันที

คืนนั้นฝนตกทั้งคืน วันรุ่งขึ้นจับไข้สั่นไปทั้งตัว แต่ก็อดทนออกไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน บิณฑบาตก็ได้แต่ข้าวเปล่า ๆ ..."

หลังคืนสยองผ่านไป โดยมิรู้ว่าอาคันตุกะลึกลับผู้นั้นคือใคร เหตุใดจึงมาเยี่ยมเยือนด้วยอาการดุร้ายน่ากลัวเช่นนั้น...หลวงพ่อไม่กล่าวถึงมัน ท่านกลับเน้นให้ศิษย์มองเห็นคุณค่าของการต่อสู้ให้ถึงที่สุด...สู้ชนิดเอาชีวิตเข้าแลก...แล้วปัญญาความรู้แจ้งเห็นจริงจะเกิดขึ้นตรงนั้น ดังคำที่หลวงพ่อมักใช้ปลุกใจลูกศิษย์ว่า ไม่ดีก็ให้มันตาย.. ไม่ตายก็ให้มันดี !

เมื่อหลวงพ่อพักบำเพ็ญภาวนาอยู่ที่ป่าช้าได้เจ็ดวัน ก็มีอาการป่วยหนัก จึงออกมาพักรักษาตัวที่สำนักท่านอาจารย์คำดี พักอยู่ประมาณ ๑๐ วัน อาการก็ทุเลาลง แม้ร่างกายอ่อนล้าเพราะพิษไข้ แต่จิตใจกลับกล้าแกร่งองอาจยิ่งนัก เพราะได้ฝ่าฟันอุปสรรคคือ ความกลัวตายในคืนนั้นได้ด้วยความอดทนและภูมิปัญญา

หลังจากอาการไข้สร่างซาลง มีพละกำลังกลับคืนมา ก็กราบลาท่านอาจารย์คำดี เดินทางมาพักอยู่ในป่าใกล้บ้านต้อง อำเภอธาตุพนม

จังหวัดนครพนม

พักอยู่ที่นั่นหลายวัน อาการไข้หายเป็นปกติ แต่อาการไข้ใจจากไฟราคะ ที่ถูกควบคุมความร้อนแรงไว้ด้วยการหลีกเร้นและภาวนา กลับถูกจุดให้ลุกโชนขึ้นอีกครั้ง โดยม่ายสาวผู้รวยรูปลักษณ์และทรัพย์สิน

นางมาถวายอาหารและพูดคุยด้วยทุกวัน จนจิตใจหลวงพ่อหวั่นไหวไปตามแรงจริตที่นางแสดงออก ซึ่งส่อถึงความรู้สึกอันพิเศษ เกินขอบเขตที่อุบาสิกาจะพึงมีต่อพระ...

หลวงพ่อชั่งใจว่าจะเอาอย่างไรดีอยู่หลายวัน กระทั่งคืนหนึ่ง ขณะนั่งภาวนาพิจารณาไป สังเกตเห็นใจตัวเองเอนเอียงไปทางนางมากทุกที จึงตัดสินใจลุกขึ้นเก็บบริขารในกลางดึกของคืนนั้น แล้วเดินไปปลุกปะขาวแก้ว ซึ่งกำลังหลับสบายอยู่ในกลด...

ปะขาวแก้วสะดุ้งตื่น ลุกขยี้ตา ถามอย่างงัวเงียว่า *"ไปพรุ่งนี้ไม่ได้หรือครับ"*

"ไม่! จะไปเดี๋ยวนี้แหละ" หลวงพ่อตอบอย่างเด็ดขาด เพราะตรึกตรองดีแล้วว่า ถ้าไม่หนีคืนนี้ คงจะเสียทีแก่นางแน่

หลายปีต่อมา หลังจากหลวงพ่อมาอยู่วัดหนองป่าพงแล้ว ครั้งหนึ่งท่านได้ไปเยี่ยมลูกศิษย์ที่สำนักสาขาแถวบ้านต้อง ระหว่างพูดคุยอย่างเป็นกันเองกับญาติโยม ท่านปรารภถึงความหลัง และพูดถึงการปฏิบัติของตัวเองในสมัยก่อนอย่างขำ ๆ ว่า...

"การปฏิบัติของอาตมามันยากหลายแนว แต่แนวที่มันยากนำอีหลีก็เรื่องแม่ออกนี่ล่ะ"

(การปฏิบัติของอาตมามันยากหลายอย่าง แต่ที่ยากกับมันจริง ๆ ก็เรื่องผู้หญิงนี่แหละ)

...๙
หลวงปู่กินรี

หลบหลีกออกจากบ้านต้องในคืนนั้น หลวงพ่อเดินทางไปยังวัดป่าหนองฮี ต.หนองฮี อ.ปลาปาก จ.นครพนม ซึ่งมี หลวงปู่กินรี จนฺทิโย เป็นประหนึ่งร่มโพธิธรรมอยู่ที่นั่น ศึกษาประพฤติปฏิบัติอยู่กับท่านหลายวัน ได้กำลังใจคืนมา ขณะนั้นเป็นฤดูแล้ง เป็นช่วงเวลาที่เหมาะต่อการหลีกเร้นภาวนาในป่าตามธรรมชาติ หลวงพ่อจึงกราบลาหลวงปู่กินรีออกจาริกธุดงค์ต่อไป

ครั้นย่างเข้าฤดูฝนในปี พ.ศ. ๒๔๙๐ ซึ่งเป็นพรรษาที่เก้าของหลวงพ่อ ท่านได้ย้อนกลับมาจำพรรษากับหลวงปู่กินรีที่วัดป่าหนองฮี

หลวงปู่กินรีเป็นครูบาอาจารย์ที่มีปฏิปทาเรียบง่ายน่าเคารพบูชา ชอบใช้ชีวิตโดดเดี่ยว มั่นคงในข้อปฏิบัติ มักน้อยสันโดษ บริขารเครื่องใช้ของท่าน ล้วนแต่เป็นของปอน ๆเรียบง่าย และส่วนใหญ่ท่านทำใช้เอง แม้ไม่สวยงาม แต่มันจะถูกใช้จนสึกกร่อนไปตามกาลเวลา

อุปนิสัยพิเศษอย่างหนึ่งของหลวงปู่คือ ความขยันในการงานทุกอย่างที่พระจะพึงทำได้ ท่านไม่เคยอยู่นิ่งเฉย นอกจากขณะทำสมาธิภาวนาเท่านั้น แม้ในวัยชรา หลวงปู่ก็ยังรักษาปฏิปทานี้ไว้อย่างมั่นคง

หลวงพ่อเล่าถึงปฏิปทาของหลวงปู่กินรีว่า...

ในพรรษาที่อยู่กับหลวงปู่นั้น ท่านเองทำความเพียรอย่างหนัก เดินจงกรมทั้งวัน ฝนตกแดดออกอย่างไรก็เดินจนทางจงกรมเป็นร่องลึก

แต่หลวงปู่กลับไม่ค่อยเดิน บางครั้งเดินเพียงสองสามเที่ยวก็หยุด แล้วไปเอาผ้ามาปะมาเย็บ หรือไม่ก็นั่งทำนั่นทำนี่...

เราประมาท คิดว่าครูบาอาจารย์จะไปถึงไหนกัน เดินจงกรมก็ไม่เดิน นั่งสมาธินาน ๆ ก็ไม่เคยนั่ง คอยแต่จะทำนั่นทำนี่ตลอดวัน แต่เรานี่ปฏิบัติไม่หยุดเลย ถึงขนาดนั้นก็ยังไม่รู้ไม่เห็นอะไร ส่วนหลวงปู่ปฏิบัติอยู่แค่นั้น จะไปรู้เห็นอะไร

เรามันคิดผิดไป หลวงปู่ท่านรู้อะไร ๆ มากกว่าเราเสียอีกคำเตือนของท่านสั้น ๆ และไม่ค่อยมีให้ฟังบ่อยนัก เป็นสิ่งที่ลุ่มลึกแฝงไว้ด้วยปัญญาอันแยบคาย ความคิดของครูบาอาจารย์กว้างไกลเกินปัญญาของเราเป็นไหน ๆ ...ตัวแท้ของการปฏิบัติ คือความพากเพียรกำจัดอาสวะกิเลสภายในใจ ไม่ใช่ถือเอากิริยาอาการภายนอกของครูอาจารย์มาเป็นเกณฑ์...

ในปีนั้นจีวรของหลวงพ่อเก่าคร่ำคร่า จนผุขาดเกือบทั้งผืน แต่ท่านไม่ยอมออกปากขอใคร หลวงปู่กินรีก็มองดูอยู่เงียบ ๆ ไม่ว่ากระไร

วันหนึ่งหลวงพ่อนั่งปะชุนจีวรอยู่ ขณะเย็บผ้าคิดอยากให้เสร็จเร็ว ๆ จะได้หมดเรื่องหมดราว แล้วไปนั่งภาวนา เดินจงกรมให้เต็มที่สักที หลวงปู่กินรีเดินมาหยุดยืนดูอยู่ใกล้ ๆ หลวงพ่อก็ยังไม่รู้ เพราะจิตกังวลอยากเย็บผ้าให้เสร็จเร็ว ๆ เท่านั้น

หลวงปู่ถามว่า *"ท่านจะรีบร้อนไปทำไมเล่า"*

"ผมอยากให้เสร็จเร็ว ๆ"

"เสร็จแล้วท่านจะไปทำอะไร" หลวงปู่ถามอีก

"จะไปทำอันนั้นอีก"

"ถ้าอันนั้นเสร็จ ท่านจะทำอะไรอีก"

"ผมจะทำอย่างอื่นอีก"

"เมื่ออย่างอื่นของท่านเสร็จ ท่านจะไปทำอะไรอีกเล่า ?"

หลวงปู่กินรีให้ข้อคิดว่า

"ท่านรู้ไหม นั่งเย็บผ้านี่ก็ภาวนาได้ ท่านดูจิตตัวเองสิว่าเป็นอย่างไร แล้วก็แก้ไขมัน ท่านจะรีบร้อนไปทำไมเล่า ทำอย่างนี้เสียหายหมด ความอยากมันเกิดขึ้นท่วมหัว ท่านยังไม่รู้เรื่องของตัวเองอีก"

คำพูดสั้น ๆ แต่มีความหมายและเจือความปรารถนาดีของหลวงปู่ ทำให้หลวงพ่อหูตาสว่างขึ้น ท่านปรารภให้ฟังว่า *"เรานึกว่าทำถูกแล้ว อุตส่าหรีบทำ อยากให้มันเสร็จเร็ว ๆ จะได้ภาวนา แต่ที่ไหนได้ เราคิดผิดไปไกลทีเดียว"*

อยู่ต่อมา หลวงปู่กินรีปรารภกับญาติของท่านว่า มีพระรูปหนึ่งมาอยู่ด้วย จีวรขาดหมดแล้ว ช่วยตัดจีวรใหม่ถวายท่านด้วย พอดีมีคนเอาผ้าฝ้ายด้ายดิบเนื้อหนามาถวาย หลวงปู่จึงให้แม่ชีช่วยกันตัดเย็บถวายหลวงพ่อ

หลวงพ่อเล่าถึงความรู้สึกตอนนั้นว่า..."*ดีใจที่สุด ใช้อยู่ตั้งหลายปีก็ยังไม่ขาด ใส่ครั้งแรกก็ดูกระปุกกระปุย เพราะผ้าหนาและแข็งกระด้าง ยิ่งใส่สังฆาฏิซ้อนเป็นสองชั้น ยิ่งดูตัวเองอ้วนใหญ่ เวลาเดินดังสวบสาบ ๆ เพราะผ้ามันแข็ง ใส่ไปตั้งปีสองปีผ้าจึงอ่อน แต่เราก็ไม่เคยบ่น ได้อาศัยผ้าผืนนั้นมาเรื่อย ยังนึกถึงบุญคุณของท่านอยู่เสมอ...*"

เมื่อปัญหาเรื่องเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งทำให้ใจเร่าร้อนกระสับกระส่ายถูกดับลงด้วยการภาวนา และหยาดน้ำใจจากครูอาจารย์ผ่านไปไม่นาน ศัตรูคู่ปรับเก่า ที่หลวงพ่อเคยออกปากในทำนองว่า ยากยิ่งสิ่งเดียว ได้หวนกลับมาย่ำยีจิตใจอีกครั้ง...

คืนหนึ่ง ขณะหลวงพ่อพากเพียรภาวนาอยู่ตามลำพัง อารมณ์แห่งกามราคะได้เกิดขึ้น

คืนนั้นไม่ว่าจะเดินจงกรม นั่งสมาธิ หรือพลิกยุทธวิธีใด ๆ ก็ไม่สามารถกำราบกิเลสมารลงได้ รูปลักษณ์ของอวัยวะเพศหญิงปรากฏเป็นมโนภาพเด่นชัดตลอดเวลา เกิดความรู้สึกทางธรรมชาติของบุรุษอย่างรุนแรง จนแทบภาวนาต่อไม่ได้ ต้องอดทนต่อสู้กับความรู้สึกและมโนภาพนั้นอย่างยากเย็น

หลวงพ่อเปรียบเทียบว่า จิตใจถูกกิเลสย่ำยีอย่างหนักพอ ๆ กับครั้งที่เกิดความกลัวในคราวอยู่ป่าช้าครั้งแรกนั่นเอง

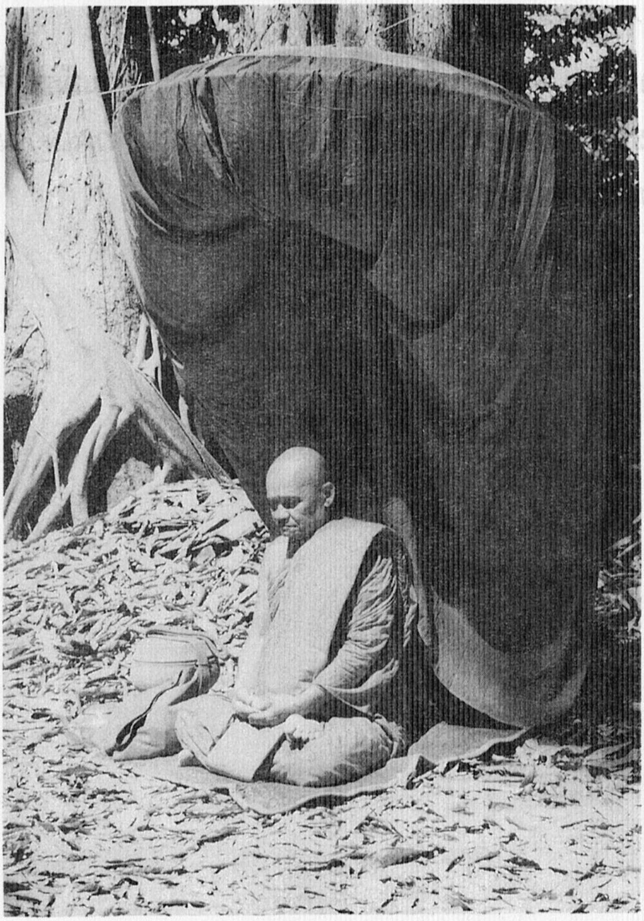
การต่อสู้กับราคะดำเนินไปอย่างดุเดือด ขับเคี่ยวรุกไล่กันอยู่ถึง ๑๐ วัน ความรู้สึกและมโนภาพนั้นจึงได้เลือนหายไป

หลังการต่อสู้กับกามราคะในวันนั้น หลวงพ่อยิ่งบากบั่นเร่งภาวนาหนักขึ้น เพื่อสร้างเกราะและภูมิคุ้มกันภัยให้มั่นคง ศรัทธาและกำลังใจกล้าแกร่งขึ้นตามลำดับ

คืนหนึ่งในพรรษานั้น หลังทำความเพียรเป็นเวลาพอสมควร หลวงพ่อได้ขึ้นไปพักผ่อนบนกุฏิ กำหนดสติเอนกายลงนอน พอเคลิ้มไปเกิดนิมิตเห็นหลวงปู่มั่น เดินเข้ามาหยุดยืนอยู่ใกล้ ๆ แล้วส่งลูกแก้วให้ลูกหนึ่ง พร้อมกับกล่าวว่า... *"ชา...เราขอมอบลูกแก้วนี้แก่ท่าน มันมีรัศมีสว่างไสวมากนะ"* ในนิมิตนั้น ปรากฏว่าตนได้ลุกขึ้นนั่ง พร้อมกับยื่นมือไปรับลูกแก้วจากหลวงปู่มั่นมากำไว้ พอรู้สึกตัวตื่นขึ้นแปลกใจมาก ที่พบตัวเองนั่งกำมืออยู่ดังในความฝัน จิตใจเกิดความสงบระงับผ่องใส พิจารณาสิ่งใดไม่ติดขัด มีความปลื้มปีติตลอดพรรษา

หลวงพ่อได้อยู่ร่วมศึกษาปฏิบัติและอุปัฏฐากรับใช้หลวงปู่กินรีเรื่อยมา กระทั่งถึงฤดูแล้งของปี พ.ศ. ๒๔๙๑ หลวงพ่อจึงได้กราบลาครูบาอาจารย์จาริกต่อไป

ก่อนจาก หลวงปู่กล่าวตักเตือนศิษย์สั้น ๆ ตามอัธยาศัยของท่านว่า “*ท่านชา อะไร ๆ ในการปฏิบัติ ท่านก็พอสมควรแล้ว แต่อยากให้ระวังเรื่องการเทศน์นะ*”

"...ตายเพราะการปฏิบัติอย่างนี้ก็พอใจตาย แต่ตายเพราะไปทำความชั่วซิ ไม่ค่อยดี..."

...๑๐
ภัยในป่าใหญ่

การจาริกธุดงค์ของหลวงพ่อในช่วงนั้น มีพระเลื่อมเป็นเพื่อนร่วมทาง วันหนึ่งท่านทั้งสองหยุดพักอยู่ในป่าข้างหมู่บ้าน ได้มีเด็กชายพิการสองคนมาช่วยอุปัฏฐากรับใช้ ต่อมาเด็กทั้งสองเกิดสนใจการผจญภัยในชีวิตพระธุดงค์จึงขอร่วมเดินทางติดตามไปด้วย ซึ่งหลวงพ่อก็ไม่ขัดข้อง

เมื่อเด็กได้รับความยินยอมจากพ่อแม่แล้ว ก็เก็บข้าวของส่วนตัวออกเดินทางไปกับหลวงพ่อ เด็กชายทั้งสองเป็นผู้มีศรัทธาอุตสาหะมาก แม้ต้องตรากตรำกรำแดดลมฝน อดบ้างอิ่มบ้าง ก็ไม่เคยปริปากบ่น คงร่วมเดินทางต่อไปอย่างไม่ย่อท้อ ทั้งที่มีความไม่สมประกอบทั้งสองคน

คนหนึ่งหูหนวก ส่วนอีกคนหูดี ตาดี แต่ขาเป๋ เวลาบุกป่าฝ่าหนามขาเกี่ยวกันล้มลุกคลุกคลาน แต่ความพิการหาได้เป็นอุปสรรคของการสร้างความดีไม่ เมื่อหลวงพ่อสอนให้นั่งสมาธิและเดินจงกรม เด็กก็ปฏิบัติตามด้วยความตั้งใจ

การมีเด็กพิการมาร่วมทาง ทำให้หลวงพ่อได้พิจารณาเห็นหลักแห่งกรรมชัดเจนขึ้น อีกทั้งยังได้คติสอนใจตัวเองด้วยว่า คนพิการทางกายอย่างเด็กทั้งสองนี้ ไม่เป็นพิษเป็นภัยกับใคร แต่คนที่ใจพิการเพราะขาดคุณธรรม ย่อมนำความเดือดร้อนมาสู่ตนและคนอื่นอย่างมากมาย

วันหนึ่งหลวงพ่อกับคณะพากันเดินทางมาถึงป่าใหญ่ ใกล้หมู่บ้านแห่งหนึ่งในเขตจังหวัดนครพนม ขณะนั้นพลบค่ำพอดีจึงตกลงกันหยุดพักในป่าแห่งนั้น

เมื่อเดินสำรวจหาที่กางกลด สังเกตเห็นทางเก่าที่คนเลิกใช้แล้วเป็นทางทอดยาวจากดงใหญ่ที่พัก ไปสู่ภูเขาที่สูงทะมึนอยู่เบื้องหน้า

นึกถึงคำพูดของคนโบราณว่า เข้าป่าอย่านอนขวางทางเก่า หลวงพ่อคิดสงสัยอยากพิสูจน์ให้เห็นจริง จึงให้พระเลื่อมเข้าไปพักในป่า ส่วนตัวท่านกางกลดขวางทางเก่าเอาไว้ ให้เด็กสองคนพักนอนอยู่ตรงกลาง

แสงตะวันลับหายจากขอบฟ้า เสียงนกกลางคืนและสัตว์กู่ก้องสะท้านป่า แสงเรือง ๆ ระยิบระยับจากหิ่งห้อย สว่างวูบวาบเป็นจุดเล็ก ๆ บนผืนความมืดอันกว้างใหญ่ แต่งเติมสีสันบรรยากาศของป่ายามราตรีให้วิเวกวังเวงยิ่งนัก ค่ำคืนในป่าเปลี่ยว คงมีเพียงมุนีผู้แสวงหาอิสรธรรมเท่านั้น ที่ยินดีนำชีวิตตนมาแขวนไว้กับภยันตรายเช่นนี้

ดึกสงัด...หลังนั่งสมาธิภาวนาแล้ว หลวงพ่อตลบผ้ามุ้งขึ้นไว้บนหลังกลด เพื่อให้เด็กทั้งสองมองเห็นตัวท่าน จะได้อุ่นใจคลายกลัวบ้าง จากนั้นก็เอนตัวลงนอนตะแคงขวา กำหนดสติดูลมหายใจ แล้วหลับตาลง

ชั่วขณะหนึ่ง ได้ยินเสียงฝีเท้าแผ่วเบาก้าวเป็นจังหวะบนใบไม้แห้ง เสียงเดินเข้ามาใกล้จนได้ยินลมหายใจ และกลิ่นสาบสางลอยมากับสายลม หลวงพ่อคงนอนนิ่งอยู่ ทั้งที่รู้ดีว่านั่นคือเสียงและกลิ่นของเสือ

จิตหนึ่งคิดห่วงชีวิต แต่กลัวอยู่ไม่นาน อีกจิตหนึ่ง ออกมาแย้งและให้เหตุผลว่า *"อย่าห่วงมันเลยชีวิตนี้ แม้ไม่ถูกเสือกัดตาย...เราก็ต้องตายอยู่แล้ว การตายขณะเดินตามรอยบาทพระศาสดานี้ ชีวิตย่อมมีความหมาย เราขอยอมเป็นอาหารของเสือ หากว่าเราเคยกินเลือดกินเนื้อกันมา จะได้ชดใช้หนี้ให้หมดกันไป แต่หากไม่เคยเป็นคู่เวรคู่กรรม มันคงไม่ทำอะไรเรา"* แล้วก็น้อมดวงจิตระลึกถึงพระรัตนตรัยและความบริสุทธิ์ของตัวเองเป็นที่พึ่งในยามนั้น

เมื่อคิดได้เช่นนี้ จิตใจเบาสบายขึ้นมาทันทีไม่มีกังวลใด ๆ สักครู่หนึ่งเสือก็จากไป

การใช้ชีวิตในป่าของพระธุดงค์กรรมฐาน มีภยันตรายเป็นด่าน

คอยตรวจสอบความเข้มแข็งอดทนอยู่ทุกขณะ ทั้งภัยจากธรรมชาติ คือ ดิน ฟ้า อากาศ และภัยจากสัตว์ร้าย ซึ่งรายล้อมพร้อมที่จะเป็นอันตรายแก่ ผู้อยู่ป่า ได้ทุกเมื่อ แต่หาก พระป่า มีธรรมาวุธ คือ ขันติและปัญญา รวมทั้งความบริสุทธิ์ใจ ย่อมฟันฝ่าอุปสรรคในป่าออกมาได้โดยปลอดภัย พร้อมกับกำลังใจที่กล้าแกร่งยิ่งขึ้น

หลวงพ่อกล่าวว่า *"เมื่อเราทอดอาลัยในชีวิต ไม่เสียดายไม่กลัวตาย ความเบาสบายใจจะเกิดขึ้น สติปัญญาก็จะเฉียบคมกล้า จิตเกิดความองอาจไม่สะทกสะท้านต่อสิ่งใด แม้แต่ความตาย"*

ภัยภายนอกจากธรรมชาติผ่านพ้นไป ภัยภายในจากกิเลสเริ่มก่อตัวขึ้นมาอย่างเงียบเชียบ แต่กลับเร่าร้อนกว่าไฟใด ๆ

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๑ นั้น หลวงพ่อกับคณะคือพระเลื่อมและเด็กผู้ติดตาม คงร่วมทุกข์สุขแสวงหาสันติธรรมไปบนเส้นทางทุรกันดารต่อไป

การอยู่ร่วมกันนาน ๆ ธาตุแท้ของแต่ละคนย่อมปรากฏขึ้นมา หลวงพ่อคิดพิจารณาในตอนนั้นว่า *"การเดินธุดงค์ร่วมกับผู้มีปฏิปทาไม่เสมอกัน นำมาซึ่งความเนิ่นช้าในการปฏิบัติ"* และยังรู้สึกอึดอัดรำคาญหมู่คณะ จิตใจจึงวุ่นวายคิดอยากปลีกตัวไปตามลำพัง

หลวงพ่อได้ตกลงแยกทางกับพระเลื่อม โดยพระเลื่อมอาสานำเด็กนั้นกลับไปส่งที่บ้านเดิม ส่วนท่านเองได้เดินทางไปตามลำพัง

เมื่อถึงวัดร้างในป่าใกล้บ้านข่าน้อย นครพนม ได้พิจารณาเห็นว่าเป็นสถานที่เหมาะแก่การปฏิบัติภาวนา จึงพักอยู่ที่นั่นหลายวัน

การแยกจากหมู่คณะในระยะแรก ๆ รู้สึกเป็นอิสระมาก ไม่ห่วงกังวลต่อสิ่งใด ได้เร่งความเพียรเต็มที่ สำรวมระวังอินทรีย์ (คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ) ตลอดเวลา แม้ไปบิณฑบาตก็ไม่มองหน้าใคร เพียงแต่รู้ว่าเป็นหญิงหรือชายเท่านั้น

เสร็จจากการขบฉัน เก็บบริขารแล้ว หลวงพ่อเดินจงกรมทันที ปฏิบัติสม่ำเสมอเช่นนี้อยู่หลายวัน จนเท้าบวมเป่งขึ้นเพราะเดินจงกรมมาก จึงหยุดเดินแล้วนั่งสมาธิอย่างเดียว ใช้ความอดทนระงับความเจ็บปวดอยู่ถึงสามวัน เท้าจึงเป็นปกติ

ในระหว่างนั้น ไม่ยอมพบปะกับใครทั้งสิ้น เพราะเห็นการคลุกคลีคือ ความเนิ่นช้าของการประพฤติธรรม

อยู่มาวันหนึ่ง กิเลสที่หลบไปเพราะเกรงอำนาจสมาธิธรรม ได้กลับออกมารบกวนจิตใจให้วิตกว่า... *"เราอยู่คนเดียวเช่นนี้ ถ้าได้เณรตัวเล็ก ๆ หรือผ้าขาวสักคนมาอยู่ด้วยคงดีนะ เพื่อจะได้ใช้อะไรเล็ก ๆ น้อย ๆ"*...แต่ภาวะความคิดก็แย้งกันเองว่า...

"เอ! ตัวแกนี่สำคัญนะ เบื่อเพื่อนมาแล้ว..ยังอยากได้เพื่อนมาทำไมอีกเล่า?"

"เบื่อก็จริงแต่เบื่อเฉพาะคนไม่ดี ส่วนเวลานี้ต้องการเพื่อนที่ดี ๆ"

"คนดีอยู่ที่ไหนล่ะ? เห็นไหม หาคนดีได้ไหม เพื่อนร่วมทางกันมาก็คิดว่าเขาไม่ดีทั้งนั้น คงคิดว่าตัวเองดีคนเดียวละมั้ง จึงหนีเขามานี่"

จากนั้นก็ถามและตอบตัวเองอีกว่า...*"คนดีอยู่ที่ไหน... คนดีอยู่ที่ตัวเรา ถ้าเราดี ไปไหนมันก็ดี เขาจะนินทา สรรเสริญ จะว่าอะไรทำอะไร เราก็ยังดีอยู่ แต่ถ้าเรายังไม่ดี เขานินทา เราก็จะโกรธ ถ้าเขาสรรเสริญ เราก็ยินดี...ก็หวั่นไหวอยู่อย่างนั้น*

เมื่อรู้ว่าคนดีอยู่ที่ไหนแล้ว เราจะมีหลักในการปล่อยวางความคิด เราจะไปอยู่ที่ไหน...คนเขาจะรังเกียจ หรือเขาจะว่าอะไร ก็ถือว่าไม่ใช่เขาดีหรือเขาชั่ว เพราะดีหรือชั่วอยู่ที่ตัวเรา...เราย่อมรู้จักตัวเราเองยิ่งกว่าใคร..."

...๑๑
ที่สุดแห่งสมาธิ

เมื่อตอบปัญหา คนดีอยู่ไหน แก่ตนเองแล้ว หลวงพ่อเกิดความปลื้มปีติ เยือกเย็นใจมาก และได้ถือเอาความรู้นั้น เป็นคติสอนใจตลอดมา

หลวงพ่อได้ออกจาริกต่อตามวิถีทางของพระกรรมฐาน ผู้ไม่ยึดติดและไม่ยอมให้สิ่งใดผูกมัดตน แม้จะต้องผ่านพบกับสิ่งต่าง ๆ ทั้งดีและเลว ทั้งสุขและทุกข์ ก็เข้าไปเกี่ยวข้องด้วยการเห็นโทษ และมีปัญญาในการสลัดออก

วันหนึ่งหลวงพ่อ เดินผ่านดงใหญ่ถึงวัดร้างใกล้หมู่บ้านโคกยาว จังหวัดนครพนม พบว่าสถานที่วิเวกดี จึงหยุดพักอยู่ที่นั่น ได้รับความสงบระงับดีมาก ท่านเล่าถึงประสบการณ์เกี่ยวกับการภาวนาที่วัดร้างนั้นให้ฟังว่า...

"คืนนั้นประมาณห้าทุ่มกว่า ๆ ขณะเดินจงกรมอยู่ รู้สึกแปลก ๆ มันแปลกมาตั้งแต่กลางวันแล้ว รู้สึกว่าไม่คิดอะไรมาก มีอาการสบาย ๆ

เมื่อเดินจงกรมเมื่อยแล้ว จึงขึ้นไปนั่งในกระท่อมเล็ก ๆ ขณะจะนั่งคู้ขาเข้าแทบไม่ทัน จิตมันอยากสงบ มันเป็นของมันเอง...พอนั่งลงแล้ว จิตมันก็สงบจริง ๆ รู้สึกตัวหนักแน่น..

คืนนั้นในหมู่บ้านมีงาน เขาร้องรำทำเพลงกัน ได้ยินอยู่ แต่จะทำให้ไม่ได้ยินก็ได้ เมื่อไม่เอาใจใส่ก็เงียบไม่ได้ยิน จะให้ได้ยินก็ได้ยิน ไม่รู้สึกรำคาญ...

ดูจิตกับอารมณ์ก็เห็นตั้งอยู่คนละส่วน เหมือนวัตถุสองอย่างตั้งอยู่โดยไม่ติดกัน ก็เลยเข้าใจว่า เมื่อจิตเป็นสมาธิแล้ว ถ้าน้อมไปก็ได้

ยินเสียง ถ้าว่างก็เงียบ ถ้ามีเสียงขึ้น ก็เห็นจิตกับเสียงเป็นคนละส่วน..

จิตในขณะนั้นไม่เอาใจใส่ในสิ่งอื่นเลย ไม่มีความเกียจคร้าน ไม่มีความเหนื่อย ไม่มีความรำคาญ ของเหล่านี้ไม่มีในจิต มีแต่ความพอดีหมดทุกอย่างในนั้น...

ต่อมาจึงหยุดพัก หยุดแต่การนั่งเท่านั้น ใจเหมือนเก่า ยังไม่หยุด ดึงเอาหมอนมาวางไว้ ตั้งใจจะพักผ่อน เมื่อเอนกายลงจิตยังสงบอยู่อย่างเดิม พอศีรษะถึงหมอน มีอาการน้อมเข้าไปในใจ คล้ายกับมีสายไฟอันหนึ่งไปถูกสวิตซ์ไฟฟ้าเข้า มีความรู้สึกว่ากายระเบิดเสียงดังมาก ความรู้ที่มีอยู่นั้นละเอียดที่สุด พอมันผ่านตรงจุดนั้น ก็หลุดเข้าไปในโน้น แม้อะไร ๆ ทั้งปวงก็ส่งเข้าไปไม่ได้ ไม่มีอะไรเข้าไปถึง หยุดอยู่ข้างในสักพักหนึ่ง ก็ถอยออกมา จนถึงปกติธรรมดา ที่ว่าถอยออกมานี้ ไม่ใช่ว่าเราจะให้ถอย มันเป็นเอง เราเป็นเพียงผู้ดู ผู้รู้เท่านั้น...

เมื่อจิตเป็นปกติดังเดิมแล้ว คำถามก็มีขึ้นว่า นี่มันอะไร ? คำตอบเกิดขึ้นว่า สิ่งเหล่านี้ของมันเป็นเอง ไม่ต้องสงสัยมัน คิดเท่านี้จิตก็ยอม

เมื่อหยุดอยู่สักพักหนึ่ง ก็น้อมเข้าไปอีก เราไม่ได้น้อมมันน้อมเอง พอน้อมเข้าไป ๆ ก็ไปถูกสวิตซ์ไฟดังเก่า ครั้งที่สองนี้ร่างกายแตกละเอียดหมด แล้วหลุดเข้าไปข้างในอีก...เงียบ!...ยิ่งกว่าเก่า ไม่มีอะไรส่งเข้าไปถึง...พอสมควรแล้ว ก็ถอยออกมาตามสภาวะของมัน... ในเวลานั้นมันเป็นอัตโนมัติ มิได้แต่งว่าจงเป็นอย่างนั้น จงเป็นอย่างนี้ จงออกอย่างนั้น จงออกอย่างนี้...ไม่มีเราเป็นเพียงผู้ทำ ความรู้ดูอยู่เฉย ๆ

เมื่อนั่งพิจารณาก็น้อมเข้าไปอีก ครั้งที่สามนี้ โลกแตกละเอียดหมด ทั้งพื้นปฐพีแผ่นดินแผ่นหญ้าภูเขาเลากาเป็นอากาศธาตุหมด ไม่มีคนหมดไปเลย ตอนสุดท้ายนี้ไม่มีอะไร

ดูยาก พูดยาก ของสิ่งนี้ ไม่มีอะไรมาเปรียบปานได้เลย สามขณะนี้ใครจะเรียกว่าอะไร ใครรู้ เราจะเรียกว่าอะไรเล่า”

หลวงพ่อกล่าวต่อไปอีกว่า...

“ที่เล่ามานี้เป็นเรื่องจิตตามธรรมชาติทั้งนั้น เราไม่ต้องการอะไร มีศรัทธาก็ทำเข้าไปจริง ๆ เอาชีวิตเป็นเดิมพัน

เมื่อถึงวาระที่เป็นอย่างนี้ออกมาแล้ว โลกนี้ แผ่นดินนี้ มันพลิกหมด ความรู้ความเห็น มันแปลกไปหมดทุกสิ่งทุกอย่าง

ในระยะนั้น ถ้าคนอื่นเห็น อาจจะว่าเราเป็นบ้าจริง ๆ ถ้าผู้ควบคุมสติไม่ดีอาจเป็นบ้าได้ เพราะมันไม่เหมือนเก่าสักอย่างเลย เห็นคนในโลกไม่เหมือนเก่า แต่มันก็เป็นเฉพาะเราผู้เดียวเท่านั้น แปลกไปหมดทุกอย่าง ความนึกคิดทั้งหลายทั้งปวงก็เช่นกัน เขาคิดไปทางโน้น แต่เราคิดไปทางนี้ เขาพูดมาทางนี้ เราพูดไปทางโน้น มันต่างกับมนุษย์ไปหมด นี่เป็นเรื่องกำลังของสมาธิ ถ้าเป็นสมาธิถึงขั้นนี้ ถึงที่สุดของมันแล้ว

เราเอาความสงบขั้นนี้มาพิจารณา รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ ที่มากระทบใจ...อารมณ์ทั้งหลายเกิดขึ้นมา เราเอาความสงบมาพิจารณารู้เท่าทันหมด รู้ว่าสิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่ดี อาการที่พิจารณาออกมาจากความสงบเหล่านี้แหละ เรียกว่า ปัญญา เป็นวิปัสสนา

“เธอ...ทุกข์เพราะคิดผิด”

...๑๒
ทุกข์เพราะคิดผิด

วันคืนที่วัดร้างบ้านโคกยาวผ่านไปสิบเก้าวัน การบำเพ็ญเพียรทางจิตได้รับผลดียิ่ง คุ้มค่ากับการต่อสู้ที่เอาชีวิตเป็นเดิมพัน โดยมีความบากบั่นอดทนและปัญญาเป็นธรรมาวุธ รวมทั้งเป็นดังเพื่อนร่วมทางในชีวิตธุดงค์...

หลวงพ่อเดินทางออกจากวัดร้างนั้น พร้อมกับความสงบแห่งจิต ยากยิ่งที่จะบรรยายความรู้สึกนี้แก่ใคร ระหว่างทางได้พบปะชาวบ้านบางแห่งมีผู้มาไต่ถามปัญหาต่าง ๆก็สามารถตอบได้โดยแจ่มแจ้งและฉับพลัน ไม่มีความติดขัดทั้งในปัญหาของตนเองและคนอื่น

เดินธุดงค์พักตามป่าเขา เงื้อมผา คูหาถ้ำ ริมลำธาร ไปเรื่อย ๆ จนถึงอำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม พักภาวนาอยู่ริมแม่น้ำโขง แล้วข้ามไปนมัสการพระพุทธบาทพลสันต์ที่ฝั่งลาว ต่อจากนั้นได้ย้อนกลับมาที่อำเภอศรีสงครามอีกครั้ง

ขณะพักอยู่ที่บ้านหนองกา อำเภอศรีสงคราม แม้จิตจะเคยผ่านภาวะที่สุดของสมาธิ จนจิตใจแปลกแตกต่างจากปกติจิตก็ตาม แต่หาใช่ว่ารากเหง้าของกิเลสจะถูกกำจัดสิ้นไปไม่ เพราะสมาธิมีอำนาจเหนือกิเลสบางอย่างเท่านั้น ไม่อาจระงับกิเลสที่สะสมนอนเนื่องในจิตใจได้ทั้งหมด

ในขณะนั้น บริขารของหลวงพ่อคร่ำคร่าแทบจะใช้ไม่ได้ จึงเกิดความอยากได้ของใหม่จนใจกระวนกระวาย ท่านเล่าถึงประสบการณ์

ในครั้งนั้นว่า...

"ตอนไปอยู่ศรีสงคราม บริขารเราเก่ามาก จะขอใครก็ไม่ได้ เพราะไม่มีญาติไม่มีใครปวารณา จิตมันดิ้นรนกระวนกระวาย...

ในเวลานั้น บาตรที่ใช้มีขนาดเล็กมากและยังรั่วอีกหลายรูป พระที่วัดหนองกาท่านสังเกตเห็น จึงนำบาตรขนาดใหญ่แต่มีรูรั่วด้วยมาถวาย ฝาบาตรก็ไม่มี...

นึกขึ้นได้ สมัยเป็นเด็กไปเลี้ยงควายเห็นเพื่อนเอาเถาวัลย์มาถักเป็นหมวก เลยให้เขาเอาหวายมาให้ แล้วเหลาให้แบนอันหนึ่งกลมอันหนึ่ง แล้วถักเป็นวง ๆ ได้ฝาบาตรใช้เหมือนกัน แต่ดูแล้วเหมือนกระติบใส่ข้าวเหนียว เวลาไปบิณฑบาตมองดูฝาบาตรตัวเองก็รู้สึกขวางหูขวางตา ใครเห็นเขาเรียกว่า พระบาตรใหญ่

จึงมาทำใหม่...ทำทั้งกลางวันกลางคืน ตอนนั้นคิดผิด เพราะอยากได้มาก กลางคืนจุดไต้ทำอยู่ในป่าคนเดียว สานไปสานมา มือไปชนไต้ที่จุดไว้ ขี้ไต้ตกใส่มือ ไฟไหม้หนังหลุดหมด มีแผลเป็นอยู่กระทั่งเดี๋ยวนี้...

จึงรู้สึกตัว เอ...นี่เรากำลังทำอะไร...คิดผิดแล้วนี่ บวชมาเพื่อเอาบริขาร บาตร จีวร แค่นี้หรือ ถึงขนาดทำจนไม่ได้หลับได้นอน

เลยมานั่งพิจารณาอยู่ แล้วก็เดินจงกรม เดินไปยังคิดถึงฝาบาตรอีกนั่นแหละ เดินจนจวนสว่าง รู้สึกเหนื่อย จึงพักมานั่งสมาธิ นั่งก็คิดอีก พอเคลิ้มไปนิดหนึ่ง เห็นเป็นภาพพระพุทธเจ้าองค์ใหญ่ ท่านบอกว่า...มานี่จะเทศน์ให้ฟัง...เข้าไปกราบท่าน ท่านก็เทศน์เรื่องบริขารให้ฟังว่า เครื่องบริขารทั้งปวงเป็นเพียงเครื่องประดับขันธ์ห้าเท่านั้น...

สะดุ้งตื่นตัวสั่นเทาเลย เสียงนั้นยังติดอยู่ในใจจนทุกวันนี้... เข็ดหลาบเลย...ความอยากได้จนไม่รู้จักตัวเองนี่ ทีนี้เลยเลิกทำแบบนั้น มาทำเป็นเวลา..ทำแล้วพัก..เดินจงกรม... นั่งสมาธิด้วย"

เมื่อกล่าวถึงอดีต หลวงพ่อมักพูดด้วยอารมณ์ขัน และไม่ปิดบังปัญหาส่วนตัวต่าง ๆ ที่ท่านผ่านพบ เพื่อให้เป็นคติแก่ศิษย์ว่า.....แม้ครูบาอาจารย์เอง เมื่อเริ่มปฏิบัติใหม่ ๆ ก็ผจญกับปัญหาแทบเอาตัวไม่รอดเหมือนกัน และท้ายสุดของเรื่องคิดผิดเพราะบริขารนี้ หลวงพ่อเล่าต่อไปว่า

"...งานอะไรก็ตาม ถ้าเราทำไม่เสร็จ ทิ้งเอาไว้ แล้วมาทำสมาธิ ใจมันก็ไปติดอยู่ที่งานนั่นแหละ สลัดทิ้งก็ไม่ได้ งัดยังไงก็ไม่หลุด..

คิดว่าจะลองฝึกให้ได้ว่า เมื่อทำงานก็ให้ทำไป เมื่อเลิกทำก็ให้วาง ให้มันเป็นคนละอย่างไม่ต่อกัน ไม่ให้เป็นทุกข์ แต่ว่ามันหัดยากเหลือเกิน ตัวอุปทานมั่นหมายนี่ละยาก...วางยาก

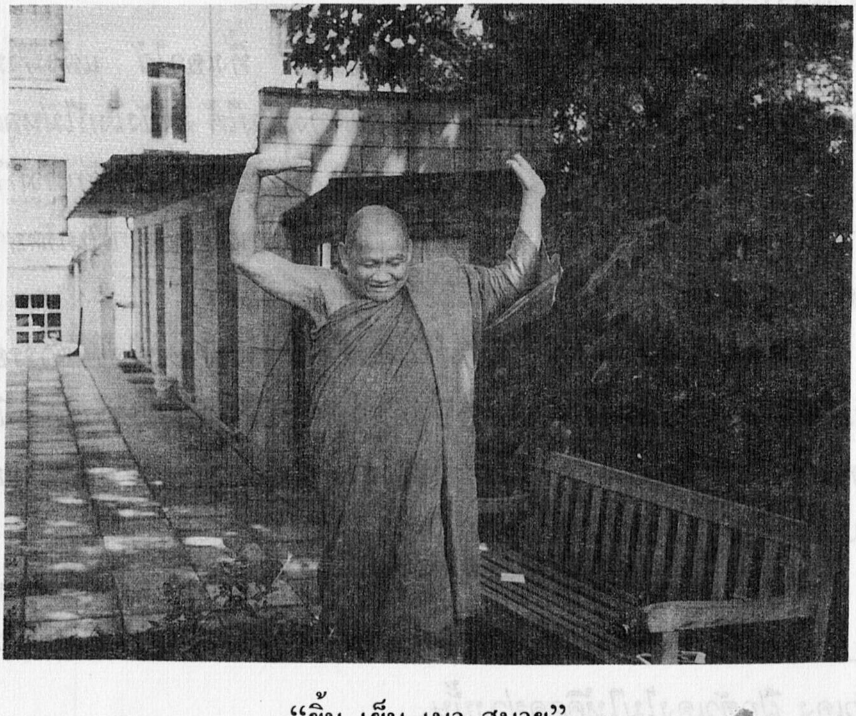
หรือการคิดว่า ทำอะไรก็ทำให้เสร็จไปเลย มันจะได้รู้แล้วรู้รอด ไม่ต้องมาคอยเป็นห่วง คิดอย่างนั้นก็ถูกอยู่เหมือนกัน แต่ถ้าคิดให้ถึงธรรมะจริง ๆ มันไม่ถูก เพราะไม่มีอะไรจะรู้จบได้เลย ถ้าใจเรายังไม่ยอมเลิก..ไม่ยอมหยุด..

ต่อมาจึงทดลองฝึกหัด ทำอะไรก็ไม่รีบเร่งให้เสร็จเร็ว ๆ ทำไปพอสมควร วางไว้ ไปเดินจงกรม พอจิตกลับไปพะวงกับงานก็ทักท้วงตัวเอง ฝึกตัวเองไม่ให้คิดอย่างนั้น...

ปฏิบัติอย่างนี้เรื่อยมา คือฝึกให้ได้ว่า ถึงเวลาวาง ก็ให้มันวาง ให้มันเป็นคนละอย่าง...ทำก็ได้ วางก็ได้ ให้มันขาดกันไปเลย ฝึกไป

ก็ค่อยเบาไป ง่ายขึ้น จึงได้รู้จักเหตุให้เกิดทุกข์ คือความอยากนั่นเอง

จากนั้นมา ไม่ว่าจะยืน เดิน นั่ง นอน ก็มีแต่ความสดชื่นเบิกบาน จนกระทั่งถักฝาบาตรเสร็จ แต่พอไปบิณฑบาต เขาก็ยังมองอยู่ว่า พระองค์นี้ทำไมใช้บาตรแปลก ๆ และใหญ่อย่างนั้น"

"ยิ้ม เย็น เบา สบาย"

หลวงตา

ใกล้ฤดูเข้าพรรษา หลวงพ่อเดินธุดงค์มาถึงวัดป่าแห่งหนึ่ง ตั้งอยู่ในป่าช้า เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม มีพระหลวงตาพำนักอยู่กับพระลูกวัดหลายรูป

วันนั้น เมื่อกล่าวธรรมปฏิสันถารกันพอสมควร หลวงตาสมภารวัดปรารภถึงภูมิจิตตัวเองว่า *"ผมหมดความโกรธแล้ว"*

หลวงพ่อรู้สึกแปลกใจมาก เพราะคำพูดเช่นนี้ไม่ค่อยได้ยินใครกล่าวบ่อยนักในหมู่ผู้ปฏิบัติ จึงอยากพิสูจน์ให้รู้ชัด และช่วงนั้นจวนเข้าพรรษาแล้ว หลวงพ่อจึงตัดสินใจขอจำพรรษาด้วย

แต่ไม่ง่ายเสียทีเดียว หลวงตาไม่ไว้ใจใครง่าย ๆเหมือนกัน เพราะหลวงพ่อเป็นพระแปลกหน้า และยังจรมาผู้เดียว ไม่รู้ต้นสายปลายเหตุว่าจะมาดีหรือร้ายอย่างไร หลวงตากับพระลูกวัดจึงปฏิเสธไม่ยอมให้พำนักด้วย แต่ผ่อนผันให้ไปจำพรรษาที่ป่าช้านอกเขตวัด

ครั้นถึงวันเข้าพรรษา หลวงตาให้พระไปนิมนต์หลวงพ่อมาจำพรรษาด้วย เพราะได้รับคำทักท้วงจากพระรูปหนึ่งว่า *"พระมีพรรษามากขนาดนี้ ให้จำพรรษานอกเขตวัดเห็นจะไม่เหมาะ บางทีท่านอาจเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบก็ได้ ไม่ควรประมาท"*

แม้จะได้ร่วมจำพรรษาในสำนัก แต่หลวงตากับลูกศิษย์ก็ตั้งกติกากีดกันหลวงพ่อไว้หลายอย่าง คือ

- ไม่ให้รับประเคนของจากโยม ต้องคอยรับจากพระรูปอื่นส่งให้

- ไม่ให้ร่วมอุโบสถสังฆกรรม ให้บอกปริสุทธิเท่านั้น
- เวลานั่งฉันอาหาร ให้นั่งต่อท้ายพระพรรษาน้อยที่สุดของสำนัก

กติกาทั้งสามข้อนี้ หลวงพ่อยินดีปฏิบัติตามทุกอย่าง แม้ท่านจะมีพรรษาสิบแล้วก็ตาม ท่านกลับพิจารณาน้อมเอาประโยชน์จากข้อกีดกันนั้น โดยให้คติแก่ตนเองว่า *"หลวงตากับคณะกำลังทดสอบเรา และการนั่งหัวแถวหรือท้ายแถว ก็ไม่แปลกอะไร เหมือนกับเพชรนิลจินดาจะวางไว้ที่ไหนก็มีคุณค่าเท่าเดิม และการปฏิบัติตามกติกานี้ จะช่วยลดทิฐิมานะของเราให้เบาบางลงด้วย"*

การจำพรรษาร่วมกับหลวงตา ผ่านไปด้วยความสงบ เพราะหลวงพ่อวางความรู้สึกนึกคิดได้ถูกและเป็นปกติ จึงพากเพียรภาวนาอย่างสม่ำเสมอ พยายามพูดน้อย เมื่อได้ยินใครพูดสิ่งใดก็น้อมมาพิจารณาเป็นปัญญาแก้ไขตัวเอง และเฝ้าสังเกตเลือกเอาแต่สิ่งดีงามจากข้อวัตรปฏิบัติที่มีอยู่ในสำนัก เพื่อถือเอาเป็นบทเรียน

ขณะเดียวกัน หลวงตาและคณะก็จับตามองหลวงพ่ออย่างไม่ให้คลาดสายตาเช่นกัน แต่ท่านวางเฉย ไม่แสดงกิริยาอาการใด ๆ โต้ตอบ กลับคิดขอบคุณเขาว่า

"เขาช่วยไม่ให้เราเผลอไปประพฤติบกพร่อง เปรียบเหมือนมีคนมาช่วยป้องกันความสกปรกไม่ให้แปดเปื้อนแก่เรา"

ในพรรษานั้น หลวงพ่อทำความเพียรภาวนาสม่ำเสมอ เคารพกฏกติกาอย่างไม่บกพร่อง พระเณรร่วมสำนักเริ่มยำเกรงท่านมากขึ้น

เช้าวันหนึ่ง ชาวบ้านนำข้าวหมากมาถวาย หลวงตากับพระลูกวัดทุกรูปฉันกันอย่างเอร็ดอร่อย ส่วนหลวงพ่อเพียงแต่รับประเคน

แล้ววางไว้ข้าง ๆ หลวงตาสังเกตดูอยู่จึงถามว่า

"ท่านชา ไม่ฉันข้าวหมากหรือ...ทำไมล่ะ ?"

"ไม่ฉันครับ...ผมว่ากลิ่นและรสมันไม่เหมาะแก่พระเท่าไหร่"

หลวงตาได้ฟังก็หน้าเสีย...ฉันอาหารแทบไม่รู้รส

อยู่ต่อมาวันหนึ่งในกลางพรรษา หลวงตาพาพระเณรลงเรือไปเก็บฟืนมาไว้ใช้ เมื่อถึงไร่ร้างริมน้ำ พระลูกวัดพากันขึ้นไปขนฟืนมากองไว้ที่ฝั่งห้วย หลวงพ่อทำหน้าที่ขนลงเรือ

ขณะจัดเรียงฟืน หลวงพ่อสังเกตเห็นไม้พะยูงท่อนหนึ่ง มีรอยถากเป็นทรงกลมยาวประมาณ ๒ เมตร ท่านคิดว่าไม้ท่อนนี้ต้องมีเจ้าของแน่ หากขนลงเรือจะมีความผิดเป็นการลักทรัพย์ ทำให้ขาดจากการเป็นพระได้ จึงไม่ยอมแตะต้อง

พอได้เวลาจวนกลับ หลวงตาเดินมาถึง เห็นไม้ท่อนนั้นถูกทิ้งอยู่ริมตลิ่ง จึงร้องถามว่า

"ท่านชา...ทำไมไม่ขนไม้ท่อนนี้ลงเรือ ?"

"ผมเห็นว่าไม่เหมาะครับ มันคงมีเจ้าของ เพราะมีรอยถากไว้"

เมื่อหลวงพ่อตอบเช่นนี้ หลวงตาชะงักงันอยู่ชั่วครู่ แล้วจึงแกล้งร้องบอกแก้เก้อให้พระเณรรีบลงเรือ โดยทิ้งไม้ท่อนนั้นไว้ริมฝั่งนั่นเอง

ความผิดพลาดของหลวงตา ผู้มีทีท่าว่าเป็นนักปฏิบัติที่เคร่งครัดส่งเสริมให้คุณค่าของหลวงพ่อสูงขึ้นตามลำดับ เพราะหลวงพ่อไม่ซ้ำเติม หรือดูหมิ่นเหยียดหยามใคร กลับเก็บตัวภาวนาอยู่เงียบ ๆ เช่นเดิม

หลังจากนั้นหลายวัน ชาวบ้านมาเผาข้าวหลามข้างโรงครัวซึ่งอยู่ไม่ไกลจากกุฏิหลวงพ่อ

หลวงพ่อกลับจากบิณฑบาตก็ขึ้นกุฏินั่งพักผ่อน สักครู่หนึ่งเห็นหลวงตาเดินผ่านไปทางโรงครัว ขณะนั้นไฟลุกไหม้กระบอกข้าวหลามจนเกรียม เพราะไม่มีใครคอยพลิกกลับ

หลวงตามองซ้ายมองขวา นึกว่าไม่มีใครเห็น จึงพลิกกระบอกข้าวหลามเสียเอง หลวงพ่อนั่งอยู่ที่หน้าต่าง จึงเห็นการกระทำนั้น

ครั้นถึงเวลาฉัน ชาวบ้านนำข้าวหลามมาถวาย พระเณรฉันกันหมด แต่หลวงพ่อรับแล้ววางไว้เฉย ๆ หลวงตาฉันไปได้สักพัก ก็เหลือบตาสำรวจกิริยาการขบฉันของลูกศิษย์ตามความเคยชิน แต่สายตาต้องสะดุดหยุดลงทันที เพราะเห็นหลวงพ่อไม่ยอมฉันข้าวหลาม จึงถามเบา ๆ ว่า *"ท่านชา ฉันข้าวหลามหรือเปล่า ?"*

"เปล่าครับ" หลวงพ่อตอบ

คราวนี้หลวงตาถึงกับสะอึก แล้วพูดอย่างอาย ๆ ว่า *"ผมต้องอาบัติแล้ว"*

(พระจับอาหารที่ยังไม่ได้รับประเคน ถ้าของที่จับยังไม่เคลื่อนที่ต่อมา มีคนมาประเคนในภายหลัง หากพระผู้จับฉันอาหารนั้นเป็นอาบัติ ส่วนพระรูปอื่นฉันได้ แต่ถ้าทำให้ของเคลื่อนที่ไป แม้มีผู้มาประเคนใหม่ หากพระรับมาฉันก็เป็นอาบัติด้วยกันทุกรูป)

หลวงตานึกรู้ทันทีว่า หลวงพ่อต้องเห็นตนพลิกกระบอกข้าวหลามแน่ จึงสารภาพผิดออกมา

ครั้นฉันอาหารเสร็จ หลวงตาเข้ามาขอแสดงอาบัติด้วย แต่หลวงพ่อพูดว่า *"ไม่ต้องก็ได้ครับ ให้พยายามสำรวมระวังต่อไป"*

หลวงตากับพระเณรรู้สึกทึ่ง และนึกนิยมในอัธยาศัยของหลวงพ่อ

มากขึ้น ทั้งที่พวกตนพยายามกีดกันรังเกียจด้วยความไม่ไว้ใจ แต่พระอาคันตุกะรูปนี้ กลับหนักแน่นและใจสูงยิ่งนัก จึงตกลงกันว่าให้ล้มเลิกกติกากีดกันนั้น

แต่หลวงพ่อตอบด้วยนิสัยที่เคารพต่อกฎระเบียบว่า *"ทำอย่างนั้นคงไม่เหมาะครับ ขอให้ถือตามกติกาเดิมที่ตั้งไว้ดีกว่า เพื่อความสงบเรียบร้อยต่อไป"*

ต่อจากนั้น พระทุกรูปได้ให้ความสำคัญและเคารพยำเกรงต่อหลวงพ่อมาก ความรู้สึกอคติที่มีต่อกันถูกทำลายลงด้วยคุณธรรม

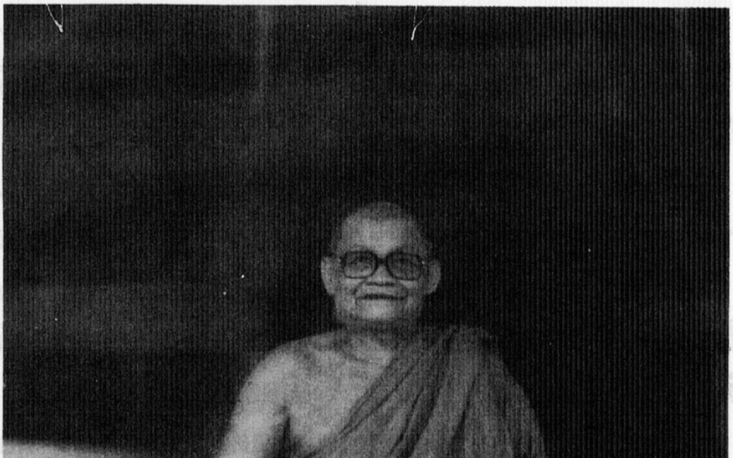
แล้ววันหนึ่ง กาลเวลาได้พิสูจน์คำพูดของหลวงตาที่ว่า *"ผมหมดความโกรธแล้ว"* ให้ประจักษ์ข้อเท็จจริงขึ้นมา ดังพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า *"ศีล (ความประพฤติ) จะพึงรู้ได้ เมื่ออยู่ร่วมกันนาน ๆ"*

ท้ายพรรษา พายุฝนพัดกระหน่ำติดต่อกันหลายวัน ท้องทุ่งนาแปรสภาพเป็นทะเลสาบขนาดย่อม ชาวบ้านต่างเดือดร้อนกันทั่วหน้าและวุ่นวายไปถึงวัวควาย เพราะไม่มีที่อยู่และหญ้าจะกิน

วัดของหลวงตาตั้งอยู่บนที่ดอน จึงรอดพ้นจากภัยน้ำท่วม วัวควายของชาวบ้านจึงมุ่งหน้ามากินหญ้าริมรั้ววัดประทังชีวิต บางตัวกินเพลินหลงเดินลึกเข้าเขตสำนัก หลวงตาไม่ชอบใจ จึงให้พระเณรไล่ออกไปบ่อย ๆ

เจ้าวัวน่าสงสารตัวหนึ่งถูกไล่ต้อนออกไปแล้ว แต่ด้วยความหิวจึงยื่นคอลอดรั้วกลับเข้ามากินหญ้าอีก หลวงตาซึ่งถือไม้รอท่าอยู่แล้วก็ตรงรี่เข้าไปตีวัวหลายที วัวตัวนั้นร้องด้วยความเจ็บปวด รีบมุดหัวกลับไป แต่กว่าจะหลุดไปได้ ก็ลิ้มรสไม้ตะพดหลวงตาเสียหลายตุ๊บ

หลวงพ่อยืนดูอยู่เงียบ ๆ นึกสงสารวัวอย่างจับใจ เพราะสิ่งที่พวกมันควรได้จากวัด คือความสุขจากเมตตาจิตของสมณะ แต่นี่กลับเป็นความไร้น้ำใจจากนักบวชผู้ซึ่งเคยกล่าวไว้ว่า *"เราหมดความโกรธแล้ว!"*

"ก็ให้มันทุกข์เสียก่อนซิ มันถึงจะอดทน
ถ้าไม่มีความอดทน มันจะเห็นธรรมะไหม"

...๑๔
สัจธรรมในป่าช้า

กลางป่าช้าข้างวัดหลวงตา มีศาลาเล็ก ๆ หลังหนึ่ง ตั้งอยู่ท่ามกลางหลุมฝังศพที่เรียงรายเกลื่อนกลาด

หลวงพ่อมักหลีกเร้นมานั่งสมาธิพิจารณาสภาวธรรมอยู่ที่ศาลาหลังนั้นเสมอ ความวังเวงและหลุมฝังศพรวมทั้งกองกระดูกช่วยให้จิตสงบระงับ เกิดธรรมสังเวชในความเป็นไปของสัตว์โลก ที่ต่างถูกกระแสกรรมนำมาเกิด ถูกความแก่ชราต้อนไป ถูกความเจ็บไข้รุมเร้าเบียดเบียน แล้วบีบคั้นให้ตายในที่สุด

วันหนึ่ง ขณะหลวงพ่อนั่งอยู่บนศาลาในป่าช้า มีกาตัวหนึ่งบินมาจับที่กิ่งไม้ใกล้ ๆ แล้วส่งเสียงร้อง กา กา หลวงพ่อไม่ได้ใส่ใจ เพราะคิดว่ามันคงร้องไปตามประสาสัตว์

การู้ว่าหลวงพ่อไม่สนใจ จึงร่อนลงมายืนบนพื้นศาลาตรงหน้าท่าน มันคาบหญ้าแห้งมาวางแล้วร้อง กา ๆ แสดงอาการเหมือนจะส่งหญ้าให้ หลวงพ่อเห็นกิริยามันแปลก ๆ จึงหันมามองและคิดในใจว่า *เจ้าจะบอกอะไรเราหรือ?* เมื่อกาเห็นท่านสนใจ ก็ทิ้งหญ้าแห้งไว้ แล้วบินหายไป

หลังจากนั้นสามวัน ชาวบ้านได้หามศพเด็กชายคนหนึ่งป่วยเป็นไข้ตาย มาเผาข้าง ๆ ศาลานั้น

สามสี่วันต่อมา อีกาบินมาหาหลวงพ่อที่ศาลานั้นอีก ครั้งแรกเกาะอยู่บนกิ่งไม้ เมื่อเห็นหลวงพ่อไม่สนใจ กาก็บินลงมาที่พื้น แล้วแสดงกิริยาเหมือนครั้งแรก พอหลวงพ่อหันมาดู มันก็บินหนีไปอย่างเคย

จากนั้นไม่กี่วัน ชาวบ้านหามศพมาอีก คราวนี้เป็นพี่ชายของเด็กที่ตายไปเมื่อไม่นานนั่นเอง ซึ่งเกิดป่วยกระทันหัน ตายตกตามกันอย่างน่าประหลาดใจ

กาตัวนั้นเป็นทูตมรณะจริง ๆ เพราะอีกสามวันเท่านั้น มันได้บินมาส่งข่าวหลวงพ่ออีกครั้ง แล้วไม่กี่วัน พี่สาวของเด็กชายทั้งสองที่ตายไปก่อนหน้านั้นมีอันต้องป่วยตายไปอีกคน

ทุกข์ใด ๆ ในโลก ดูเหมือนจะโถมทับลงมาที่พ่อแม่ของเด็กเหล่านั้นทั้งหมด เพราะช่วงเวลาเพียงสองอาทิตย์ ต้องสูญเสียลูก ๆ ที่รักดังแก้วตาดวงใจไปถึงสามคน จึงต่างร่ำไห้ด้วยความโศกเศร้าอาลัย

หลวงพ่อเห็นสภาพของคนเหล่านั้น ยิ่งเกิดความสลดสังเวชในความเป็นจริงของชีวิต ได้น้อมนำเหตุการณ์นั้นมาเตือนตนมิให้ประมาท พิจารณาเห็นว่า ความทุกข์โศกย่อมเกิดจากของที่เรารักและหวงแหน

สัจธรรมในป่าช้า เร่งเร้าให้หลวงพ่อไม่ยอมเนิ่นช้าในการปฏิบัติ ท่านเพิ่มเวลาในการภาวนามากขึ้น ลดเวลาพักผ่อนลง มุ่งหน้าทำความเพียร แม้ฝนตกพรำ ๆ ก็เหยียบย่ำน้ำเดินจงกรมอยู่อย่างนั้น

วันหนึ่งเกิดนิมิตว่า ได้เดินไปยังที่แห่งหนึ่งพบคนแก่นอนป่วยร้องครวญครางปานจะขาดใจ หลวงพ่อหยุดพิจารณาดู แล้วเดินต่อไประหว่างทางพบคนป่วยหนักจวนตาย ร่างกายซูบผอม เหลือเพียงหนังหุ้มกระดูก นอนหายใจรวยรินอยู่ริมทาง ได้หยุดดู แล้วเดินผ่านไปไม่ไกลก็พบคนตายนอนหงายขึ้นอืด ตาถลน ลิ้นจุกปาก และมีหนอนชอนไชอยู่เต็มร่าง เกิดความสลดสังเวชเป็นอย่างยิ่ง

พอตื่นขึ้นมา ภาพนั้นยังติดตาติดใจไม่เลือนลาง รู้สึกเบื่อหน่ายต่อชีวิต อยากหลุดพ้นออกจากกองทุกข์นี้โดยเร็ว จึงคิดจะปลีกตัวขึ้นไป

ทำความเพียรบนยอดเขาสักเจ็ดวันหรือสิบห้าวัน จึงจะลงมาบิณฑบาต แต่มีปัญหาว่า บนยอดเขาไม่มีน้ำดื่ม พอดีนึกถึงกบจำศีลอยู่ในรู มันกินน้ำเยี่ยวของตัวเอง ยังมีชีวิตอยู่ได้ จึงทดลองดูบ้าง แต่ไม่ได้ผล เพราะน้ำปัสสาวะนั้นเมื่อดื่มซ้ำเข้าไปหลาย ๆ ครั้งพอตกถึงกระเพาะก็ไหลออกมาทันที

เมื่อคิดว่าไม่อาจไปอยู่บนยอดเขาได้ จึงทดลองอดอาหาร ฉันวันเว้นวันสลับกันไป ทำอยู่ประมาณสิบห้าวัน ขณะอดอาหารรู้สึกว่าร่างกายร้อนดังถูกไฟแผดเผา มีอาการทุรนทุรายแทบทนไม่ได้ จิตใจกระสับกระส่าย ไม่สงบ จึงล้มเลิกวิธีนี้ เพราะไม่ถูกกับจริต

ต่อมา ได้นึกถึงอปัณณกปฏิปทา (ข้อปฏิบัติไม่ผิด) คือ โภชเนมัตตัญญุตา การรู้จักประมาณในการฉันอาหารให้พอสมควร ไม่มากหรือน้อยเกินไป อินทรียสังวร สำรวมระวัง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้ถูกกิเลสครอบงำ ชาคริยานุโยค ทำความเพียรสม่ำเสมอ ไม่เกียจคร้าน หรือเห็นแก่หลับนอนจนเกินไป

เมื่อน้อมใจไปถึงทางดำเนินนี้ จึงหยุดวิธีทรมานตน กลับมาฉันอาหารวันละครั้งดังเดิม แล้วทำความเพียรอย่างต่อเนื่อง การบำเพ็ญภาวนาก้าวหน้าขึ้นมาก จิตใจสงบระงับปราศจากนิวรณ์ การพิจารณาธรรมก็แตกฉานแจ่มแจ้ง ไม่ติดขัด

ครั้นออกพรรษาแล้ว หลวงตาซึ่งเฝ้าจับตามองหลวงพ่อมานานเห็นหน่วยก้านและภูมิธรรมภูมิปัญญาน่าเลื่อมใส จึงชักชวนให้ข้ามโขงไปตั้งสำนักทางฝั่งลาวด้วยกัน แต่ได้รับคำปฏิเสธจากหลวงพ่อ

พอจวนจะสิ้นปี หลวงตาก็พาคณะออกธุดงค์ข้ามโขงไปฝั่งลาว ละทิ้งหลวงพ่อและสำนักของตนไว้เบื้องหลัง...

“จงปล่อยวางในอาการของจิตที่ไม่ปล่อยวาง”

...๑๕
หลงทาง

ต้นปี พ.ศ. ๒๔๙๒ หลังจากหลวงตาและคณะละทิ้งสำนักไปได้เจ็ดวัน หลวงพ่อได้ออกเดินทางมุ่งหน้าสู่ภูลังกา อำเภอบ้านแพง จังหวัดนครพนม

ในระหว่างนั้น การปฏิบัติสมาธิภาวนาของท่านมีอันต้องสะดุดหยุดอยู่กับที่ คล้ายกับเดินไปถึงจุด ๆ หนึ่ง แล้วเดินต่อไปไม่ได้

หลวงพ่อฟื้นความหลังให้ลูกศิษย์ฟังว่า

"...ขณะนั้นคิดว่า ใครหนอจะช่วยเราได้ ก็นึกถึงอาจารย์วังท่านอยู่ที่ภูลังกา ก็ไม่เคยพบท่านหรอก แต่ได้คิดว่าพระองค์นี้ท่านคงจะมีดีอย่างใดอย่างหนึ่งแน่ จึงขึ้นไปอยู่บนยอดเขาอย่างนั้น"

หลวงพ่อเดินธุดงค์ขึ้นสู่ภูลังกา ได้พบท่านอาจารย์วังดังปรารถนา ท่านพำนักอยู่กับเณรน้อยสองรูป ปลูกกุฏิเล็ก ๆ ตามพลาญหินและเงื้อมผา มีที่หลีกเร้นเหมาะแก่การภาวนามาก

คืนหนึ่ง หลังเสร็จจากกิจวัตรส่วนตัว หลวงพ่อได้ขอโอกาสสนทนาและถามปัญหาธรรมที่ตนขัดข้องต่อท่านอาจารย์วัง หลวงพ่อได้ถ่ายทอดให้ศิษย์ฟังว่า

"ที่ผมขึ้นมากราบท่านอาจารย์ครั้งนี้ เพราะผมจนปัญญาแล้วคล้าย ๆ กับว่าเราเดินไปบนสะพานที่ทอดยาวไปในแม่น้ำ เราเดินไปแล้วก็หยุดอยู่ ไม่มีที่จะไปอีก พอหันเดินกลับมา บางทีก็เดินเข้าไปอีกนี่เป็นในสมาธินะครับ ไปถึงตรงนั้นแล้วมันก็จบอยู่ ไม่มีที่ไป เลยต้อง

หันกลับมาอีก กำหนดไปต่อ ก็ไปไม่ได้ บางทีกำหนดไป เหมือนมีอะไรมาขวางอยู่ แล้วก็ชนกึ๊กอยู่ตรงนั้น เป็นอาการอย่างนี้มานานแล้ว มันคืออะไรครับ”

ท่านอาจารย์วังตอบว่า

“...มันเป็นที่สุดแห่งสัญญาแล้ว เมื่อเป็นอย่างนี้ก็ไม่ต้องไปไหน ให้ยืนอยู่ตรงนั้นแหละ ให้กำหนดอยู่ตรงนั้น มันจะแก้สัญญา มันจะเปลี่ยนเอง ไม่ต้องไปบังคับมันเลย ให้เรากำหนดรู้ว่า อันนี้มันเป็นอย่างนี้ เมื่อมีความรู้สึกอย่างนี้แล้ว จิตมีอาการอย่างไร ก็ให้รู้ว่าเป็นอย่างนั้น ให้รู้เข้ามา ถ้ารู้จักแล้ว เดี๋ยวมันก็เปลี่ยน เปลี่ยนสัญญา คล้าย ๆ กับว่าสัญญาของเด็กเปลี่ยนเป็นสัญญาผู้ใหญ่ อย่างเด็กมันชอบของเล่นอย่างนี้ พอโตขึ้นมาเห็นของชินเก่านี้ไม่น่าเล่นเสียแล้ว ก็เลยไปเล่นอย่างอื่น นี่มันเปลี่ยนอย่างนี้”

ท่านอาจารย์วังเสริมต่ออีกว่า...

“...มันเป็นได้ทุกอย่างก็แล้วกันเรื่องสมาธินี่ แต่จะเป็นอะไรก็ช่างมันเถอะ อย่าไปสงสัย เมื่อเรามีความรู้สึกอย่างนี้ เดี๋ยวมันก็ค่อยเปลี่ยนไปเอง ให้กำหนดรู้และเพ่งตรงนี้ แต่อย่าเข้าใจว่า มันหมดน่ะ เดี๋ยวจะมีอีก แต่ให้วางมัน รู้ไว้ในใจแล้วปล่อยวางเสมอ อย่างนี้ไม่เป็นอันตราย กำหนดอยู่อย่างนี้ให้มีรากฐาน อย่าไปวิ่งตามมัน พอเราแก้อันนี้ได้ มันก็ไปได้”

หลวงพ่อเรียนถามอีกว่า

“ทำไมบางคนไม่มีอะไรขัดข้องในการภาวนาล่ะครับ ?”

“อันนี้เป็นบุพกรรมของเรา ต้องต่อสู้กันในเวลานี้ ตอนจิตมันรวมนี่แหละ สิ่งที่เกิดขึ้นมาไม่ใช่ของร้ายอย่างเดียวนะ ของดี ของน่ารักก็มี

แต่เป็นอันตรายทั้งนั้น อย่าไปหมายมั่นเลย” ท่านอาจารย์วังตอบ

เหมือนบอกทางแก่คนหลงทาง หลังจากสนทนาธรรมกับท่านอาจารย์วัง หลวงพ่อเกิดความเข้าใจในความละเอียดลึกซึ้งของธรรมปฏิบัติมากขึ้น

ครั้นพูดคุยเรื่องต่าง ๆ กันต่อพอสมควร หลวงพ่อก็กราบลาท่านอาจารย์วังกลับที่พัก

ในขณะพักอยู่บนภูลังกา หลวงพ่อได้เร่งความเพียรอย่างหนัก พักผ่อนเพียงเล็กน้อย ไม่คำนึงถึงเวลาว่าเป็นกลางวันหรือกลางคืน คงยืนหยัดปฏิบัติไปอย่างต่อเนื่อง จิตพิจารณาเรื่องธาตุและสมมุติบัญญัติอยู่ตลอดเวลา

หลวงพ่อพักอยู่ที่ภูลังกาได้สามวัน ก็กราบลาท่านอาจารย์วังเดินลงมาถึงวัดแห่งหนึ่งตั้งอยู่เชิงเขา พอดีฝนตก จึงหลบเข้าไปนั่งสมาธิที่ใต้ถุนศาลา ทันใดนั้น จิตเกิดความตั้งมั่นขึ้น แล้วมีความรู้เห็นตามมา เหมือนอยู่ในอีกโลกหนึ่ง ดูอะไรเปลี่ยนไปหมด กาน้ำวางอยู่ข้าง ๆ ก็ดูเหมือนไม่ใช่กาน้ำ บาตรก็ดูเหมือนไม่ใช่บาตร ทุก ๆ อย่างเปลี่ยนสภาพไปหมด ต่างกันราวกับหน้ามือเป็นหลังมือ เห็นทุกสิ่งทุกอย่างเป็นธาตุ เป็นของสมมุติขึ้นทั้งนั้น แล้วน้อมเข้ามาดูตัวเอง ดูทุกสิ่งในร่างกายก็เห็นว่าไม่ใช่ของเรา ล้วนแต่เป็นของสมมุติทั้งหมด

การได้พบกับท่านอาจารย์วังครั้งนั้น หลวงพ่อได้ความกระจ่างในทางธรรมปฏิบัติยิ่งขึ้น ท่านจึงให้อุทธาหรณ์แก่บรรดาศิษย์ว่า

“...คนเราจะไปภาวนาคนเดียว มันก็ได้อยู่หรอก แต่บางคนอาจจะวกวนไปมาจนช้า ถ้ามีใครชี้บอกทางให้มันไปเร็ว และมีลู่ทางที่จะพิจารณามากกว่า...”

จากภูลังกา หลวงพ่อมุ่งหน้าสู่วัดป่าหนองฮี เพื่อกราบเยี่ยมหลวงปู่กินรี การพบกันในครั้งนี้ หลวงปู่ให้คำแนะนำสั้น ๆ ตามอัธยาศัยของท่านว่า

"ท่านชา การเที่ยวธุดงค์ของท่านก็พอสมควรแล้ว ควรไปหาที่อยู่เป็นหลักเป็นแหล่งในที่ราบ ๆ บ้างนะ"

หลวงพ่อกราบเรียนหลวงปู่ว่า

"กระผมตั้งใจจะธุดงค์กลับไปทางบ้านที่อุบลครับ"

"จะกลับบ้าน เพราะคิดถึงใครหรือเปล่า? ถ้าคิดถึงผู้ใด ผู้นั้นจะให้โทษแก่เรา" หลวงปู่ทิ้งท้ายด้วยคำอมตะ

(เมื่อหลวงพ่อมาอยู่วัดหนองป่าพงแล้ว ได้นิมนต์ให้หลวงปู่กินรีมาพำนักด้วย เพื่อจะได้ปฏิบัติ อาจริยวัตร อุปัฏฐากรับใช้ท่าน แต่หลวงปู่ก็เพียงมาเยี่ยมเยือนเป็นครั้งคราวเท่านั้น ต่อมาหลวงพ่อได้ส่งพระเณรไปอุปัฏฐากรับใช้หลวงปู่กินรี จนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต)

...๑๖
เพื่อนเก่า

ออกจากวัดป่าหนองฮี หลวงพ่อเดินธุดงค์ลงมาทางอีสานใต้ รอนแรมมาในป่าหลายวัน จนถึงบ้านป่าตาว ต.คำเตย อ.เลิงนกทา จ.ยโสธร

ชาวบ้านถิ่นนั้น พอทราบข่าวว่ามีพระกรรมฐานมาพักอยู่ใกล้หมู่บ้าน ต่างพากันมาคารวะขอฟังธรรม หลวงพ่อได้แนะแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ แก่พวกเขาจนเข้าใจและเกิดศรัทธา นำไปปฏิบัติตามพอสมควร

พักอยู่ที่บ้านป่าตาวสองเดือน ได้อำลาชาวบ้านออกแสวงหาความสงบวิเวกต่อไป โดยมุ่งหน้าลงมาทางอุบลฯ ชาวบ้านคนหนึ่งมีศรัทธามาก ได้ฝากฝังลูกชายนามว่า ทองดี ให้เป็นศิษย์ติดตามไปด้วย

เมื่อหลวงพ่อเดินทางมาถึงบ้านก่อ ท่านได้แวะพักที่ป่าช้าวัดก่อนอก เพื่อเยี่ยมเยือนโยมมารดาและญาติพี่น้อง และได้ฝึกสอนเด็กชายทองดีกับเด็กชายเที่ยง (หลวงพ่อเที่ยง โชติธมฺโม ปัจจุบันเป็นเจ้าอาวาสวัดป่าอรัญวาสี สาขาที่หนึ่งของวัดหนองป่าพง)

พอฝึกหัดเด็กทั้งสองให้รู้จักวิธีการบวชพอสมควรแล้ว หลวงพ่อจึงพาไปบรรพชาเป็นสามเณรที่วัดวารินทราราม แล้วนำกลับมาพักที่วัดก่อนอก

ขณะที่พักอยู่ในป่าช้า ญาติมิตรที่คุ้นเคยกับหลวงพ่อในวัยเด็กได้มานมัสการสนทนาด้วยความยินดี เพราะนับตั้งแต่ท่านออกธุดงค์แล้วก็ไม่ได้พบกันบ่อยนัก แต่การพบกันในครั้งนี้ เพื่อนสนิทคนหนึ่งสังเกต

เห็นว่าหลวงพ่อกลับมาคราวนี้เปลี่ยนแปลงไปมาก จากคนที่พูดเก่งชอบหัวเราะร่าเริง กลายเป็นคนเงียบขรึม พูดน้อย ไม่รื่นเริงเหมือนเก่า เมื่อเฝ้าสังเกตเห็นเช่นนั้นหลายวัน เกิดอยากรู้ความในใจว่าเป็นเช่นใด วันหนึ่งได้เข้าไปพบหลวงพ่อที่ป่าช้า สนทนากันพักหนึ่งจึงถามว่า *"ท่านจะไม่สึกหรือครับ?"*

"ยังไม่อยากตอบ เพราะมันเป็นเรื่องของวันข้างหน้า ถ้าอาตมาจะตอบว่าไม่สึก แต่หากต่อไปมันอยากสึกขึ้นมาล่ะ ก็เป็นการโกหกกัน"

หลังจากสนทนากันตามวิสัยผู้คุ้นเคยแล้ว เพื่อนรักก็กราบลากลับไปพร้อมกับคาดการณ์ว่า หลวงพ่อคงจะรุ่งเรืองและมั่นคงในบวรศาสนา เพราะนับตั้งแต่ท่านบวชแล้วออกธุดงค์กลับมา อุปนิสัยและกิริยาท่าทางของท่านเปลี่ยนไปเป็นคนละคน แม้จะยังเป็นภิกษุหนุ่ม แต่ก็ดูน่าเคารพเลื่อมใสมาก แต่การที่ท่านตอบคำถามเลี่ยง ๆ ไปนั้น คงเป็นเพราะความรอบคอบ ซึ่งเป็นลักษณะของคนมีปัญญามากกว่า

หลวงพ่อพักอยู่ที่ป่าช้าวัดก่อนอกประมาณสิบห้าวัน ได้ให้ข้อคิดและคำแนะนำแก่มารดาและญาติมิตรพอสมควร จากนั้นหลวงพ่อกับสามเณรทองดีได้เดินทางไปยัง อ.กันทรลักษ์ จ.ศรีสะเกษ

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ ซึ่งเป็นพรรษาที่สิบเอ็ดของหลวงพ่อ วันหนึ่งท่านจาริกไปถึงบ้านสวนกล้วย อำเภอกันทรลักษ์ ได้พำนักอยู่ในป่าห่างจากหมู่บ้านพอสมควร ป่าแห่งนั้นมีบรรยากาศสงบร่มรื่นเหมาะแก่การบำเพ็ญภาวนามาก จึงตัดสินใจจำพรรษาอยู่ที่นั่น

พรรษานั้นหลวงพ่อเล่าว่า การบำเพ็ญสมณธรรมของท่าน ดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอ ไม่ย่อหย่อนและท้อถอย จิตใจสงบระงับมาก

...๑๗
อยุธยา

ต้นปี พ.ศ.๒๔๙๓ หลวงพ่อได้รับจดหมายจากพระมหาบุญมี ซึ่งเป็นเพื่อนที่เคยปฏิบัติธรรมร่วมกัน ส่งข่าวเรื่องหลวงพ่อวัดปากน้ำภาษีเจริญ กรุงเทพฯ ให้ทราบ จึงออกเดินทางจากบ้านสวนกล้วยสู่กรุงเทพ ฯ ได้ศึกษาแนวทางการปฏิบัติที่วัดปากน้ำประมาณ ๗ วัน จากนั้น ก็เดินทางต่อไปยังวัดใหญ่ชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๙๓ – ๒๔๙๔ ซึ่งเป็นพรรษาที่สิบสองและสิบสาม หลวงพ่อได้จำพรรษาอยู่ที่วัดใหญ่ชัยมงคล ได้พบกัลยาณมิตรสองท่าน คือ พระอาจารย์ฉลวย (ปัจจุบันพำนักอยู่ที่วัดเขาต้นเกตุ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์) และหลวงตาแปลก

ครั้งหนึ่งขณะอยู่ที่วัดนั้น หลวงพ่ออาพาธหนัก ท้องทางด้านซ้ายบวมขึ้นมีความเจ็บปวดมาก ทั้งโรคหืดที่เคยเป็นก็กำเริบซ้ำเติมอีก ได้รับความทุกข์ทรมานมาก จึงปรารภกับตัวเองว่า

"เรานี้อยู่ห่างไกลญาติพี่น้อง เงินทองก็ไม่มี และยังมาป่วยหนักอีก จะไปโรงพยาบาล ก็คงต้องเป็นภาระยุ่งยากแก่ผู้อื่น ไม่ไปดีกว่า จะใช้ธรรมโอสถรักษา ถ้าหายก็หายถ้าไม่หายก็ให้ตายไป"

หลวงพ่อเล่าว่า... เมื่อปลงตกเช่นนี้ จึงทอดอาลัยในชีวิตแล้ว เริ่มอดอาหาร ดื่มเพียงน้ำเปล่าบ้างไม่ยอมพักผ่อนหลับนอน เดินจงกรมสลับกับนั่งสมาธิตลอดวัน ร่างกายเกิดความอ่อนเพลียมาก แต่จิตใจกลับเข้มแข็งไม่หวั่นไหวต่อสิ่งใด

รุ่งเช้า พระเณรไปบิณฑบาต หลวงพ่อก็เดินจงกรมและนั่งสมาธิ เมื่อเพื่อนพระเณรกลับมานั่งฉันอาหาร หลวงพ่อได้พิจารณาดูจิตเกิดคิดผิดว่า การฉันอาหารเป็นเรื่องยุ่งยาก ท่านให้ความเห็นเรื่องการอดอาหารแก่ศิษย์ว่า

"การอดอาหารนั้น ระวังให้ดีบางที จะทำให้เราหลงได้ เพราะจิตอาจคิดผิด เห็นเพื่อน ๆ เขาฉันอาหารแล้วคิดว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก เป็นภาระที่ทำความลำบากแก่ตัวเอง เมื่อคิดอย่างนี้ อาจจะไม่ยอมฉันอาหาร จึงเป็นทางให้ตายได้ง่าย ๆ เหมือนกัน"

หลวงพ่ออดอาหาร เร่งความเพียรอย่างหนักถึง ๘ วัน โรคร้ายนั้นได้หายไป และไม่กลับมากำเริบอีก ท่านอาจารย์ฉลวยเฝ้าสังเกตอาการด้วยความเป็นห่วง ครั้นเห็นว่า เพื่อนอดอาหารนานพอสมควรแล้ว จึงมาขอร้องให้ฉันอาหารดังเดิม

จากประสบการณ์ในครั้งนั้น หลวงพ่อยังได้แนะนำลูกศิษย์อีกว่า *"เมื่อเราอดอาหารนานหลาย ๆ วัน เวลากลับมาฉัน ต้องระวังอย่างเพิ่งฉันมากในวันแรก ๆ เพราะธาตุขันธ์ยังไม่เป็นปกติ ถ้าฉันมากอาจตายได้ เพราะอาหารไม่ย่อย ควรฉันวันละน้อย และเพิ่มขึ้นไปทุกวันจนเป็นปกติ"*

การอาพาธของหลวงพ่อทุกครั้ง มักผ่านพ้นไปได้ด้วยความอดทนและกำลังใจที่เกิดจากความคิดที่ถูกต้อง รวมทั้งการทอดอาลัยในสังขารร่างกาย *"หายก็เอา ตายก็เอา ถ้าคิดอยากหายอย่างเดียว ทุกข์แน่"* ท่านจะให้กำลังใจแก่ศิษย์ด้วยคำพูดเช่นนี้เสมอ หรือบางครั้งก็หยิบยกเอาเหตุการณ์ที่ได้เผชิญและฝ่าฟันมาเล่าเป็นคติ ดังครั้งหนึ่ง...

ระหว่างรอนแรมโดดเดี่ยวอยู่ในป่า เขตสกลนคร กับ นครพนม

หลวงพ่อเกิดอาพาธหนัก นอนซมเพราะพิษไข้อยู่ผู้เดียวบนภูเขา ไข้สูงมากจนลุกไม่ขึ้น รู้สึกอ่อนเพลียมากจนม่อยหลับไป พอรู้สึกตัวตื่นขึ้น ก็เป็นเวลาพลบค่ำ ขณะนอนลืมตาคิดถึงสภาพความลำบากยากไร้ของตนอยู่ ได้ยินเสียงเก้งร้องดังก้องภูเขา จึงตั้งปัญหาถามตัวเองว่า

"อีเก้งและสัตว์ป่าต่าง ๆ มันป่วยเป็นไหม?

มันป่วยเป็นเหมือนกัน เพราะมันก็มีสังขารร่างการเหมือนเรานี่แหละ

มันมียากิน...มีหมอมาฉีดยาให้หรือเปล่า ?

เปล่า... ไม่มีเลย..มันคงหายอดไม้ใบหญ้าตามมีตามได้

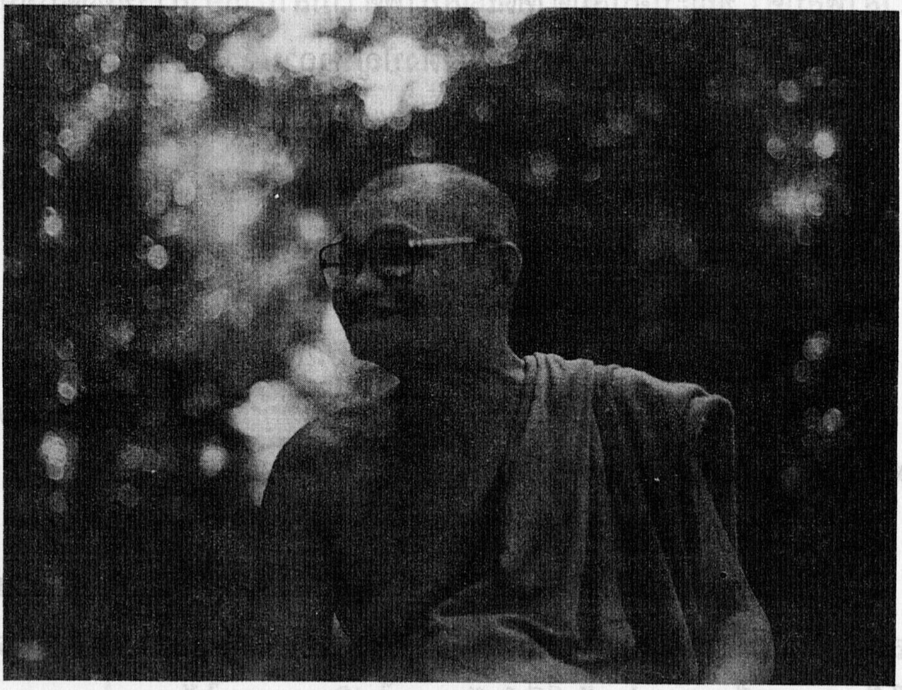
สัตว์ป่ามันไม่มียากิน ไม่มีหมอรักษา แต่ก็ยังมีลูกหลานสืบเผ่าพันธุ์ต่อมาเป็นจำนวนมากมิใช่หรือ ?

ใช่...ถูกแล้ว"

พอหลวงพ่อพิจารณาได้ข้อคิดเช่นนี้ ก็มีกำลังใจดีขึ้นมากพยายามลุกตะเกียกตะกายไปเอาน้ำในกามาดื่ม แล้วลุกขึ้นนั่งทำสมาธิ จนอาการไข้ทุเลาลงเรื่อย ๆ รุ่งเช้าก็มีกำลังออกไปบิณฑบาตได้

หลังการอาพาธหนักที่วัดใหญ่ชัยมงคล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลวงพ่อคงทำความเพียรภาวนาอย่างสม่ำเสมอ ไม่ได้แสดงธรรมแก่ผู้ใด มีแต่อบรมและพิจารณาตัวเองอยู่ตลอดเวลา

เมื่อออกพรรษา ได้เปลี่ยนสถานที่ภาวนาไปยังเกาะสีชัง พักอยู่บนเกาะประมาณหนึ่งเดือน แล้วย้อนกลับมาพักอยู่ที่วัดใหญ่ชัยมงคลอีกระยะหนึ่ง จากนั้นก็อำลาสหธรรมิก คือท่านอาจารย์ฉลวยและหลวงตาแปลกกลับคืนสู่อีสาน

ฉันจะไม่เป็นอะไร
เพราะตัวฉันก็ไม่มี

...๑๘
คืนสู่อีสาน

จากอยุธยา หลวงพ่อเดินทางกลับมาที่อุบล ได้แวะพักที่ป่าช้าบ้านก่อ พอญาติพี่น้องรู้ข่าว ต่างพากันมานมัสการด้วยความยินดี เพราะจากกันไปนานถึงสองปี โดยไม่ทราบข่าวคราวกันเลย และญาติมิตรยังสังเกตเห็นว่า หลวงพ่อกลับมาคราวนี้มีท่าทีน่าเลื่อมใสมาก จึงพากันให้ความเคารพยำเกรง ท่านจะแนะนำสิ่งใดทุกคนก็สนใจฟัง ไม่แสดงอาการโต้แย้งใด ๆ ทำให้โยมแม่และญาติพี่น้องหลายคน เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องบาปบุญคุณโทษยิ่งขึ้น

ค่ำคืนหนึ่ง พระภิกษุเที่ยง โชติธมฺโม ซึ่งเมื่อครั้งเป็นสามเณรเคยได้รับการอบรมสั่งสอนจากหลวงพ่อ ได้เข้ามากราบคารวะขอฟังธรรม และตัดสินใจออกปากฝากตัวเป็นศิษย์ ขอติดตามออกบำเพ็ญกรรมฐาน

แต่หลวงพ่อกลับนิ่งเฉย ไม่ตอบรับและไม่ปฏิเสธ ทำให้พระภิกษุเที่ยงเกิดความลังเลและรู้สึกผิดหวังบ้าง เมื่อนั่งนิ่งกันอยู่ชั่วครู่หลวงพ่อได้เอ่ยขึ้นว่า

"ทำไมถึงอยากจะไป"

"กระผมเห็นว่าอยู่ที่นี่ไม่มีอะไรดีขึ้น จึงอยากไปปฏิบัติเช่นครูบาอาจารย์บ้างครับ"

พระเที่ยงตอบ พร้อมกับใจชื้นขึ้นมาเล็กน้อย

"เอ้า...ถ้าจะไปจริง ๆ ให้ท่านทองดี (สามเณรทองดีบวชเป็น

ภิกษุแล้ว) *เขียนแผนที่บอกทางไปบ้านป่าตาวให้นะ แล้วไปรอผมอยู่ที่นั่น"*

เมื่อแนะแนวทางปฏิบัติแก่ญาติพี่น้องบ้างแล้ว หลวงพ่อก็ออกจาริกไปตามสถานที่วิเวกต่าง ๆ ต่อไป จนกระทั่งถึงบ้านป่าตาว อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร (เมื่อก่อนเป็นจังหวัดอุบลราชธานี) และได้พำนักจำพรรษาที่ ๑๔ (พ.ศ.๒๔๙๕) อยู่ที่วัดถ้ำหินแตก

ในปีนั้น หลวงพ่อจำพรรษาร่วมกับพระเณรหลายรูป มีพระเที่ยงกับพระทองดีรวมอยู่ด้วย ท่านได้นำหมู่คณะประพฤติปฏิบัติอย่างอุกฤษฏ์ บางวันเดินจงกรมนั่งสมาธิกันตลอดวันตลอดคืน โดยให้ข้อคิดแก่ศิษย์ว่า

"อย่าพากันติดในสมมุติบัญญัติจนเกินไป ที่ว่าเป็นกลางวันกลางคืนนั้น มันเป็นการสมมุติของชาวโลกเท่านั้นเอง เมื่อกล่าวโดยปรมัตถธรรมแล้ว ไม่มีกลางวันกลางคืน ไม่มีข้างขึ้น ข้างแรม

ฉะนั้น เรามาสมมุติกันใหม่ ให้กลางวันเป็นกลางคืน ให้กลางคืนเป็นกลางวันก็ได้ ถ้าเราคิดได้ว่า กลางวันหรือกลางคืน ก็ไม่แตกต่างอะไรกัน เราก็จะทำความเพียรโดยไม่อ้างเวลา"

วันหนึ่ง หลวงพ่อสังเกตเห็นพระเที่ยงฉันยาบางอย่างอยู่เป็นประจำ จึงถามว่า

"ท่านเที่ยง ฉันยาพวกนี้มานานแล้วหรือ ?"

"กระผมฉันมาหลายปีแล้วครับ"

"แล้วมันดีขึ้นไหม ?"

"พอทุเลาลงบ้างครับ"

หลวงพ่อนิ่งอยู่ชั่วครู่แล้วพูดขึ้นว่า

"เอ้อ...ฉันยาพวกนี้ก็นานแล้ว ยังไม่เห็นว่ามันจะหายสักที... เอามันโยนทิ้งไปซะ แล้วมาฉันยาขนานใหม่กัน คือฉันอาหารให้น้อย

นอนให้น้อย และพูดให้น้อย แล้วทำความเพียรเดินจงกรมนั่งสมาธิให้มาก ลองทำดูนะ ถ้ามันไม่หาย เราก็ยอมตายไปซะ...”

ชาวบ้านป่าตาวในสมัยนั้น ส่วนใหญ่เป็นชาวนาที่ค่อนข้างยากจน แม้จะมีจิตศรัทธาต่อการทำบุญกุศล แต่ก็ขัดสนเรื่องความเป็นอยู่บ้าง จึงอุปัฏฐากพระสงฆ์ตามมีตามได้

อาหารบิณฑบาตโดยมากเป็นข้าวเหนียวเปล่า ๆ วันใดมีกล้วยสุก หรือพริกเกลือ ถือว่าเป็นวันพิเศษสำหรับพระที่ถ้ำหินแตกเลยทีเดียว

แม้จะอดอยากขาดแคลนสักปานใด หลวงพ่อกับศิษย์ก็คงบากบั่น หมั่นเพียรเจริญภาวนาอย่างไม่ย่อท้อ กลับน้อมเอาความยากไร้มาเป็นครู ผู้สอนให้มีความอดทน ไม่เห็นแก่ปากแก่ท้อง แต่วันหนึ่งก็มีสิ่งมาทดสอบความมุ่งมั่นของท่าน

บริเวณสำนักที่หลวงพ่อพำนักอยู่นั้น ด้านทิศเหนือเป็นแอ่งน้ำใหญ่ มีปลาชุกชุมมาก เวลาฝนตกหนักน้ำล้นฝั่ง ปลาต่างตะเกียกตะกายตามน้ำมา เพื่อจะเข้าไปในแอ่งน้ำใหญ่ บางตัวเรี่ยวแรงดี ก็ข้ามคันหินธรรมชาติที่กั้นเป็นขอบแอ่งน้ำขึ้นไปได้ แต่บางตัวหมดกำลังเสียก่อน ก็นอนดิ้นกระเสือกกระสนหายใจพะงาบ ๆ อยู่บนคันหินนั้น หลวงพ่อสังเกตเห็นได้ช่วยจับมันปล่อยลงไปในแอ่งน้ำอยู่บ่อย ๆ

เช้าวันหนึ่งก่อนจะออกบิณฑบาต หลวงพ่อเดินไปดูปลา เพื่อจะช่วยชีวิตมันดังทุกวัน พบปลาติดเบ็ดดิ้นทุรนทุรายอยู่หลายตัว คิดจะช่วยมัน แต่ก็จนใจ เพราะเบ็ดมีเจ้าของ ซึ่งเขาอาจไม่พอใจก็ได้หากไปทำเช่นนั้น จึงได้แต่เพียงยืนมองดูด้วยความสลดใจ แล้วคิดไปว่า เพราะความหิวแท้ ๆ ที่ทำให้เจ้าต้องกินเหยื่อที่เขาล่อไว้ จึงได้คติเตือนตนเองว่า *“เรานี่ก็เหมือนกัน ถ้าฉันอาหารโดยไม่พิจารณา ก็จะเป็นเหมือน*

ปลากินเหยื่อแล้วติดเบ็ด"

เมื่อพิจารณาธรรมจากปลาติดเบ็ดแล้วก็ออกไปบิณฑบาต ครั้นกลับมาถึงวัด ชาวบ้านนำต้มยำปลามาถวาย หลวงพ่อรู้ว่าต้องเป็นปลาติดเบ็ดที่เห็นเมื่อเช้านี้แน่ ๆ และอาจเป็นตัวที่เราเคยช่วยชีวิตมันก็ได้

พอชาวบ้านยกหม้อต้มยำปลามาประเคน หลวงพ่อก็รับแล้ววางไว้ไม่ยอมฉัน เพราะนึกสงสารปลา และยังคิดยาวไกลไปอีกว่า..."*หากเรายินดีฉันของเขาในวันนี้ ต่อไปปลาในแอ่งน้ำจะถูกฆ่าหมด"*

เมื่อพิจารณาได้เช่นนั้น ก็ยกหม้อแกงส่งให้พระทองดีซึ่งนั่งอยู่ข้าง ๆ พระทองดีสังเกตเห็นหลวงพ่อไม่ฉัน ก็ไม่ยอมฉันเหมือนกัน ชาวบ้านเห็นดังนั้น จึงถามว่า

"ท่านอาจารย์ไม่ฉันต้มปลาหรือครับ?"

"ไม่ฉันหรอก...สงสารมัน" หลวงพ่อตอบ

โยมคนนั้นถึงกับอึ้งไปชั่วครู่ แล้วจึงพูดว่า

"ถ้าเป็นผมหิว ๆ อย่างนี้คงอดไม่ได้แน่"

นับตั้งแต่นั้น ชาวบ้านก็ไม่มารบกวนปลาในแอ่งน้ำนั้นเลย และพวกเขายังถือกันว่า มันเป็นปลาของวัดที่ควรช่วยกันรักษาด้วย

ปี พ.ศ. ๒๔๙๖ (พรรษาที่ ๑๕) หลวงพ่อกับลูกศิษย์ยังคงพำนักอยู่ที่บ้านป่าตาวต่อเป็นปีสอง

แต่ในพรรษา หลวงพ่อได้ปลีกตัวไปอยู่ตามลำพังบนภูกอย ซึ่งอยู่ห่างจากถ้ำหินแตกประมาณสามกิโลเมตร ตอนเช้าหลวงพ่อจะลงมาบิณฑบาต แล้วแวะฉันอาหารร่วมกับพระเณรที่วัดถ้ำหินแตกทุกวัน ครั้นฉันเสร็จก็กลับขึ้นสู่ภูกอยตามเดิม

แม้หลวงพ่อไม่ได้ร่วมจำพรรษากับลูกศิษย์ แต่ก็ได้ตั้งกติกาข้อ

วัตรเคร่งครัดไว้ควบคุมพระเณรแทนตัวท่าน เมื่อถึงวันอุโบสถหลวงพ่อจะลงมาร่วมสังฆกรรม พร้อมทั้งให้โอวาทแก่ศิษย์และญาติโยม

ในระหว่างพรรษานั้น หลวงพ่อต้องประสบกับการเจ็บป่วยอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นบททดสอบสำคัญที่ท่านฝ่าฟันมาด้วยความอดทนและปัญญา

วันหนึ่ง ขณะทำความเพียรอยู่บนภูกอย ท่านรู้สึกปวดฟันมากรวมทั้งเหงือกก็อักเสบบวมขึ้นทั้งข้างล่างและข้างบน จึงหยิบเอาว่านยาสมุนไพรมาฝนกับน้ำแล้วฉันตามมีตามได้ แต่ความเจ็บปวดก็เพียงแต่ทุเลาลงเล็กน้อยเท่านั้น

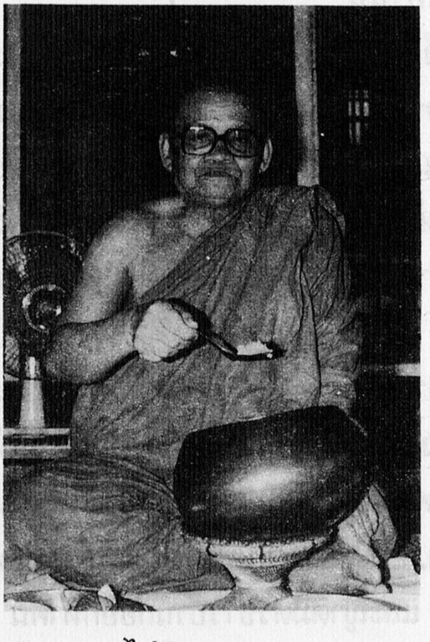
หลวงพ่อจึงตั้งจิตพิจารณาว่า *"เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดาไม่มีใครหลีกหนีความเจ็บป่วยนี้ไปได้"* แล้วพยายามแยกกายกับใจออกเป็นคนละส่วน...*แม้กายจะมีอาการเจ็บป่วยแต่ก็ไม่ปล่อยให้ใจป่วยด้วยเพราะหากปล่อยให้ใจกังวลในร่างกาย ก็จะเป็นทุกข์ถึงสองขั้น* หลวงพ่อเฝ้าดูและต่อสู้กับความรู้สึกเจ็บปวดนี้นานถึงเจ็ดวัน อาการเหงือกบวมจึงทุเลาและหายไป

พอออกพรรษา หลวงพ่อลงมาพักที่วัดถ้ำหินแตก แล้วให้พระเณรแยกย้ายกันไปภาวนาในป่าตามลำพัง โดยกำหนดให้เจ็ดวันมารวมกันที่วัดครั้งหนึ่ง หลวงพ่อพาลูกศิษย์ประพฤติปฏิบัติเช่นนั้น จนกระทั่งถึงปลายเดือนสามของปี พ.ศ. ๒๔๙๗ แม่พิมพ์ (มารดาของหลวงพ่อ) พร้อมกับผู้ใหญ่ลา (พี่ชาย) และญาติมิตรชาวบ้านก่ออีกห้าคน ได้เดินทางมานิมนต์หลวงพ่อ ให้กลับไปโปรดญาติโยมทางบ้านก่อบ้าง

หลวงพ่อพิจารณาเห็นว่า ถึงเวลาสมควรแล้ว ที่จะได้ให้ธรรมานุเคราะห์แก่ผู้มีพระคุณ จึงรับนิมนต์ และให้แม่พิมพ์กับญาติมิตรขึ้นรถกลับไปก่อน

จากนั้น หลวงพ่อได้เรียกลูกศิษย์มาประชุมกัน แล้วมอบให้พระเที่ยง พระทองดีกับพระเณรบางส่วนอยู่ดูแลสำนัก (ต่อมาพระเที่ยงได้ติดตามไปอยู่กับหลวงพ่อที่ป่าพง ส่วนพระทองดีไปศึกษาปริยัติที่กรุงเทพฯ)

เมื่อตกลงกันเรียบร้อยแล้ว หลวงพ่อกับพระเณรอีกส่วนหนึ่งก็อำลาชาวบ้านป่าตาว ออกเดินทางกลับสู่มาตุภูมิ

"ฉันอาหารไม่พิจารณา....
จะเหมือนปลากินเหยื่อแล้วติดเบ็ด"

...๑๙
"หนองป่าพง"

ยามบ่ายของวันที่๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๗ หลวงพ่อกับคณะเดินทางมาถึงดงป่าพง ซึ่งอยู่ห่างจากบ้านก่อไปทางทิศตะวันตกประมาณ ๓ กิโลเมตร คืนแรกคณะพระธุดงค์ได้พักที่ริมหนองน้ำชายป่า

ดงป่าพงในสมัยนั้น มีสภาพเป็นป่าทึบรกร้าง ชุกชุมด้วยไข้ป่า ในอดีตป่าพงเป็นดงใหญ่ มีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด ชาวบ้านเรียกดงดิบนี้ว่า หนองป่าพง เพราะใจกลางป่ามีหนองน้ำใหญ่ที่มีกอพงขึ้นอยู่หนาแน่น

ต่อมาบริเวณผืนป่าส่วนใหญ่ถูกทำลายหมดไป ยังคงเหลือเพียงส่วนที่เป็นบริเวณของวัดในปัจจุบันเท่านั้น สาเหตุที่ป่าส่วนนี้ไม่ถูกบุกรุกถากถาง เพราะชาวบ้านเชื่อถือกันว่า มีอำนาจลึกลับแฝงเร้นอยู่ในดงนั้น เพราะปรากฏอยู่เสมอว่า คนที่เข้าไปทำไร่ตัดไม้หรือล่าสัตว์ เมื่อกลับออกมามักมีอันต้องล้มตายไปทุกราย โดยที่หาสาเหตุไม่ได้ ชาวบ้านจึงพากันเกรงกลัวภัยมืดนั้น ไม่มีใครกล้าเข้าไปทำลาย หรืออาศัยทำกินในป่านี้เลย ดงป่าพงจึงดำรงความเป็นป่าอยู่อย่างสมบูรณ์

วันถัดมา ผู้ใหญ่ลาพี่ชายหลวงพ่อ มานิมนต์ให้เข้าไปสำรวจหาที่พักในป่าใหญ่ ญาติโยมพาหลวงพ่อเดินบุกป่าฝ่าหนามเข้าไปอย่างยากลำบาก กระทั่งถึงดงมะม่วงใหญ่ (อยู่ด้านทิศใต้ของโบสถ์ในปัจจุบัน) หลวงพ่อเดินสำรวจดูรอบ ๆ บริเวณนั้น แล้วบอกให้ชาวบ้านช่วยปรับที่บนจอมปลวกเก่า ๆ ใช้เป็นที่พัก ส่วนพระเณรและผู้ติดตามก็กางกลดอยู่รายรอบ

คืนต่อมา ผู้ใหญ่ลาได้พากำนันและชาวบ้านกลุ่มหนึ่งมาพบหลวงพ่อ

เพื่อปรึกษาหารือเรื่องสถานที่ หลังจากสนทนากันสักครู่หนึ่ง หลวงพ่อได้ถามกำนันและญาติโยมว่า *"ที่นี่สมควรเป็นที่พักสงฆ์ไหม?"*

"สมควรมากเลยครับ" ทุกคนตอบอย่างยินดี

หลายวันต่อมา ชาวบ้านก่อและบ้านกลาง ก็มาร่วมแรงร่วมใจกันสร้างกุฏิเล็ก ๆ ให้สี่หลัง ใช้หญ้าคามุงเป็นหลังคา กั้นฝาด้วยใบชาด ปูพื้นด้วยฟากไม้ไผ่และขุดบ่อน้ำให้หนึ่งบ่อ

หลังจากมีกุฏิพอกันแดดกันฝนได้บ้างแล้ว หลวงพ่อก็พาหมู่คณะมุ่งบำเพ็ญภาวนาอย่างพากเพียร แม้ขณะนั้น จะลำบากยากไร้ปัจจัยเครื่องอาศัยแทบทุกอย่าง แต่ก็ไม่ทำให้พระเณรย่อท้อหรือหวั่นไหวเลย หลวงพ่อเล่าถึงความเป็นอยู่ในครั้งนั้นให้ฟังว่า

"ครั้งแรกก็อยู่ด้วยกันสี่รูป ได้รับความทุกข์ยากลำบากสารพัดอย่าง แต่การประพฤติปฏิบัติเข้มข้นมาก การอดทนนี่ ยกให้เป็นที่หนึ่ง ฉันข้าวเปล่า ๆ ก็ไม่มีใครบ่น เงียบ ไม่มีใครพูด"

หลวงพ่อให้ข้อคิดเรื่องการฉันข้าวเปล่า ๆ แก่ศิษย์ว่า ชาวบ้านบางถิ่นให้ข้าวเหนียวก้อนเล็ก ๆ แก่สุนัขกินในวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น แต่มันก็อยู่ได้ ตื่นเร็วว่องไวไม่เกียจคร้าน ผิดกับสุนัขที่กินดีจะนอนขี้เกียจทั้งวัน

พระกรรมฐานก็เช่นเดียวกัน ถ้าอยู่ในถิ่นกันดารอาหารขาดแคลนบ้าง จะเป็นผู้ขยันภาวนาไม่เห็นแก่หลับนอน แต่ทางตรงกันข้าม หากมีความเป็นอยู่ที่สุขสบายเกินไป คิดอยากได้อะไรก็ได้ดังปรารถนา มักจะติดสุข เห็นแก่กินแก่นอน ถูกนิวรณ์ครอบงำ ละทิ้งการภาวนา หลวงพ่อจึงผูกคติธรรมขึ้น ซึ่งถือเป็นหลักสำคัญของการดำเนินชีวิตในป่าพงว่า

"กินน้อย พูดน้อย นอนน้อย คือ นักปฏิบัติ
กินมาก พูดมาก นอนมาก คือ คนโง่"

...๒๐
"สุนัขก็อยู่ด้วยไม่ได้"

หลังจากหลวงพ่อและคณะพำนักอยู่ที่ดงป่าพงได้เดือนกว่า แม่พิมพ์มารดาของหลวงพ่อ ซึ่งมาอุปัฏฐากช่วยเหลืองานวัด พร้อมกับฝึกหัดภาวนาอยู่เป็นประจำ ได้เกิดศรัทธาในปฏิปทาของพระลูกชาย และเลื่อมใสในคำสอนทางพุทธศาสนามาก จึงชักชวนญาติมิตรอีกสามคนมาบวชชีที่ป่าพง และได้ร่วมทุกข์ยากลำบากกับพระในรุ่นบุกเบิกนั้นด้วย

วัดหนองป่าพงในสมัยนั้น ผู้คนเข้าวัดน้อยมาก เพราะอยู่ในถิ่นกันดาร ไม่มีใครรู้จัก รวมทั้งชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจ และไม่สนใจความเป็นอยู่ของพระป่า หลวงพ่อกับคณะ จึงต้องเผชิญกับปัญหารอบข้างอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

นับตั้งแต่เรื่องอาหารขบฉัน ซึ่งหลวงพ่อฟื้นความหลังให้ฟังว่า

"สมัยนั้น แม้สุนัขก็อยู่ด้วยไม่ได้ ไม่ใช่มันถูกเตะถูกตีหรอก มันไม่มีอะไรจะกิน เพราะอาหารของพระ ก็แทบไม่พอจะฉันอยู่แล้ว เมื่อพระฉันเสร็จ ก็เดินกลับกุฎิกันหมด สุนัขวิ่งตามไป พระท่านก็ขึ้นกุฎิปิดประตูเงียบ สุนัขมันก็กลัว ไม่รู้จะอยู่กับใคร มันจึงอยู่ไม่ได้ แต่คนอยู่ได้ คิดแล้วก็สลดสังเวชเหมือนกัน"

บางวันไปบิณฑบาตได้กล้วยมาสามลูก หลวงพ่อจะหั่นกล้วยเป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้วแบ่งกันฉันอย่างทั่วถึง โดยไม่ทิ้งแม้แต่เปลือก หากมีน้ำพริกมาด้วย วันนั้นถือว่าโชคดี แม่ชีจะเก็บผักกำโต ๆ มาถวาย แล้วแบ่งน้ำพริกกันคนละนิดฉันกับผักนั้น ด้วยความรู้สึกที่ดีกว่าทุกวัน

ผ้าไตรจีวร ขัดสนมาก ต้องเก็บเอาเศษผ้าที่ทิ้งแล้วมาใช้ สิ่งของเครื่องอาศัยต่าง ๆ เช่น สบู่ ผงซักฟอก รองเท้า เทียนไข ไม้ขีดไฟไม่มีเลย ยามค่ำคืน อาศัยแสงเดือนแสงดาวที่ส่องลอดใบไม้ลงมาแทนแสงโคมไฟส่องทางเดินจงกรม บางครั้งพระเณรเหยียบงูบ่อย ๆ แต่ไม่ปรากฏว่ามีใครเคยถูกงูกัด

หลวงพ่อเล่าว่า *"คืนข้างแรมมืดตื๊ดตื๋อ เวลาจะลงจากกุฏิ ก็พนมมือยกขึ้นเหนือหัว สาธุ ด้วยอำนาจแห่งคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สัพเพ สัตตา สุขิตา โหนตุ ขอสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง จงเป็นสุข ๆ ทุกตัวตนเถิด อย่าเข้ามาใกล้นะ เวลากลางคืนมันมืดอย่างนี้ มองไม่เห็นอะไร ไม่มีไฟส่อง เดี๋ยวเหยียบเอาจริง ๆ นะ"*

มีพระรูปหนึ่ง มีธุระลงจากกุฏิไปศาลาในตอนกลางคืน พอเดินไปได้ไม่ไกล ชนเอาต้นงิ้วหนามหน้าช้ำหมด แต่ไม่มีใครปริปากบ่นถึงความทุกข์ยากนั้น

ในสมัยนั้น ป่าพงมีไข้มาลาเรียชุกชุมมาก พระเณรรวมทั้งแม่ชีป่วยเป็นไข้มาลาเรียกันแทบทุกรูป ยารักษาที่มีและดีที่สุดในยามนั้นคือน้ำบอระเพ็ดต้ม แม้ไข้ขึ้นสูงจนตัวสั่น ไม่มีใครยอมไปหาหมอ ต่างใช้ความอดทนต่อสู้กับภัยนั้นเรื่อยมา

หลวงพ่อมักพูดให้กำลังใจแก่พระเณรว่า *"อดทนเอานะ พระกรรมฐานไม่ต้องกลัว ถ้าตาย ผมจะเผาให้ ถ้าผมตายก็ให้เพื่อนเผาผมด้วยนะ อย่าเอาไว้เลย มันทุกข์"*

ครั้งหนึ่ง พระป่วยเป็นไข้มาลาเรียอย่างหนัก พอตกกลางคืนนอนหนาวจับสั่น อาการหนักขึ้นเรื่อย จึงรำพึงกับตัวเองว่า *"เราคงต้องตายวันนี้แน่!"* เมื่อคิดวกไปวนมาหลายรอบ คิดได้ว่า ถ้าเราอยู่

ที่กุฏินี่ คงจะตายอยู่คนเดียว ไม่มีใครรู้ ออกไปหาเพื่อนดีกว่าคิดได้ ดังนั้นแล้ว ก็วิ่งออกไป ทั้งที่ไฟส่องทางไม่มี

พระรูปนั้น วิ่งไปบนใบไม้แห้ง ชนกิ่งไม้หักไปตลอดทาง เกิดเสียงดังผิดปกติ หลวงพ่อจึงออกมาดู แล้วถามว่า

"ใคร...เป็นอะไร?"

"ผมเองครับ...ผมป่วยหนัก เลยจะออกมาหาเพื่อน"

"เออ...ถูกแล้ว...คนป่วยต้องมาหาหมอ จะให้หมอไปหาคนป่วยจะถูกหรือ?"

จากนั้น ก็ช่วยกันพยาบาลพระรูปนั้นตามมีตามได้ ถึงกระนั้นก็ไม่ปรากฏว่า พระเณรวัดหนองป่าพงป่วยเป็นไข้มาลาเรียตายสักที

อยู่ต่อมา หลวงพ่อป่วยเป็นมาลาเรียหนักมาก ท่านออกมานอนบนแคร่ใต้ร่มไม้หน้ากุฏิ อาการไข้สูงขึ้นเรื่อย ๆ จนเนื้อตัวเขียวคล้ำ พระเณรไม่รู้จะทำอย่างไร เพราะหลวงพ่อไม่ให้เอ่ยถึงโรงพยาบาลและหมอ จึงพากันฝนยาสมุนไพรให้ท่านฉันแล้วนั่งเฝ้าอยู่อย่างนั้น

สักพักหนึ่ง อาการไข้ขึ้นถึงที่สุด หลวงพ่อลุกขึ้นนั่งโยกไปโยกมา แล้วคว้าขันน้ำยาสมุนไพรที่ตั้งไว้ข้างตัว ยกขึ้นเทราดศรีษะท่านเอง หลวงพ่อเที่ยงนั่งอยู่ข้าง ๆ จับไว้ไม่ทัน เนื้อตัวหลวงพ่อเปียกปอนไปหมด จากนั้นท่านก็นั่งสมาธินิ่งเงียบไป

หลายวันต่อมา อาการของหลวงพ่อดีขึ้น แต่โรคร้ายกลับหันไปเล่นงานลูกศิษย์แทน ไม่เว้นว่าเป็นพระเณรหรือแม่ชี ป่วยหนักกันแทบทุกคน

ครั้งหนึ่ง หลวงพ่อจันทร์ อินฺทวีโร (พระครูบรรพตวรกิต เจ้าอาวาสวัดป่าบึงเขาหลวง สาขาที่ ๒ ของวัดหนองป่าพง) ซึ่งเป็นศิษย์รุ่น

แรก ๆ ได้อยู่ร่วมเคียงข้างหลวงพ่อมาตลอด วันหนึ่ง หลวงพ่อจันทร์ป่วยเป็นไข้มาลาเรียนอนซมอยู่หลายวัน หลวงพ่อเห็นป่วยนานผิดสังเกต จึงไปเยี่ยมดูอาการที่กุฏิ เพื่อพูดคุยให้กำลังใจ แล้วได้ถามว่า...

"ท่านจันทร์ต้องการอะไรไหม? ถ้าเป็นของที่พอหาได้ ผมจะหามาให้"

หลวงพ่อจันทร์ตอบทันทีว่า...

"กระผมอยากฉันต้มไก่ใส่หัวข่าครับ"

"มันก็บ่มีแล้ว...ว...ว" หลวงพ่อลากเสียง

ต่อมา หลวงพ่อจันทร์ออกไปอยู่วัดสาขาแล้ว เมื่อมีโอกาสมาเยี่ยมหลวงพ่อที่ป่าพง ถ้าวันไหนได้นั่งฉันอาหารร่วมกัน แล้วมีชาวบ้านนำต้มไก่มาถวาย หลวงพ่อมักจะพูดสัพยอกหลวงพ่อจันทร์อยู่เสมอว่า

"เออ...วันนี้ผมขอต้มไก่ถวายท่านอาจารย์จันทร์ด้วยนะ...ผมเป็นหนี้ท่านตั้งแต่สมัยท่านป่วยเป็นไข้มาลาเรียคราวนั้น ยังไม่ได้ใช้หนี้ท่านเลย..." พูดแล้วหลวงพ่อก็หัวเราะไปด้วย ทำเอาหลวงพ่อจันทร์และพระเณรในโรงฉันอมยิ้มไปตาม ๆ กัน

...๒๑
ครู

กิตติศัพท์ของพระธุดงค์กรรมฐานในดงป่าพงเริ่ม ถูกกล่าวขวัญในหมู่ชนทั่วไป ทำให้มีผู้มาฝากตัวเป็นศิษย์ของหลวงพ่อมากขึ้นตามลำดับ

หลวงพ่อได้ถือหลักการ *"สอนคน ด้วยการทำให้ดู..ทำเหมือนพูด..พูดเหมือนทำ"* ท่านจะเป็นผู้นำในการประพฤติข้อวัตรต่าง ๆ เพื่อให้ศิษย์ได้เห็นเป็นแบบอย่าง

ข้อวัตรปฏิบัติของวัดหนองป่าพงยุคนั้น เริ่มต้นวันใหม่เวลาสามนาฬิกา ระฆังจะถูกตีดังก้องกังวาน ปลุกพระและสามเณรให้รีบลุก แล้วนำบริขารมาไว้ที่ศาลา พร้อมกับไปรับเอาบาตรและกาน้ำของครูบาอาจารย์มาจัดเตรียมไว้ให้เรียบร้อย

เมื่อทุกคนเข้าสู่ศาลา มักพบหลวงพ่อนั่งสมาธิอยู่ก่อนเสมอ ช่วงเช้ามืดพระเณรส่วนใหญ่จะถูกความง่วงครอบงำ แต่หลวงพ่อจะนั่งตัวตรงสงบนิ่ง ไม่เคยโยกเยกให้ศิษย์ได้เห็น เมื่อรู้ว่าใครนั่งสัปหงก ท่านจะเตือนด้วยเสียงดัง ๆ แล้วบอกอุบายแก้ไขให้

กิจวัตรต่าง ๆ เช่น ตีสามทำวัตรเช้า บ่ายสามโมงทำความสะอาดสถานที่ หกโมงเย็นทำวัตรเย็น ฟังหลวงพ่ออ่านหนังสือบุพพสิกขาฯ อบรมเรื่องพระวินัยและการประพฤติปฏิบัติ วันพระงดนอน นั่งสมาธิเดินจงกรมตลอดทั้งคืน กิจวัตรเหล่านี้ หากใครขาดถึงสามครั้ง จะถูกลงโทษด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น ให้กราบสงฆ์ในที่ประชุมทุกรูป เพื่อสารภาพผิด...

หลวงพ่อเข้มงวดต่อตนเองและศิษย์มาก ท่านนำพระเณรปฏิบัติอย่างจริงจัง ให้หลีกเลี่ยงการคลุกคลี มีธุระจำเป็นจริง ๆ จึงพูดกัน ขณะพูดต้องมีสติใช้เสียงเบาที่สุด เมื่อเข้าใจกันแล้ว หยุดเงียบ การทำกิจวัตรร่วมกัน จึงมีแต่เสียงที่เกิดจากการทำงานเท่านั้น

การทำกิจวัตรทุกอย่าง พอระฆังดังขึ้น หลวงพ่อไปถึงที่ทำกิจก่อนเสมอ ท่านทำงานทุกอย่างเคียงบ่าเคียงไหล่กับลูกศิษย์ เริ่มจากตักน้ำในบ่อขึ้นมาใช้ กวาดลานวัด ทำความสะอาดศาลาโรงฉัน เสร็จจากกิจส่วนรวม ก็กลับไปเดินจงกรมที่กุฏิ ท่านเดินทั้งกลางวันกลางคืน จนทางจงกรมลึกลงไปคล้ายร่องน้ำ

เมื่อถึงวันพระ หลวงพ่อจะพานั่งสมาธิตลอดคืน หากมีใครแอบหลบไปนอน รุ่งขึ้นต้องถูกอบรม ไม่ยอมให้กลับกุฏิ ถึงเวลาทำกิจอย่างอื่นให้ทำต่อโดยไม่ต้องพักผ่อน หากวันไหนมีเสียงตักน้ำหรือสับแก่นขนุนต้มน้ำซักผ้าผิดเวลา ตกเย็นมาหลวงพ่อจะเทศน์อบรมจนดึกดื่น บางทีถึงตีสาม ฟังเทศน์จบทำวัตรเช้าต่อเลย

พระเณรจึงต้องคอยสะกิดเตือนกันตลอดเวลา เพราะต่างขยาดเทศน์กัณฑ์ใหญ่ ใครจะทำอะไร มีกิจจำเป็นขนาดไหน ก่อนลงมือทำ ต้องกราบเรียนหลวงพ่อก่อน จะทำไปโดยพละการไม่ได้ หากรู้ว่าใครทำอะไรผิด ท่านไม่ยอมปล่อยให้ข้ามวันข้ามคืน ต้องเรียกตัวมาตักเตือน หรือไม่ก็อบรมเป็นส่วนรวม ดังนั้น ทุกคนจึงสำรวมระวังเพราะกลัวว่า จะต้องทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนด้วย

แม้แต่การเดินเข้ามาในที่ประชุม การวางย่ามวางบริขาร ต้องทำให้เบาที่สุด ใครเผลอสติทำเสียงดัง เป็นถูกดุ เพราะเสียงจะไปรบกวนคนอื่น เสียมารยาทนักปฏิบัติ

หลวงพ่อจะย้ำเตือนพระเณรอยู่เสมอว่า *“อย่าให้ผู้อื่นต้องคอยมาบังคับในการทำความดี”*

การประพฤติปฏิบัติในสมัยนั้น ดำเนินไปอย่างราบรื่น และอยู่ร่วมกันด้วยความเห็นอกเห็นใจ เมื่อมีสิ่งใด จะมากหรือน้อยก็แบ่งปันกันอย่างทั่วถึง หลวงพ่อให้คติเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

“ภิกษุสามเณรเรา ถ้าใครมีความเห็นแก่ตัว คิดจะเอารัดเอาเปรียบผู้อื่นละก้อ ผมว่า...เรานี่มันโง่มันเลวกว่าชาวบ้านเขานัก พวกโยมเขาหาเงินทองมาด้วยความยากลำบาก ด้วยหยาดเหงื่อแรงงานของเขาเอง แต่เขายังเสียสละทรัพย์ซื้ออาหารและเครื่องใช้ไม้สอยมาถวายพระได้ พระเรานี่ ได้มาโดยไม่ต้องออกแรงอะไร เมื่อได้มาแล้วไม่อยากจะแบ่งเพื่อน เก็บไว้ใช้ไว้กินคนเดียว ผมว่ามันน่าอายโยมเขานะ”

ดังนั้น สิ่งของเครื่องใช้ทุกอย่าง เมื่อได้มา จะถูกรวมไว้ในเรือนคลังสงฆ์ โดยหลวงพ่อเป็นผู้แจกเอง และของทุกชิ้นที่รับไป จะต้องถูกใช้จนหมดสภาพจริง ๆ จึงมาขอของใหม่ได้

ส่วนเรื่องอาหาร เมื่อบิณฑบาตกลับมา ให้นำอาหารทุกอย่างมารวมกัน แล้วปั้นข้าวเหนียวเป็นก้อนขนาดพออิ่มเก็บไว้ในบาตร ที่เหลือนอกนั้น ส่งไปโรงครัว เพื่อให้แม่ชีพิจารณาก่อนว่า ควรแก่พระหรือไม่ แล้วจึงจัดใส่สำรับส่งคืนมาถวายพระ

การแจกอาหาร เริ่มแจกจากพระเถระลงไปตามลำดับ จนถึงสามเณรและปะขาว เหลือนอกนั้น จึงเป็นของแม่ชี ดังนั้นอาหารบางอย่างจึงแบ่งได้ไม่ทั่วถึง มีพระพรรษาน้อยรูปหนึ่ง เวลาฉันจะนั่งอยู่ท้ายแถว ไม่ค่อยได้อาหารมากนัก วันหนึ่งกลับจากบิณฑบาต จึงใช้ข้าวเหนียวหุ้มไข่ต้มจนมิดแล้วซ่อนไว้ในบาตร

วันนั้น ก่อนแจกอาหารพระเณรทุกรูปแปลกใจ ที่เห็นหลวงพ่อลงจากอาสนะ แล้วเดินตรวจบาตรทุกใบไปเรื่อย ๆ พอมาถึงบาตรของพระรูปนั้น ท่านหยุดเพราะเห็นก้อนข้าวปริออก มีไข่ขาว ๆ ซ่อนอยู่ข้างใน หลวงพ่อจึงถามขึ้น... *"ก้อนข้าวใครฟักไข่!?"*

พระเณรในโรงฉันหันไปมองยังจุดเดียวกัน พระรูปนั้นนั่งตัวสั่นหน้าซีดด้วยความกลัวและละอาย นับแต่นั้นมาก็เข็ดขยาดหลาบจำไม่ทำอีก

หลวงพ่อมีอุบายแแยบคายสอนศิษย์ บางคนพูดเรียบ ๆ ให้ฟังธรรมะเข้าไม่ถึงใจ ต้องทำให้กลัวหรือละอายเสียก่อนจึงได้ผล บางทีท่านก็เร่งเร้าให้กล้า...คือกล้าแกร่งในการทำดี เพียรประพฤติปฏิบัติเพื่อถอดถอนกิเลสออกจากใจ บางครั้งสอนให้กลัว...คือกลัวการกระทำความชั่วที่ผิดศีลผิดธรรม และที่เน้นมาก ซึ่งท่านกล่าวอยู่เสมอคือ *"การปล่อยวาง"*

พระรูปหนึ่ง ซาบซึ้งคำสอนเรื่องปล่อยวางมาก จึงพยายามวางเฉยต่อทุกสิ่งทุกอย่าง แม้ลมพัดหลังคากุฏิตกไปข้างหนึ่ง ท่านก็เฉย ฝนรั่วแดดส่องท่านก็ขยับหนี ไปทางนั้นที ทางนี้ทีท่านคิดในใจว่า หลังคารั่วเป็นเรื่องภายนอก จะรั่วก็รั่วไป...ปล่อยวาง ไม่ใส่ใจ เรื่องของเราคือการทำจิตให้สงบและว่างเท่านั้น

ตามปกติ หลวงพ่อจะเดินตรวจกุฏิทุกหลังเป็นประจำ เพื่อสอดส่องการกระทำของศิษย์ พระเณรมักทิ้งร่องรอยความประพฤติไว้ที่กุฏิเสมอ เช่น ดูได้จากทางจงกรม ความสะอาดของกุฏิ ทางเข้าออก การตากผ้า การรักษาบริขาร การปิดเปิดประตูหน้าต่าง และจำนวนสิ่งของเครื่องใช้ ฯลฯ

บ่ายวันหนึ่ง หลวงพ่อเดินไปพบหลังคากุฏิตกลงมา จึงถามว่า

"เอ...นี่กุฏิใคร?"

"กุฏิผมเองครับ" พระรูปที่กำลังฝึกปล่อยวาง กราบเรียน

"หลังคาตกลงมากองอยู่นี่ ทำไมไม่ซ่อมแซมมันล่ะ?"

"ก็หลวงพ่อสอนให้ปล่อยวางไม่ใช่หรือครับ ผมก็เลยไม่สนใจมัน"

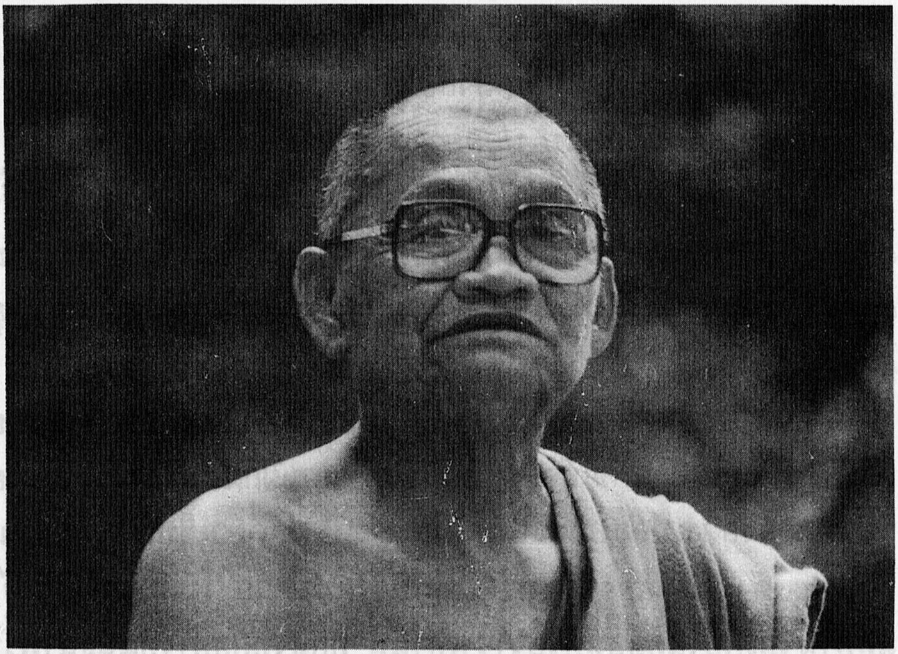
พระรูปนั้นตอบแล้วนึกสงสัย จึงเรียนถามท่านอีกว่า

"ผมไม่ยึดมั่นถือมั่น ปล่อยวางถึงขนาดนี้ ยังไม่ถูกหรือครับ?"

"การปล่อยวางไม่ใช่เป็นอย่างนี้ ที่ท่านทำนี่ เรียกว่าปล่อยทิ้ง เป็นลักษณะของคนไม่รู้เรื่อง ฝนตกหลังคารั่ว ต้องขยับไปทางโน้น แดดออกขยับมาทางนี้ ทำไมต้องขยับหนีล่ะ ทำไมไม่ปล่อย ไม่วางอยู่ตรงนั้น.."

ในการสอนศิษย์นั้น หลวงพ่อทุ่มเทอย่างจริงใจ ด้วยหวังให้ศิษย์เข้าถึงความเป็นสมณะที่แท้จริง ท่านจึงพยายามฝึกฝนพระเณรในหลายรูปแบบ ทั้งดุด่า ปลอบประโลม และบางครั้งก็เคี่ยวเข็นแบบเอาเป็นเอาตาย ดังคำพูดของท่านที่ว่า *"ไม่ดีก็ให้มันตาย ไม่ตายก็ให้มันดี"* แต่ท่านไม่เพียงแต่สอนด้วยวาจาเท่านั้น ทุกสิ่งทุกอย่างที่แนะนำพร่ำสอนออกไป หลวงพ่อจะปฏิบัติให้ปรากฏเป็นแบบอย่างทุกคราวไป

สำหรับการรับกุลบุตรเข้าอยู่ร่วมสำนัก หลวงพ่อได้วางระเบียบไว้อย่างเคร่งครัด เพื่อทดสอบศรัทธาก่อน เบื้องแรกต้องบวชปะขาวถือศีลแปด เรียนรู้และฝึกหัดข้อวัตรปฏิบัติก่อนหนึ่งปี จากนั้นก็บวชเป็นสามเณรอีกหนึ่งปีแล้วจึงได้บวชพระ ทั้งนี้เพื่อกลั่นกรองเอาเฉพาะผู้ตั้งใจมาปฏิบัติจริง ๆ สานุศิษย์ที่ผ่านการฝึกสอนจากหลวงพ่อ จึงล้วนแต่มีความมั่นคงในข้อวัตรปฏิบัติ และได้กลายเป็นขุมกำลังที่สืบสานเจตนารมณ์ของหลวงพ่อในปัจจุบัน

"คนที่คิดอย่างโยมนี้ พระพุทธเจ้าทิ้ง
โปรดไม่ได้"

...๒๒
พ่อหนู

การที่หลวงพ่อมาพำนักในดงป่าพงนั้น สร้างความยินดีให้แก่ญาติพี่น้องและชาวบ้านที่เลื่อมใสศรัทธามาก แต่ขณะเดียวกัน ก็มีกระแสต่อต้านจากชาวบ้านบางส่วนเหมือนกัน จึงมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นเสมอ

วันหนึ่ง ชาวบ้านบางคนไปพูดใส่ร้ายหลวงพ่อว่า *"เป็นพระหวงน้ำ"* ไม่ยอมให้ชาวบ้านเอาถังลงตักน้ำในบ่อ พอดีเรื่องนี้รู้ไปถึงพ่อหนู ผู้นิยมประคารมกับพระ และเคยมาฟังธรรมจากหลวงพ่อหลายครั้ง แต่ก็ยังคิดและพูดโต้แย้งอยู่เสมอ

วันนั้น เมื่อมีคนมาพูดเรื่องหลวงพ่อหวงน้ำให้ฟัง พ่อหนูโกรธมาก จึงกล่าวกับเพื่อน *"พระอะไร? แค่น้ำในบ่อก็หวง ถึงขนาดไม่ยอมให้ตัก ทีข้าวชาวบ้านล่ะ ทำไมมาบิณฑบาตเอาของเขาไปทุกวัน... ยังงี้ไม่ได้ ๆ ทำไม่ดีอย่างนี้ จะต้องไปถามดู ถ้าเป็นความจริง จะนิมนต์ให้หนีไปอยู่ที่อื่น"* ว่าแล้วก็ผลุนผลัน เดินตรงไปวัดหนองป่าพง

พอมาถึงวัดก็เข้าไปหาหลวงพ่อ แล้วก็คาดคั้นเอาความจริง หลวงพ่อจึงอธิบายให้ฟัง

"ที่ไม่ให้ตักน้ำในบ่อ ก็เพราะว่า ชาวบ้านชอบเอาถังที่ขังกบขังปลามาตักน้ำ ทำให้น้ำสกปรก ถ้าใช้ถังสะอาด ๆ ก็จะไม่ว่าอะไร จึงต้องเขียนป้ายติดไว้ว่า บ่อน้ำนี้สำหรับพระ ห้ามโยมใช้ แต่อาตมาก็ได้ตักน้ำใส่โอ่งไว้ให้ชาวบ้านได้ดื่มได้ใช้แยกไว้ต่างหากด้วย ไม่ใช่จะห้ามกันอย่างเดียว"

พ่อหนูรู้ความจริงเช่นนั้น ก็คลายความไม่พอใจลงบ้าง แต่ก็ยังไม่เคารพศรัทธาในตัวหลวงพ่อนัก

หลังจากสนทนากันไปหลายเรื่อง หลวงพ่อได้บอกพ่อหนูว่า *"มีอะไรก็ให้พูดอย่างเปิดอก ไม่ต้องเกรงใจ จะได้รู้เรื่องกันสักที"*

"ถ้าผมพูดอย่างเปิดอก เกรงว่าหลวงพ่อจะโกรธผม เพราะคำพูดของผมมันไม่เหมือนคนอื่นเขา" พ่อหนูออกตัว

"พูดมาตามสบายเถอะ อาตมาไม่โกรธหรอก"

เมื่อหลวงพ่อเปิดทางให้ พ่อหนูซึ่งรอโอกาสนี้มานานแล้ว จึงนึกในใจว่า...เมื่อท่านรับรองเช่นนี้ หากเราพูดแรง ๆ ไป ถ้าท่านโกรธเราจะต่อว่าให้สาสมเลยว่า พระกรรมฐานอะไร ช่างไม่มีความอดทนเสียเลย แล้วพ่อหนูก็เริ่มระบายความเห็นออกมา...

"หลวงพ่อเคยพูดว่า ผมเป็นคนหลงผิด แต่ผมว่า หลวงพ่อนั่นแหละหลงผิดมากกว่า เพราะศาสนาทุกศาสนาไม่มีจริง เป็นเรื่องที่คนแต่งขึ้น สมมุติขึ้น เพื่อให้คนอื่นหลงเชื่อตาม และของทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ก็มีแต่ของสมมุติทั้งนั้น เช่นควาย นี่เราก็สมมุติชื่อให้มัน ถ้าเราจะเรียกมันว่าหมูก็ได้ ควายก็ไม่ว่าอะไร...คน สัตว์ สิ่งของทุกอย่างก็สมมุติเอาทั้งนั้น แม้แต่ศาสนาก็เป็นเรื่องสมมุติเหมือนกัน ทำไมหลวงพ่อจะต้องกลัวบาปกรรม จนต้องหนีเข้าป่าเข้าดง ไปทรมานร่างกายให้ลำบากเปล่า ๆ

ผมไม่เชื่อเลยว่า บาปบุญ มีจริง ๆ เป็นเรื่องหลอกเด็กมากกว่า กลับไปอยู่วัดตามบ้านตามเมืองเหมือนพระอื่น ๆ เสียเถอะ หรือทางที่ดีก็ควรสึกออกมาซะ จะได้รับความสุขและรู้รสกาม ดีกว่าอยู่อย่างทรมานตัวเองอย่างนี้ ไม่เห็นมีประโยชน์อะไร"

พ่อหนูสรุปแนวความคิดของตน แล้วถามหลวงพ่อ *"ผมคิดของผมอย่างนี้...หลวงพ่อล่ะมีความเห็นอย่างไร?"*

หลังจากปล่อยให้พ่อหนูพูดจนสมใจแล้ว หลวงพ่อซึ่งนั่งนิ่งรับฟังอยู่นาน จึงกล่าวขึ้น

"คนที่คิดอย่างโยมนี้ พระพุทธเจ้าท่านทิ้ง โปรดไม่ได้หรอก เหมือนบัวใต้ตม...ถ้าโยมหนูไม่เชื่อว่า บาปมีจริง ทำไมไม่ทดลองไปลักไปปล้น หรือไปฆ่าเขาดูเล่า จะได้รู้ว่าเป็นอย่างไร"

"อ้าว...จะให้ผมไปฆ่าเขาได้อย่างไร เดี๋ยวญาติพี่น้องเขาก็ตามล่าผม หรือไม่ก็ติดคุกนะซิ!"

"นั่นแหละผลของบาปรู้มั้ย"

พ่อหนูชักลังเล เมื่อเจอเหตุผลอย่างนี้ แต่ยังกล่าวแบบไว้เชิงว่า...

"บางทีบาปอาจจะมีจริงก็ได้ แต่บุญล่ะ...หลวงพ่อมาอยู่ป่าทรมานตัวเองอย่างนี้ ไม่เห็นว่าจะเป็นบุญตรงไหนเลย?"

"โยมหนูจะคิดอย่างนั้นก็ได้ แต่อาตมาจะเปรียบเทียบให้ฟัง ที่อาตมาประพฤติตามพระธรรมวินัยอยู่เช่นนี้ ถ้าบาปไม่มี...บุญไม่มี ก็เสมอทุน แต่ถ้าบาปมี บุญมี อาตมาจะได้กำไร...คนหนึ่งเสมอตัวหรืออาจได้กำไร กับคนที่มีแต่ทางขาดทุน ใครจะดีกว่ากัน"

พ่อหนูเริ่มคล้อยตามบ้าง จึงเผยความนึกคิดแท้จริงของตนเองออกมา...

"ไอ้เรื่องบาปเรื่องบุญนี้ ผมคิดจนปวดศรีษะมานานแล้ว จะเชื่อก็ยังไม่แน่ใจ ไปถามพระรูปไหน ก็พูดให้ผมเข้าใจไม่ได้ แต่ที่หลวงพ่ออ้างเหตุผลมานี่ ผมก็พอจะรับได้บ้าง แต่ถ้าบาปบุญไม่มีจริง หลวงพ่อจะให้ผมทำอย่างไร?"

"*ทำยังไงก็ได้*" หลวงพ่อตอบ

"ถ้าบาปไม่มีจริง ผมตายไป ผมจะมาไล่เตะท่านนะ?"

"ได้! แต่ข้อสำคัญ โยมหนูต้องละบาป แล้วมาบำเพ็ญบุญจริง ๆ จึงจะรู้ได้ว่าบาปบุญมีจริงหรือไม่"

"ถ้าอย่างนั้น หลวงพ่อเทศน์โปรดผมด้วย...ผมจะได้รู้จักวิธีทำบุญ"

"คนเห็นผิดอย่างโยมนี้ โปรดไม่ได้หรอก เสียเวลาเปล่า ๆ"

เมื่อถูกหลวงพ่อเหน็บเอาเช่นนี้ พ่อหนูผู้มากด้วยปฏิภาณและโวหาร จึงย้อนกลับไปว่า

"คนในโลกนี้ ใครมีปัญญาและวิชาความรู้เลิศกว่าเขาทั้งหมด... พระพุทธเจ้าใช่ไหม... ถ้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้เลิศจริง... หลวงพ่อก็เป็นศิษย์พระพุทธเจ้า...ส่วนผมเป็นศิษย์พระยามาร เมื่อเทศน์โปรดผมไม่ได้ ก็โง่กว่าพระยามารซี่"

"ถ้าโยมอยากต้องการเช่นนี้จริง ๆ ก็ขอให้ตั้งใจฟัง จะให้ธรรมะไปคิดพิจารณา แล้วทดลองปฏิบัติตามดู จะเชื่อหรือไม่ก็ตาม แต่ให้ทำดูก่อน"

"เรื่องศาสนาที่พระสงฆ์เคยสอนมา โยมไม่เชื่อใช่ไหม?"

"ใช่...ผมไม่อยากเชื่อใครเลย นอกจากตัวเอง"

"ถ้าไม่เชื่อคนอื่นแล้ว ก็ไม่ต้องเชื่อตนเองด้วย" **หลวงพ่อยกข้อเปรียบเทียบ**

"โยมเป็นช่างไม้ใช่ไหม...เคยตัดไม้ผิดหรือเปล่า?"

"เคยครับ"

"เรื่องอื่น ๆ ก็เหมือนกัน โยมเคยคิดถูก ทำถูก หรือว่าคิดผิดมาใช่ไหม?"

"ใช่...ทำถูกก็มี ทำผิดก็เคย" **พ่อหนูยอมรับ**

"ถ้าอย่างนั้น ตัวเราเองก็ยังเชื่อไม่ได้ เพราะมันพาทำผิด พูดผิด คิดผิดได้เหมือนกัน..."

พ่อหนูรู้สึกพอใจต่อเหตุผลของหลวงพ่อบ้าง จึงขอคำแนะนำว่า *"ผมควรจะประพฤติตนอย่างไรดี?"*

"อย่าเป็นคนคิดสงสัยมาก และอย่าพูดมากด้วย" หลวงพ่อตอบสั้น ๆ

หลังจากวันนั้น พ่อหนูจะไปอยู่ที่ไหน คำพูดของหลวงพ่อติดหูติดใจตามไปทุกหนทุกแห่ง ทั้งที่พยายามไม่ให้ใจคิด แต่ก็ต้องคิด เมื่อคิด ๆ ไป ก็ยิ่งเห็นจริงตามคำสอนของหลวงพ่อ และของพระพุทธเจ้ามากขึ้นทุกที พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้อย่างไร ก็เป็นอย่างนั้น ไม่มีทางคัดค้านได้เลย

ต่อมา พ่อหนูจึงคลายพยศ ลดมานะ ละทิฐิ ทิ้งนิสัยหัวรั้นหัวแข็ง เข้ามาฝากตัวเป็นลูกศิษย์ของหลวงพ่อ แล้วรักษาศีลห้าอย่างเคร่งครัด พร้อมทั้งฝึกหัดปฏิบัติภาวนา จนกลายเป็นพ่อหนูคนใหม่ ที่มีอัธยาศัยดี ช่วยกิจการงานวัดอย่างแข็งขันด้วยความจริงใจตลอดมา

นอกจากปัญหาของพ่อหนูแล้ว ก็มีเหตุการณ์ไม่ดีหลายอย่าง ที่หลวงพ่อต้องใช้ความอดทน และปัญญา รวมทั้งใช้สันติวิธีเข้าแก้ปัญหา

ชาวบ้านบางกลุ่มโลภจัด พยายามจะบุกรุกเข้าครอบครองป่าพงเป็นที่ทำกิน แต่เมื่อมีพระพำนักอยู่ ก็ทำอะไรได้ไม่สะดวก จึงวางแผนขับไล่ โดยจะใช้ผู้หญิงเป็นเครื่องมือ ชาวบ้านบางคนรู้ข่าว จึงมากราบเรียนหลวงพ่อ

"หลวงพ่ออย่าให้พระไปบิณฑบาตบ้านนั้นองค์เดียวนะ มีคนเขาจะให้สาว ๆ มาดักกอด แล้วให้ร้องว่า ถูกพระข่มขืน"

หลวงพ่อบอกกับโยมคนนั้นอย่างอารมณ์ดีว่า...

"เออ...ให้ผู้หญิงกอดสักทีก็ดีเหมือนกัน" ท่านได้ไปบิณฑบาตที่บ้านนั้นแทนพระรูปที่ไปประจำ แต่ไม่มีอะไรเกิดขึ้น เรื่องราวค่อย ๆ เงียบหายไป

บางวันมีคนขี้เกียจมักง่าย เมื่อเห็นผักผลไม้ในวัดเกิดอยากได้ แต่ไม่อยากปลูกเอง ตอนแรก ๆ ทำทีเข้ามาขอ แต่หลายครั้งชักอาย จึงใช้วิธีแอบมาขโมย หลวงพ่อใช้อุบายจับตัวขโมยมาได้แล้วอบรมสั่งสอน...

"คราวหลังอย่าทำเช่นนี้อีกนะ มะละกอนี้ เอาไปกินก็ได้แค่วันสองวันแค่นั้นแหละ ถ้าเราขยันปลูกเอาเอง จะได้กินตลอดไป ต้องพยายามทำมาหากินด้วยความสุจริต จะได้ไม่เดือดร้อน และจะได้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกหลานด้วย"

ต่อมา ชาวบ้านแอบเอาสุนัขและแมวมาปล่อยในวัด พอรู้ตัวเจ้าของ หลวงพ่อเชิญเขามาที่วัด แล้วชี้แจงเหตุผลให้ฟัง...

"ที่วัดของเรามีกระรอกกระแต มีไก่ป่า และสัตว์หลายอย่าง อาตมาอยากสงวนเอาไว้ เพื่อลูกหลานเขาจะได้ดูได้เห็นบ้าง ถ้าไม่ทำอย่างนั้น มันก็จะสูญพันธุ์ไป แล้วจะเหลืออะไรไว้ให้เขา พวกหมาพวกแมวที่โยมเอามาทิ้งที่นี่ หากปล่อยไว้ มันก็จะกัดกินสัตว์ป่าตายหมด ขอให้พวกเราเอามันกลับคืนไปซะ แล้วมาช่วยกันรักษาสัตว์ป่าเอาไว้"

ส่วนทางด้านฝ่ายพระสงฆ์สำนักอื่น ในสมัยนั้นยังมีความเข้าใจผิดต่อพระที่ป่าพงเหมือนกัน ถึงขนาดบอกให้ชาวบ้าน เอาขี้วัวแห้งกับเถาวัลย์ใส่บาตรให้หลวงพ่อ แต่ท่านไม่โต้ตอบ โดยถือหลักว่า *"เขาเกลียด ให้ทำดีตอบแทนเขา"* พอถึงฤดูเข้าพรรษา หลวงพ่อก็พาพระเณรไปกราบคารวะ หรือหากมีสิ่งของเครื่องใช้ ก็นำไปถวายแก่พระเหล่านั้นด้วย ต่อมาเหตุร้ายต่าง ๆ นั้นได้คลี่คลายไปในทางที่ดี...

...๒๓
ร่มเงาวัดหนองป่าพง

นับวันร่มเงาวัดหนองป่าพงยิ่งแผ่กว้างออกไป สาธุชนทั้งใกล้ไกลต่างหลั่งไหลมา ตามกิตติศัพท์แห่งศีลสัตย์ของพระป่า เมื่อมาพบเห็นการประพฤติปฏิบัติยิ่งเกิดศรัทธา ชาวบ้านบางกลุ่มจึงขอนิมนต์หลวงพ่อไปพิจารณาตั้งวัดป่าในถิ่นตนบ้าง

ต่อมา วัดสาขาจึงกำเนิดขึ้นในจังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดอื่น ๆ หลายแห่ง หลวงพ่อได้จัดส่งหลวงพ่อเที่ยง โชติธมฺโม หลวงพ่อจันทร์ อินฺทวีโร และศิษย์อาวุโสออกไปเป็นประธานสงฆ์ในสาขาต่าง ๆ ตามลำดับ

สำหรับที่วัดหนองป่าพง พระเณรมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ หลวงพ่อจึงกำหนดกติกาสงฆ์ขึ้น เพื่อใช้เป็นรากฐานของข้อวัตรปฏิบัติในวัดหนองป่าพงและสาขา ซึ่งถือว่ากติกานี้ คือตัวแทนส่วนหนึ่งของหลวงพ่อในปัจจุบัน...

กติกาสงฆ์จะช่วยควบคุมความประพฤติของพระเณร ให้อยู่ในขอบเขตของพระธรรมวินัย เพื่อง่ายต่อการเข้าสู่ความบริสุทธิในสมณเพศ เช่น การห้ามรับเงินทองและห้ามผู้อื่นเก็บไว้เพื่อตน ห้ามซื้อขายแลกเปลี่ยน ไม่ขอของจากคนมิใช่ญาติมิใช่ปวารณา หากได้รับวัตถุทานให้เก็บไว้เป็นกองกลาง และห้ามบอกและเรียนดิรัจฉานวิชา บอกเลขทำน้ำมนต์ หมอยา หมอดู ทำวัตถุมงคล...ฯลฯ เป็นต้น

ในยุคนั้น หลวงพ่อยังคงนำศิษย์ประพฤติปฏิบัติอย่างแข็งขันสม่ำเสมอ... พอห้าโมงเย็น ประตูวัดจะถูกปิดทันที ไม่ให้ใครเข้าออกป่าทั้งป่าเงียบสงัด แม้จะมีพระเณรร่วมร้อยรูป แต่ไม่มีเสียงพูดคุย

หกโมงเย็น ทุกคนต้องนั่งสมาธิพร้อมกันที่ศาลา จะลุกขึ้นไปไหนไม่ได้ จนกว่าจะถึงเวลาเลิก บางครั้งหลวงพ่อจะพาสวนทางกิเลส เช่นฤดูร้อน ให้ปิดประตูหน้าต่างศาลาแล้วนั่งสมาธิ อากาศจะร้อนอบอ้าว จนเหงื่อไหลโทรมกายก็ไม่อนุญาตให้ลุกจากที่ แต่หากเป็นฤดูหนาวให้เปิดประตูหน้าต่างให้โล่ง นั่งสมาธิอยู่ในความหนาวเย็นอย่างนั้น

ท่านพาทำเช่นนี้ เพราะต้องการให้ศิษย์มีความอดทน ไม่อ้างหนาวร้อน หรืออ้างเวลา แล้วหลีกเลี่ยงการภาวนา รวมทั้งเป็นการขัดขืนกิเลส ไม่ให้ทำตามความอยากของตนเอง

ถึงฤดูแล้ง ใบไม้และพื้นดินแห้งเหมาะแก่การอยู่โคนไม้ บางปีหลวงพ่อจะพาพระเณรออกเดินธุดงค์ไปตามสถานที่ต่าง ๆ แต่บางครั้งก็ธุดงค์กันในวัด ให้กางกลด นั่งสมาธิ เดินจงกรมอยู่ตามร่มไม้ ไม่ต้องขึ้นกุฏิ...

หลวงพ่อเข้มงวดกวดขันต่อตนเองและศิษย์ตลอดมา จนกระทั่งในช่วงหลัง ๆ ท่านมีอายุมากขึ้น และต้องต้อนรับญาติโยมเกือบตลอดทั้งวัน พระเณรจึงร่วมประชุมตกลงกัน ยกข้อวัตรให้หลวงพ่อ คือขอร้องให้ท่านไม่ต้องมาทำกิจวัตรบางอย่างเช่น ตักน้ำ กวาดลานวัดกับลูกศิษย์ลูกหา แต่หลวงพ่อก็ไม่วางธุระเสียทั้งหมด ท่านยังคงดูแลศิษย์อย่างใกล้ชิดเสมอมา

ต่อมา หลวงพ่อได้ฝึกหัดให้ศิษย์รู้จักการปกครองกันเอง ในระบบสงฆ์ โดยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบของท่านแก่ศิษย์อาวุโส เป็นผู้นำหมู่คณะประพฤติข้อวัตรต่าง ๆ โดยท่านคอยควบคุมดูแลอีกชั้นหนึ่ง

การประพฤติปฏิบัติของพระกรรมฐานในป่าพงในยุคนั้น ดำเนินไปอย่างสงบและมั่นคง แม้หลวงพ่อจะไม่ได้ร่วมปฏิบัติในกิจวัตรทุกอย่างเช่นเดิม แต่สานุศิษย์อาวุโสซึ่งถอดแบบมาจากหลวงพ่อ ก็สามารถนำหมู่คณะปฏิบัติได้อย่างเรียบร้อย

...๒๔
ศิษย์ชาวต่างประเทศ

ปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ท่านอาจารย์สุเมโธ (ศิษย์ชาวต่างประเทศรูปแรก) ได้ยินกิตติศัพท์ความเคร่งครัดในข้อวัตรปฏิบัติของหลวงพ่อ จึงกราบลาพระอุปัชฌาย์ของท่านที่จังหวัดหนองคาย เดินทางมาฝากตัวเป็นศิษย์กับหลวงพ่อ ท่านได้เมตตารับไว้ แต่ตั้งเงื่อนไขว่า...

"ท่านจะมาอยู่กับผมก็ได้ แต่มีข้อแม้ว่าผมจะไม่หาอะไรมาบำรุงท่านให้ได้ตามอยาก ท่านต้องทำตามระเบียบข้อวัตร เหมือนที่พระเณรไทยเขาทำ"

ตลอดระยะเวลา ๔ ปีที่ป่าพง ท่านอาจารย์สุเมโธได้รับการฝึกฝนเคี่ยวเข็ญด้วยอุบายต่าง ๆ จากหลวงพ่อ ท่านเล่าให้ฟังว่า

"บางครั้งหลวงพ่อจะดุหรือตักเตือนผมในที่สาธารณะ ทำให้ผมอายมาก ครั้งหนึ่งท่านเล่าให้โยมทั้งศาลาฟังเรื่องที่ผมทำไม่สวย ไม่งาม เช่นการฉันข้าวด้วยมือเปล่าแต่เปิบไม่เป็น ขยุ้มอาหารขึ้นมาเต็มกำมือแล้วโปะใส่ปากใส่จมูกเลอะเทอะไปทั้งหน้า พระเณรและโยมหัวเราะกันลั่นศาลา ผมนั้นทั้งโกรธทั้งอาย แต่ก็ทนได้ และพิจารณาว่า นี่เป็นความกรุณาของหลวงพ่อ ที่ช่วยเปิดเผยความเย่อหยิ่งของผม ซึ่งมันเป็นจุดบอดที่เรามักจะมองไม่เห็น และยังเป็นอุบายที่ท่านจะทดสอบอารมณ์เราว่า มีพื้นฐานที่จะรองรับธรรมะได้มากน้อยแค่ไหน..."

"ทุกเช้าเวลาหลวงพ่อกลับจากบิณฑบาต จะมีพระเณรหลายองค์ไปรอล้างเท้าท่าน ระยะแรก ๆ ที่ผมไปอยู่วัดป่าพง เห็นกิจวัตรนี้ทีไร ก็นึกค่อนขอดพระเณรเหล่านั้นอยู่ในใจ แต่พออยู่นานเข้าผมก็เป็นไปด้วย เช้าวันหนึ่งก่อนที่ผมจะรู้ตัวว่าเป็นอะไร ผมก็ปราดเข้าไปอยู่หน้าพระเณรองค์

อื่นเสียแล้ว ขณะก้มลงล้างเท้าถวายท่าน ผมได้ยินเสียงนุ่ม ๆ กลั้วเสียงหัวเราะของหลวงพ่อว่า สุเมโธยอมแล้วเหรอ...”

“เช้าวันหนึ่งผมกำลังกวาดใบไม้ที่ลานวัด อารมณ์ไม่ดี รู้สึกหงุดหงิดขัดเคือง และรู้สึกว่าตั้งแต่มาอยู่ที่วัดป่าพงเจอแต่ทุกข์ พอดีหลวงพ่อเดินมายังผม ท่านยิ้มให้พร้อมกับพูดว่า วัดป่าพงทุกข์มาก! แล้วท่านก็เดินกลับไป ผมสงสัยว่าทำไมหลวงพ่อพูดอย่างนี้ กลับไปกุฏิพิจารณาได้สติว่าทุกข์ไม่ได้เกิดจากวัดป่าพงแต่เกิดจากจิตใจของเราเอง...”

ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ได้มีชาวอเมริกันอีกสองคนเข้ามาบวชที่วัดหนองป่าพง แต่อยู่ได้ราวหนึ่งปีทั้งคู่ก็ลาสิกขาไป คนหนึ่งเป็นนักเขียนได้จดบันทึกคำสอนของหลวงพ่อแล้วนำไปพิมพ์เผยแพร่ ทำให้ชื่อเสียงของหลวงพ่อเป็นที่รู้จักในหมู่ชาวต่างประเทศยิ่งขึ้น ส่วนอีกคนเป็นนักจิตวิทยา ชอบวิพากษ์วิจารณ์ครูบาอาจารย์ต่าง ๆ เว้นไว้แต่หลวงพ่อองค์เดียวที่เขาเคารพเทิดทูนมาก หลังลาสิกขาบท เมื่อได้พบชาวต่างประเทศที่กำลังแสวงหาครูอาจารย์ เขามักแนะนำให้มาพบหลวงพ่อ ทำให้พระฝรั่งในวัดหนองปาพงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ผู้คนที่เข้ามาวัดหนองป่าพง ต่างทึ่งที่เห็นพระฝรั่งปฏิบัติกรรมฐานเคร่งครัดอยู่เคียงข้างกับพระไทย จึงเกิดความสงสัยว่า หลวงพ่อสอนชาวต่างประเทศได้อย่างไร ในเมื่อท่านไม่คุ้นเคยกับภาษาอังกฤษ และลูกศิษย์ฝรั่งเองก็ไม่คุ้นเคยภาษาไทย หลวงพ่อชี้แจงว่า

“ที่บ้านโยมมีสัตว์เลี้ยงหรือเปล่า อย่างหมา แมว หรือวัวควายอย่างนี้ เวลาฝึกหัดมัน โยมต้องรู้ภาษาของมันด้วยไหม?...”

“ถึงแม้มีลูกศิษย์เมืองนอกมาอยู่ด้วยมาก ๆ อย่างนี้ ก็ไม่ได้เทศน์ให้เขาฟังมากนักพาเขาทำเอาเลย ทำดีได้ดี ถ้าทำไม่ดีก็ได้ของไม่ดีพาเขาทำดู เมื่อทำจริง ๆ ก็เลยได้ดี เขาก็เลยเชื่อ...”

ครั้งหนึ่งเมื่อถูกถามปัญหาเช่นนี้ ท่านตอบแบบขำ ๆ ว่า *"ไม่ยากหรอกดึงไปดึงมาเหมือนควาย เดี๋ยวมันก็เป็นเท่านั้นแหละ"*

ศิษย์ชาวออสเตรเลี่ยนรูปหนึ่งเล่าถึงบทเรียนอันดุเดือดว่า *"วันหนึ่งผมมีเรื่องขัดใจกับพระรูปหนึ่ง รู้สึกโกรธ หงุดหงิดอยู่ทั้งวัน รุ่งเช้าไปบิณฑบาต ก็เดินคิดไปตลอดทาง ขากลับเดินเข้าวัด พอดีสวนทางกับหลวงพ่อ ท่านยิ้มและทักผมว่า กู๊ดมอร์นิ่ง ซึ่งทำให้อารมณ์ของผมเปลี่ยนทันที จากความหงุดหงิดกลายเป็นปลื้มทันที*

...ถึงเวลาสวดมนต์ทำวัตรเย็น หลวงพ่อให้ผมเข้าไปอุปัฏฐากถวายการนวดที่กุฏิของท่าน ผมรู้สึกตื่นเต้นดีใจมากกับโอกาสที่หาได้ยากเช่นนั้น เพราะเราเป็นพระใหม่ แต่ขณะที่กำลังถวายการนวดอยู่อย่างตั้งใจ หลวงพ่อก็ถีบเปรี้ยงเข้าที่ยอดอกที่กำลังพองโต ของผมจนล้มก้นกระแทกพื้น ท่านดุใหญ่เลยว่า จิตใจไม่มั่นคง พอไม่ได้ดังใจก็หงุดหงิดขัดเคือง เมื่อได้ตามปรารถนาก็ฟูฟ่อง ผมฟังท่านดุไปหลาย ๆ อย่างแล้ว ก็ไม่โกรธและไม่เสียใจ รู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของท่าน ที่ช่วยชี้กิเลสของเรา ไม่เช่นนั้นเราคงเป็นคนหลงอารมณ์ไปอีกนาน..."

นอกจากจริยาวัตรอันงดงามของหลวงพ่อแล้ว บรรยากาศของวัดหนองป่าพงและกิริยามารยาทของพระเณร ยังเป็นแรงดลใจให้ผู้มาพบเห็นเกิดความศรัทธาอย่างยิ่ง ดังท่านอาจารย์ชาวต่างชาติรูปหนึ่งเล่าว่า

"พอผ่านเข้าประตูวัดหนองป่าพงเป็นครั้งแรก ก็เกิดความประหลาดใจ และความประทับใจก็เกิดขึ้น เมื่อเห็นบริเวณสถานที่ แม้จะเป็นป่ามีต้นไม้หนาแน่นแต่ทางเดินก็ดูสะอาดไม่มีอะไรเกะกะสายตา

...จากนั้นก็ไปเห็นกุฏิศาลาสะอาดเรียบร้อยที่สุด รู้สึกว่าวัดหนองป่าพงนี่ ระเบียบวินัยดีมากจริง ๆ พอตกตอนเย็นเห็นพระเณรออกมาทำกิจ ท่านเรียบร้อยดี มีกิริยาสำรวมไม่ตื่นเต้นอะไรเลย ผมเคยไป

วัดอื่น พอพระเณรเห็นพวกฝรั่งก็ปรี่เข้าหา เข้ามาพูดภาษาอังกฤษ ถามรู้เรื่องบ้างไม่รู้เรื่องบ้าง ทำเหมือนกับว่า พวกฝรั่งมีอะไรดีอย่างนั้น

...แต่ที่วัดหนองป่าพง บรรดาพระสงฆ์ ญาติโยม ผ้าขาว แม่ชี ไม่เห็นมีใครสนใจกับฝรั่งอย่างผม ท่านนั่งก็สำรวม เดินก็สำรวม มีกิจอะไรต้องทำก็ทำไป ถามก็เงยหน้ามาพูดด้วย ไม่มีอาการตื่นเต้นอะไรเลย มีความรู้สึกว่า ท่านเหล่านี้ต้องมีของดีแน่ เกิดศรัทธาขึ้นมาก...”

ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ จำนวนศิษย์ชาวต่างประเทศในวัดหนองป่าพงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ หลวงพ่อจึงตั้งวัดป่านานาชาติขึ้นที่ป่าช้าบ้านบุ่งหวาย ซึ่งอยู่ห่างจากวัดหนองป่าพงราว ๗–๘ กิโลเมตร เพื่อปูพื้นฐานให้พระชาวต่างชาติได้รู้จักปกครองกันเองโดยมอบให้ท่านอาจารย์สุเมโธดูแล

ประธานสงฆ์วัดป่านานาชาติในสมัยแรก ประสบปัญหาในการปกครองหมู่คณะมาก เพราะคนฝรั่งมีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง และกล้าแสดงออก จึงสร้างปัญหาให้ประธานสงฆ์ต้องเป็นทุกข์อยู่เสมอ

เมื่อเรื่องถึงหลวงพ่อ ท่านจะแนะนำให้ทั้งสองฝ่ายละวางทิฐิมานะ ให้ปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้น สำหรับประธานสงฆ์ หลวงพ่อจะแนะนำวิธีปกครองให้ว่า “*ถ้าลูกศิษย์ของเรามีเรื่องขัดแย้งกัน ก็ให้พิจารณาให้ดี อย่าตัดสินว่าผู้มาใหม่ไม่ดี อย่าไปว่าคนนั้นดี คนนี้ไม่ดี ต้องใช้เวลาดูไปนาน ๆ ก่อน ดูอุปนิสัยของเขาไปนาน ๆ อย่าไปคิดว่า ดีหรือไม่ดีเลยทันที เพราะว่าทุกสิ่งทุกอย่างมันไม่แน่นอน ต้องใช้เวลาดูไปก่อน...*”

ศิษย์ชาวต่างประเทศ ต่างเคารพปัญญาบารมีของหลวงพ่อเป็นอย่างยิ่ง ท่านเต็มไปด้วยเมตตาธรรม และอารมณ์ขันเบิกบานแจ่มใสอยู่เป็นนิจ มีความสามารถพิเศษในการสื่อสาร และแก้ปัญหาแก่ศิษย์ได้อย่างดีเยี่ยม ชาวต่างประเทศจึงเกิดศรัทธาเข้ามาศึกษาและปฏิบัติธรรมที่วัดหนองป่าพงและวัดป่านานาชาติ เป็นจำนวนเพิ่มขึ้นตามลำดับ

...๒๕
จาริกสู่ตะวันตกครั้งที่ ๑

ปี พ.ศ. ๒๕๑๙ ท่านอาจาย์สุเมโธ เดินทางไปเยี่ยมบ้านเกิดที่อเมริกา ขากลับได้แวะพักที่พุทธวิหารธรรมประทีป กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

ขณะพักอยู่ที่พุทธวิหารแห่งนั้น สมาชิกมูลนิธิกิจการสงฆ์แห่งอังกฤษ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้จัดตั้งพุทธวิหาร ได้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในปฏิปทาของท่านอาจารย์สุเมโธ จึงนิมนต์ให้ท่านพำนักอยู่เพื่อเป็นผู้นำในการประพฤติปฏิบัติ ท่านอาจารย์สุเมโธไม่ได้ตอบรับคำ แต่ได้ชี้แจงว่าจะนำเรื่องนี้ไปกราบเรียนหลวงพ่อชา ซึ่งเป็นครูบาอาจารย์เสียก่อน

หลังจากนั้นไม่นาน ประธานมูลนิธิฯ คือนายยอร์ช ชาร์ป ก็ได้เดินทางมาเมืองไทย เพื่อนิมนต์หลวงพ่อไปเผยแผ่พุทธธรรม และพิจารณาความเป็นไปได้ของการจัดตั้งสำนักสาขาในประเทศอังกฤษ

หลวงพ่อไม่ได้รับนิมนต์ทันที แต่อนุญาตให้ประธานมูลนิธิฯ พำนักอยู่ที่วัดหนองป่าพงระยะหนึ่ง โดยให้ปฏิบัติตนเหมือนคนวัด คือ พักที่ศาลา กินข้าวในกะละมังวันละมื้อ และทำกิจวัตรเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ เพื่อให้ทำความเข้าใจในความเป็นอยู่ของพระป่า รวมทั้งเพื่อทดสอบดูความอดทนและความจริงใจกันก่อน เมื่อพิจารณาเห็นว่ามีเจตนามุ่งมั่นจริง หลวงพ่อจึงรับนิมนต์จากประธานมูลนิธิฯ นั้น

๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ หลวงพ่อได้เดินทางไปเผยแผ่พุทธธรรมที่ประเทศอังกฤษ โดยมีท่านอาจารย์สุเมโธเป็นผู้ติดตาม

หลวงพ่อได้เขียนบันทึกประจำวัน กล่าวถึงความรู้สึกส่วนตัว

และเล่าถึงภาระกิจรวมทั้งเหตุการณ์ต่าง ๆ ในระยะสองเดือนกว่าที่ต่างประเทศ ไว้ในสมุดบันทึกด้วยลายมือของท่าน ดังได้คัดมาบางตอนว่า

จินตนาการที่เกิดขึ้นใหม่ ในการเดินทางจากเมืองไทยสู่กรุงลอนดอน ความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ทั้งหลายก็เหมือนกับแสงของพระจันทร์พระอาทิตย์ เมื่อถูกเมฆหมอกเข้าครอบงำ ก็เป็นอย่างหนึ่ง เมื่อปราศจากเมฆหมอกก็เป็นอย่างหนึ่ง

เป็นเหตุให้คิดต่อไปว่า การเรียนธรรม การรู้ธรรม การเห็นธรรม การปฏิบัติธรรม การเป็นธรรมเหล่านี้นั้น เป็นคนละส่วน ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน

และทำให้จินตนาการต่อไปอีกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าว่า เมื่อเรายังไม่รู้ประเพณี คำพูด การกระทำของเขา ทุกอย่างเรา ไม่ควรถือตัวในที่นั้น

และคิดต่อไปอีกขณะเมื่ออยู่บนกลีบเมฆนั้นว่า ชาติ ตระกูล ความรู้ คุณธรรมเป็นอย่างไรก็เป็นที่แปลกมาก เพราะเรื่องนี้ดูเหมือนเราได้ประสบมาก่อนแล้ว ตอนที่เราได้ถวายชีวิตในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์... ว่าเราได้มาเมืองนอกนี่... นี้คือเมืองนอกใน (วัฏฏะ) ไม่ใช่เมืองนอกนอก การเห็นเมืองนอกใน พระพุทธเจ้าไม่สรรเสริญ พระพุทธเจ้าสรรเสริญคนผู้เห็นเมืองนอกนอก

ความคิดของเรา มันคิดบวกคิดลบกันอย่างนี้เรื่อยไป จนถึงกรุงลอนดอน และก็ได้ปรับกาย วาจา ใจ ให้เข้ากับเขาได้เป็นอย่างดี ไม่มีอะไร

สิ่งที่แปลกนั้นก็คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ส่วนใจนั้นปกติอยู่ตามเดิม เพราะได้เตรียมมานานแล้ว ต่างแต่ไม่แปลกแปลกแต่ไม่ต่าง

คิดต่อไปว่า ประชาชนในยุโรปนี้ เขาได้ถึงจุดอิ่มของวัตถุ

ทั้งหลายแล้ว แต่ยังไม่รู้จักพอ เพราะขาดจากธรรม เปรียบได้เหมือนผลไม้พันธุ์ดี เกิดอยู่ในสวนที่มีดินดี แต่ขาดคนดูแลรักษา จึงทำให้ผลไม้ทั้งหลายเหล่านั้นไร้คุณค่าเท่าที่ควรจะได้ เหมือนมนุษย์ไร้คุณค่าจากการเกิดมาเป็นมนุษย์ฉะนั้น

๖ พฤษภาคม ๒๕๒๐ บินต่อถึงเมืองการาจี ปากีสถาน บินผ่านอิตาลี ถึงลอนดอน นายยอร์ช ชาร์ปและนางฟรีดา วินท์ ได้เอารถมารับที่สนามบินฮีทโลว์

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในการเดินทางในวันที่ ๖ ในขณะที่บินอยู่เครื่องบินได้เกิดอุบัติเหตุยางระเบิด ๑ เส้นบนอากาศ พนักงานการบินจึงได้ประกาศให้ผู้โดยสารเตรียมตัวรัดเข็มขัด มีฟันปลอมก็ต้องถอดออกแม้กระทั่งแว่นตาหรือรองเท้า เครื่องบริขารทุกอย่างต้องเตรียมพร้อมหมดผู้โดยสารทุกคนเมื่อเก็บบริขารทุกอย่างเสร็จแล้ว ต่างคนต่างก็เงียบคิดว่าเป็นครั้งสุดท้ายของพวกเราทุกคนเสียแล้ว

ขณะนั้นเราก็ให้คิดว่า เป็นครั้งแรกที่เราได้เดินทางมาเมืองนอกเพื่อสร้างประโยชน์แก่พระศาสนา จะเป็นบุญอย่างนี้เทียวหรือ เมื่อระลึกได้เช่นนี้แล้ว ก็ตั้งสัตย์อธิษฐานมอบชีวิตให้พระพุทธ พระธรรมพระสงฆ์ แล้วก็กำหนดจิตรวมลงไว้ในสถานที่ควรอันหนึ่ง แล้วได้รับความสงบเยือกเย็นดูคล้ายกับไม่มีอะไรเกิดขึ้น พักที่ตรงนั้น จนกระทั่งเครื่องบินได้ลดระดับลงมาถึงแผ่นดินด้วยความปลอดภัย ฝ่ายคนโดยสารต่างก็ปรบมือด้วยความดีใจ คงคิดว่าเราปลอดภัยแล้ว

สิ่งที่แปลกก็คือ ขณะเมื่อเครื่องบินเกิดอุบัติเหตุ ต่างคนก็ร้องเรียกว่า... "หลวงพ่อช่วยปกป้องพวกเราทุกคนด้วย" แต่เมื่อพ้นอันตรายแล้วเดินลงจากเครื่องบิน เห็นประณมมือไหว้พระเพียงคนเดียวเท่านั้นนอกนั้นไหว้แอร์โอสเตสทั้งหมดในที่นั้น...นี่เป็นสิ่งที่แปลก

๑๕ พฤษภาคม ๒๕๒๐ วันนี้ประมาณ ๗ โมงเช้า เราได้นั่งอยู่ในที่สงบเงียบจึงได้เกิดความรู้ในการภาวนาหลายอย่าง เราจึงได้หยิบเอาสมุดปากกาขึ้นมาบันทึกไว้ภายในวิหารธรรมประทีปด้วยความเงียบสงบ

ธรรมะที่เกิดขึ้นนี้เราเรียกว่า "มโนธรรม" เพราะเกิดขึ้นด้วยการปรากฏในส่วนลึกของใจว่า การที่มาบวชเจริญรอยตามพระ–พุทธองค์นั้นเรายังไม่ได้ทำอะไรๆ ได้เต็มที่ เพราะยังบกพร่องอยู่หลายประการอันเกี่ยวแก่พุทธศาสนาคือ หนึ่งสถานที่ สองบุคคล สามกาลเวลา

เราจึงได้คิดไปอีก ว่าเมื่อสร้างประโยชน์ตนได้เป็นที่พอใจแล้วให้สร้างประโยชน์บุคคลอื่น จึงจะได้ชื่อว่ากระทำตามคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง

ดังนั้นจึงมีความเห็นว่า กรุงลอนดอนนี้แห่งหนึ่งจัดเรียกได้ว่าเป็นปฏิรูปเทศ คือประเทศอันสมควรในการที่จะประกาศพระศาสนาจึงได้จัดให้ศิษย์ฝรั่งอยู่ประจำเพื่อดำเนินงานพระศาสนาต่อไป

วิธีสอนธรรมนั้นให้เป็นไปในทำนองที่ว่า ทำน้อยได้มาก ทำมากได้น้อย ให้เห็นว่าความเย็นอยู่ในความร้อนความร้อนอยู่ในความเย็น ความผิดอยู่ในความถูก ความถูกอยู่ในความผิด ความสุขอยู่ในที่ความทุกข์ ความทุกข์อยู่ที่ความสุข ความน้อยอยู่ที่ความใหญ่ ความใหญ่อยู่ที่ความน้อย สกปรกอยู่ที่สะอาด สะอาดอยู่ที่สกปรก อย่างนี้เสมอไป นี้เรียกว่าสัจธรรม หรือสัจศาสตร์

๑๗ พฤษภาคม ๒๕๒๐ วันนี้เป็นวันแรกที่ได้ออกบิณฑบาตในกรุงลอนดอนพร้อมด้วยพระสุเมโธอเมริกัน พระเขมธมฺโม อังกฤษ และสามเณรชินทตฺโต ซึ่งเป็นสัญชาติฝรั่งเศส พระโพธิญาณเถรเป็นหัวหน้า

การออกบิณฑบาตวันแรกได้ข้าวพออิ่ม ผลแอปเปิ้ล ๒ ใบ กล้วยหอม ๑ ใบ ส้ม ๑ ใบ แตงกวา ๑ ลูก แครร็อต ๒ หัว ขนม ๒ ก้อน

ดีใจซึ่งได้อาหารวันนี้ เพราะเข้าใจว่าเป็นอาหารของพระพ่อ คือ เป็นมูล (มรดก) ของพระพุทธเจ้านั่นเอง และเป็นอาหารที่บิณฑบาตได้ เมืองนี้ยังไม่เคยมีพระบิณฑบาตเลย เพราะเขามีความอายกันเป็นส่วนมาก แต่ตรงกันข้ามกับเรา คำว่าอายนี้เราเห็นว่าอายต่อบาป อายต่อความผิดเท่านั้น ซึ่งเป็นความหมายของพระองค์ นี้เป็นความเห็นของเรา จะถูกหรือผิดขออภัยจากนักปราชญ์ทั้งหลายด้วย

๒๓ พฤษภาคม ๒๕๒๐ ตอนเย็นวันนั้นเองได้ถูกถามปัญหาและตอบคำถามพวกเขาเป็นปัจจุบันหลายอย่าง แต่เราก็ไม่จนในการตอบปัญหานั้นตามเคย

มีผู้หญิงฝรั่งคนหนึ่งได้ถามปัญหาว่า คนตายแล้วไปอยู่ที่ไหน และความรู้ (วิญญาณ) นั้นไปอยู่อย่างไร

เราได้ตอบว่า ปัญหานี้พระพุทธเจ้าไม่ทรงให้ตอบ เพราะเรื่องนี้ไม่ใช่เหตุ กระนั้นก็จะขออนุญาตตอบปัญหานี้ฉลองศรัทธาสักหน่อย

ในขณะนั้นเรานั่งอยู่บนธรรมาสน์มีเทียนจุดไว้ ๒ เล่ม เราจึงถามว่าโยมมองเห็นเทียนนี้ไหม เขาก็ว่าเห็น เราจึงว่านี่แหละโยมเมื่อมีไส้อยู่ก็มีไฟอยู่ฉันนั้น จากนั้นก็ได้หยิบเทียนเล่มหนึ่งขึ้นมาแล้วก็เป่าให้ดับด้วยปาก แล้วถามเขาว่า เปลวของไฟนี้หายไปในทิศไหน เขาตอบว่าไม่รู้ รู้แต่ว่าเปลวไฟดับไปเท่านั้น

แล้วเราก็ถามเขาว่า แก้ปัญหาอย่างนี้พอใจไหม เขาก็บอกว่ายังไม่พอใจในคำตอบนี้ เราก็ตอบเขาไปอีกว่าถ้าอย่างนั้น เราก็ไม่พอใจ

ในคำถามของโยมเหมือนกัน เขาทำตาถลึงขึ้นสบัดหน้าแล้วก็หมดเวลาพอดี

หลวงพ่อเขียนสรุปตอนท้ายในสมุดบันทึกว่า...

เราเป็นพระอยู่แต่ในป่ามานมนานนึกว่าไปเมืองนอกจะมีความตื่นเต้นก็เปล่า เพราะพระพุทธเจ้าตามควบคุมเราอยู่ทุกอิริยาบถ มิหนำซ้ำยังให้เกิดปัญหาขึ้นอีกด้วย เหมือนบัวในน้ำไม่ยอมให้น้ำท่วมฉันนั้น พิจารณาตรงกันข้ามเรื่อยไป

และได้เที่ยวไปดูในมหาวิทยาลัยต่างๆ แล้ว จึงคิดว่ามนุษย์ศาสตร์ทั้งหลาย มันคงเห็นชัดเจนว่า มีแต่ศาสตร์ที่ไม่คมทั้งนั้น ไม่สามารถจะตัดทุกข์ได้ มีแต่ก่อให้เกิดทุกข์ ศาสตร์ทั้งหลายเหล่านั้นเราเห็นว่า ถ้าไม่มาขึ้นต่อพุทธศาสตร์แล้วมันจะไปไม่รอดทั้งนั้น

ความรู้สึกในเหตุการณ์ ที่ได้ไปเมืองนอกในคราวนี้ก็น่าขบขันเหมือนกัน เพราะเราเห็นว่าอยู่เมืองไทยมาก็นานแล้ว คล้ายๆ กับเป็นพญาลิงให้คนหยอกเล่นมาหลายปีแล้ว ลองไปเป็นอาจารย์กบในเมืองนอกดูสักเวลาหนึ่งจะเป็นอย่างไร เพราะภาษาของเขา เราไม่รู้ก็ต้องเป็นอาจารย์กบอย่างแน่นอน แล้วก็เป็นไปตามความคิดอย่างนั้น

กบมันไม่รู้ภาษาของมนุษย์ แต่พอมันร้องขึ้นมาแล้ว คนชอบไปหามันจังเลย...เลยกลายเป็นคนใบ้สอนคนบ้าอีกเสียแล้ว ก็ดีเหมือนกันปริญญาของพระพุทธเจ้านั้นไม่ต้องไปสอบกับเขาหรอก...

ฉะนั้นพระใบ้ เลยเป็นเหตุให้ได้ตั้งสาขาสองแห่งคือ กรุงลอนดอน และฝรั่งเศส เพื่อให้คนบ้าศึกษา ก็ขบขันดีเหมือนกัน

๑๕ กรกฎาคม ๒๕๒๐ เดินทางกลับจากกรุงลอนดอน

...๒๖

จาริกสู่ตะวันตกครั้งที่ ๒

ในครั้งแรกของการไปเผยแผ่พุทธธรรมยังต่างประเทศ ชาวอังกฤษบางคนเรียนถามหลวงพ่อว่า *"ชีวิตของพระเป็นอย่างไร?... ทำไมชาวบ้านถึงได้เลี้ยงดู โดยที่พระไม่ได้ทำอะไร?"*

หลวงพ่อตอบแบบอุปมาว่า...

"...ถึงบอกให้ก็ไม่รู้หรอก มันเหมือนกับนกที่อยากรู้เรื่องของปลาในน้ำ ถึงปลาบอกความจริงว่า อยู่ในน้ำเป็นอย่างไร นกก็ไม่มีทางจะรู้ได้ ตราบใดที่นกยังไม่เป็นปลา"

พวกเขาเหล่านั้น พอใจในคำตอบของหลวงพ่อมาก หลังจากกลับสู่เมืองไทยแล้ว ในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ หลวงพ่อจึงได้รับหนังสือจาก บี.บี.ซี. แห่งประเทศอังกฤษ ติดต่อขอเข้าถ่ายทำภาพยนต์เกี่ยวกับพุทธศาสนาที่วัดหนองป่าพง ตอนท้ายของหนังสือติดต่อฉบับนั้น มีข้อความอยู่ประโยคหนึ่ง ซึ่งเขาเน้นว่า *"หวังว่าท่านอาจารย์ คงจะเป็นปลาที่เห็นประโยชน์ (เกื้อกูล) แก่นก"*

ในต้นเดือนตุลาคมปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ชาวต่างประเทศได้เข้ามาถ่ายทำภาพยนต์สารคดีเกี่ยวกับชีวิต ข้อวัตรปฏิบัติ และกิจวัตรประจำวันของพระกรรมฐานที่วัดหนองป่าพง หลังจากนั้นไม่นาน หนังสารคดีเรื่องนี้ก็ได้แพร่หลายสู่สายตาของคนค่อนโลก

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ทางมูลนิธิกิจการสงฆ์แห่งอังกฤษได้ติดต่อนิมนต์หลวงพ่อ ให้จาริกไปเผยแผ่ธรรมะที่ประเทศอังกฤษอีกครั้ง

หลวงพ่อกับพระอาจารย์ปภากโร จึงได้เดินทางสู่ประเทศอังกฤษ ในวันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๒

การไปอังกฤษครั้งนี้ ได้รับความสนใจจากชาวต่างประเทศมากขึ้นกว่าครั้งแรกหลายเท่า และหลวงพ่อยังได้ไปดูสถานที่ซึ่งมีคนถวาย เพื่อจัดตั้งเป็นสำนักสาขาถาวร

สถานที่แห่งใหม่เป็นป่าธรรมชาติของเมืองหนาว อยู่ใกล้ทะเลสาบ มีคฤหาสน์โบราณอยู่หลังหนึ่ง ต่อมาพระชาวตะวันตกศิษย์ของหลวงพ่อได้ย้ายจากแฮมป์สเตท กลางกรุงลอนดอน ซึ่งเป็นที่พักแห่งแรก ไปอยู่สำนักใหม่ที่หมู่บ้านชิตเฮิร์ต เมืองปีเตอร์ฟิลด์ มณฑลซัสเซกซ์ตะวันตก ปัจจุบันนี้มีชื่อว่า *วัดป่าจิตตวิเวก*

หลวงพ่อพักอยู่ที่ซัสเซกซ์ระยะหนึ่ง แล้วเดินทางสู่สหรัฐอเมริกากับพระอาจารย์ปภากโร ได้ไปพักที่สำนักกรรมฐานของนายแจ๊ค คอร์นฟิลด์ (อดีตพระสุญโญ) ซึ่งเป็นศิษย์เคยบวชอยู่ที่วัดหนองป่าพง ระยะเวลาเก้าวันที่หลวงพ่อพักอยู่ที่สำนักนั้น ได้อบรมกรรมฐานแก่ชาวอเมริกัน ซึ่งได้รับความสนใจจากพวกเขาเหล่านั้นมาก

หลวงพ่อเล่าถึงประสบการณ์ครั้งหนึ่ง ในอเมริกาให้ญาติโยมฟังว่า...

"อาตมาเคยไปสหรัฐ เขาให้ไปพูดในบ้านชาวคริสต์ ก็พูดตามภาษาเรานั่นแหละ เมื่อพูดจบลง คริสต์แก่ ๆ คนหนึ่งถามว่า...

ท่าน...ศาสนาพุทธอยู่เมืองไทย แต่ทำไมขโมยเยอะ?

ใช่.. จริง..ยอมรับร้อยเปอร์เซนต์เลย... แต่ว่า ขโมยเหล่านั้นไม่ใช่ศาสนา...มันเป็นคน...คนเป็นขโมย...ไม่ใช่ศาสนาเป็นขโมย...

คนที่สอนศาสนาก็ไม่ให้ทำอย่างนั้น... ศาสนาก็ไม่ให้ทำอย่างนั้น... แต่คนทำ...ไม่ใช่ศาสนาทำ...เขาตบมือให้เหมือนกัน...

อาตมาจึงถามบ้างว่า สหรัฐมีขโมยหรือเปล่า? เขาไม่อยากตอบเหมือนกัน เพราะขโมยก็เยอะเหมือนกัน"

หลวงพ่อได้แนะนำหลักการปฏิบัติและสนทนาตอบปัญหาธรรมแก่ผู้สนใจในสถานที่หลายแห่งในอเมริกา ซึ่งเป็นที่ยอมรับและซาบซึ้งแก่ชาวต่างประเทศเป็นอย่างยิ่ง

หลังจากพำนักอยู่ที่อเมริการะยะหนึ่ง หลวงพ่อได้เดินทางย้อนกลับมาอังกฤษ ได้อยู่ดูแลการเคลื่อนย้ายสำนัก จากที่เก่าคือวิหารแฮมป์สเตท ไปยังสำนักใหม่ที่มณฑลซัสเซกซ์ตะวันตก

หลวงพ่อใช้เวลาในการไปเผยแผ่ธรรมะครั้งนี้สองเดือน แล้วได้กลับสู่ประเทศไทย เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๒

การเดินทางไปประกาศสัจธรรม ในต่างประเทศของหลวงพ่อทั้งสองครั้งนั้น ทำให้หลักธรรมปฏิบัติของพุทธศาสนา ได้เผยแผ่ออกไปอย่างกว้างไกล ยังผลให้มีสำนักปฏิบัติธรรม ที่มีลักษณะคล้ายวัดป่าในเมืองไทยเกิดขึ้นหลายแห่งในซีกโลกตะวันตก เป็นสถานที่ฝึกหัดปฏิบัติและให้หลักการดำเนินชีวิตที่ดีงามแก่ผู้คนในถิ่นนั้น

ปัจจุบันมีสำนักสาขาของวัดหนองป่าพง ในต่างประเทศกว่าสิบแห่ง ตั้งอยู่ในประเทศต่าง ๆ เช่น อังกฤษ สวิสเซอร์แลนด์ อิตาลี ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และสหรัฐอเมริกา เพื่อสืบเจตนารมณ์ของหลวงพ่อ ดังที่ท่านเขียนไว้ในสมุดบันทึก ตอนจาริกสู่ต่างประเทศว่า *"ต้องยอมเสียสละทุกอย่างให้แก่พระศาสนา เพื่อประชาชนเป็นจำนวนมาก ในเวลานี้ ดอกบัวกำลังจะบานในทิศตะวันตกอยู่แล้ว..."*

"เมื่อเราเจ็บป่วยต้องคิดว่า หายก็เอาตายก็เอา ถ้านึกอยาก
หายอย่างเดียวเป็นทุกข์แน่."

...๒๗
อาพาธ

ปี พ.ศ. ๒๕๒๐ หลวงพ่อมีอาการผิดปกติทางร่างกายเกิดขึ้น เริ่มจากรู้สึกว่า ร่างกายโงนเงน การทรงตัวไม่ค่อยดี ต้องใช้ไม้เท้าช่วยค้ำยันเวลาเดิน และมีอาการปวดเมื่อยบริเวณต้นคอ

นับตั้งแต่นั้นมา ความผิดปกติทางร่างกายมีมาตลอดและทรุดลงเรื่อย ๆ แต่หลวงพ่อยังคงทำหน้าที่ของครูอาจารย์อย่างไม่บกพร่อง พยายามอบรมสั่งสอนศิษย์อยู่ทุกโอกาส เมื่อมีเวลาว่าง ก็ออกไปเยี่ยมเยียนพระเณรตามสาขาทั้งใกล้ไกล ตลอดจนต้อนรับญาติโยมที่มานมัสการ โดยไม่เห็นแก่ความสุขสบายส่วนตัว

ครั้งหนึ่ง ขณะอบรมพระเณรอยู่ในโบสถ์ หลวงพ่อกล่าวถึงความรู้สึกของท่านว่า "*ทุกวันนี้ ผมอยู่ได้เพราะความเบิกบาน ถึงจะเจ็บป่วยไข้ จิตใจก็มีแต่ความเบิกบานตลอดเวลา*"

บางครั้ง หลวงพ่อมีอาการทรุดหนัก แต่เมื่อลูกศิษย์ลูกหามาเยี่ยม ท่านจะนั่งพูดคุยด้วยหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส เหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น ลูกศิษย์ต่างวิตกเรื่องการอาพาธของหลวงพ่อ แต่ท่านกลับเป็นห่วงการประพฤติปฏิบัติของศิษย์มากกว่า

หลวงพ่อปรารภถึงสังขารร่างกายของท่านว่า ตอนที่ท่านกำลังปฏิบัติอยู่ตามป่าเขานั้น ได้ทรมานร่างกายตนเองมาก ทุ่มเทชีวิตจิตใจปฏิบัติอย่างหักโหม แต่ร่างกายก็ทนทานมาก ไม่แตกดับเสียตั้งแต่ตอนนั้น เมื่อมันทนสู้อยู่ได้ถึงทุกวันนี้ นับว่าดีมากแล้ว

กลางเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ อาการอาพาธของหลวงพ่อทรุดลงมาก ศิษย์จึงกราบนิมนต์ไปรักษาตัวที่ โรงพยาบาลสำโรงสมุทรปราการ ขณะนั้นหลวงพ่อยังพอเดินเองได้แต่ต้องพยุงบ้าง ผลการตรวจของแพทย์พบว่า ช่องภายในสมองมีขนาดโตผิดกว่าปกติ เป็นโรคน้ำไขสันหลังสมองคั่ง คณะแพทย์ได้ผ่าตัดรักษา หลังผ่าตัดอาการทรงตัวดีขึ้นบ้าง แต่ความจำไม่ค่อยดี

เมื่อกลับมาถึงวัดหนองป่าพง อาการทรงตัวกลับแย่ลงอีก แขนขาข้างซ้ายยกไม่ค่อยถนัด บางครั้งมีอาการอ่อนเพลีย พูดไม่มีเสียง เดินไม่ไหว ต้องนั่งรถเข็น อาการต่าง ๆ เป็นมากขึ้น ฉันอาหารได้น้อยลง

ต้นเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ ศิษย์จึงต้องนิมนต์ท่านเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ โปรดเกล้าฯรับหลวงพ่อไว้ในพระบรมราชานุเคราะห์ ผลการตรวจแพทย์ได้วินิจฉัยอาการป่วยของหลวงพ่อว่า มีสาเหตุจาก เนื้อสมองเสื่อมจากเส้นเลือดอุดตัน และเนื้อสมองตายเป็นหย่อม ๆ รวมทั้งเป็นเบาหวาน

ผลการรักษาระยะแรกอาการดีขึ้นบ้าง นั่งได้นาน ๆ และลุกเดินได้บ้าง แต่พอประมาณเดือนธันวาคมของปีนั้น เกิดอาการชักกระตุก แขนข้างซ้ายไม่มีแรง จากนั้นอาการทั่วไปไม่ดีขึ้นเลย ท่านพระอาจารย์เลี่ยม ฐิตธมฺโม (รักษาการเจ้าอาวาสวัดหนองป่าพง) จึงตัดสินใจนิมนต์หลวงพ่อกลับวัดหนองป่าพง หลังจากได้พักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์นานประมาณ ๕ เดือน

เมื่อกลับถึงวัดหนองป่าพง ได้เข้าพักในกุฏิพยาบาล ซึ่งสร้างขึ้นด้วยพระราชทรัพย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ และคณะศิษย์ได้ร่วมสมทบโดยเสด็จพระราชกุศล

พระอาจารย์เลี่ยม จัดพระเณรผลัดเปลี่ยนเวรกันอุปัฏฐากหลวงพ่อ และทางโรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ อุบลราชธานี ได้จัดแพทย์และบุรุษพยาบาลมาร่วมรักษาพยาบาลโดยตลอด

แม้หลวงพ่อจะอาพาธหนัก แต่บรรยากาศของวัดหนองป่าพงคงสงบและมั่นคง วัตรปฏิบัติของพระเณรดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โดยมีคณะพระเถระร่วมกันปกครองหมู่คณะแทนหลวงพ่อ และทุก ๆ ปี จะมีการประชุมใหญ่ในวันที่ ๑๗ มิถุนายน (วันคล้ายวันเกิดของหลวงพ่อ) พระสงฆ์จากทุกสำนักสาขา ทั้งในและต่างประเทศ จะเดินทางมาร่วมปฏิบัติบูชารำลึกถึงคุณของหลวงพ่อ รวมทั้งร่วมประชุมกันในวันนั้น

หลวงพ่อได้อยู่เป็นมิ่งขวัญแก่ศิษย์เรื่อยมา แม้สังขารร่างกายจะไม่อำนวยต่อการทำหน้าที่ของครูอาจารย์ แต่คุณธรรมของท่านยังแผ่ความร่มเย็นอยู่ในใจศิษย์ ยังผลให้พระสงฆ์เกิดความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจปฏิบัติบูชา และร่วมกันรักษาข้อวัตรปฏิบัติของหลวงพ่อไว้อย่างมั่นคง จำนวนสาขาและพระสงฆ์ทั้งในและต่างประเทศเพิ่มขึ้นตามลำดับ

พระมหาเถระผู้ทรงคุณธรรมรูปหนึ่งทางปักษ์ใต้ ได้กล่าวกับคณะศิษย์วัดหนองป่าพงที่ไปเยี่ยมคารวะท่านว่า *"ท่านอาจารย์ชา นอนป่วยให้ลูกศิษย์ได้บุญ"*

อาการของหลวงพ่อทรุด และเสื่อมลงเรื่อย ๆ ตามลักษณะธรรมดาของสังขารร่างกาย ที่ตั้งอยู่บนความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และความไม่ใช่ตัวตน ครูบาอาจารย์บางท่านกล่าวว่า แม้หลวงพ่ออาพาธหนักจนพูดไม่ได้ แต่ท่านยังแสดงธรรมอบรมศิษย์อยู่เสมอ หลวงพ่อ

ใช้ร่างกายที่เสื่อมโทรมด้วยความชราและโรคภัยนี้ สาธิตให้ศิษย์ได้เห็นภัยในวัฏสงสาร และเห็นความเสื่อมสิ้นไปของสังขารร่างกายว่าเรามีความแก่ ความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่มีใครจะล่วงพ้นสิ่งเหล่านี้ไปได้

หลังปีใหม่ พ.ศ. ๒๕๓๕ ไปไม่กี่วัน หลวงพ่อเกิดอาการหอบและอ่อนเพลียมาก จึงต้องเข้าโรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ อุบลราชธานีอีกครั้ง แพทย์วินิจฉัยว่า มีน้ำท่วมปอด หัวใจวายจากเส้นเลือดอุดตันร่วมกับภาวะไตวายเฉียบพลัน แพทย์ถวายการรักษาเต็มที่ แต่อาการไม่ดีขึ้น

คืนวันที่ ๑๕ มกราคม หลังจากทราบว่าอาการของหลวงพ่อครั้งนี้ สุดวิสัยจะเยียวยารักษาได้ คณะสงฆ์ร่วมกับท่านผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี และคณะแพทย์พยาบาล จึงนิมนต์หลวงพ่อกลับวัดหนองป่าพง...

...๒๘
เช้ามืดของวันครู

สี่ทุ่มกว่าของคืนวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๓๕ หลวงพ่อกลับถึงกุฏิพยาบาลในวัดหนองป่าพง...

แสงไฟในห้องหลวงพ่อสว่างขึ้น หลังจากถูกปิดสนิทไว้หลายวันเพราะหลวงพ่อเข้าโรงพยาบาล เมื่อมองผ่านหน้าต่างกระจกใสเข้าไปในห้อง พบร่างหลวงพ่อนอนสงบนิ่งอยู่บนเตียง

หมู่บรรพชิตที่พึ่งพิงร่มเงาวัดหนองป่าพง ยืนเรียงรายรอบ ๆ กุฏิ ดวงตาทุกคู่จ้องมองยังร่างบูรพาจารย์ ด้วยความรู้สึกอาลัยอาวรณ์ เพราะต่างตระหนักดีว่า ราตรีนี้จะมีการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน...

ลมหนาวต้นปีใหม่ พัดโชยแผ่วผ่านบานประตูสู่ห้องพยาบาล อากาศยามดึกทวีความเยือกเย็นยิ่งขึ้น พระอุปัฏฐากคลี่ผ้าห่มคลุมร่างให้หลวงพ่อ และยังคงทำหน้าที่ของตนอยู่อย่างสงบ..เสียงเครื่องตรวจคลื่นหัวใจไฟฟ้าแสดงค่าความถี่การเต้นของหัวใจหลวงพ่อที่ช้าลงทุกขณะ

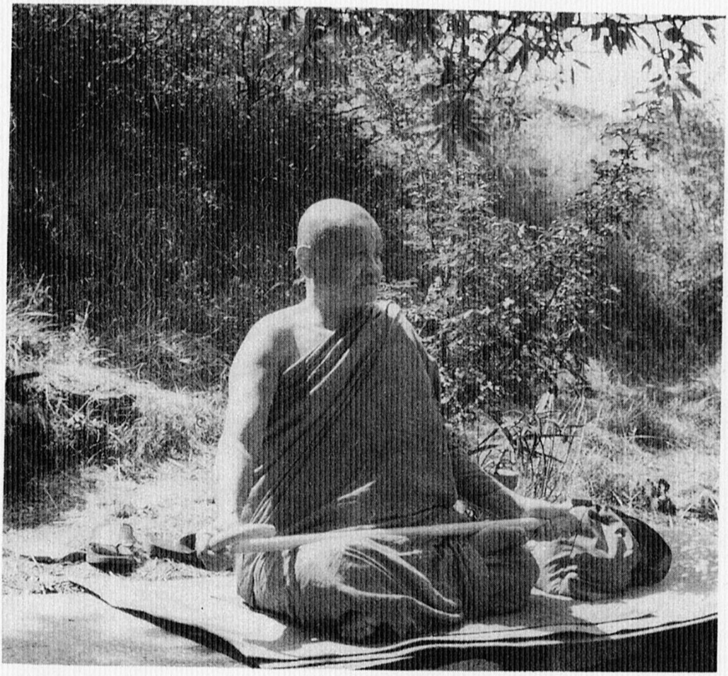
ภิกษุหลายรูปนั่งสมาธิที่ระเบียงกุฏิ ต่างน้อมเอาเหตุการณ์สำคัญเฉพาะหน้ามาเป็นมรณสติ สรรพสิ่งทั้งมวล ล้วนตกอยู่ภายใต้กฎแห่งความเปลี่ยนแปลง ไม่ว่ามนุษย์ผู้ยากดีมีจน หรือเดรัจฉานผู้อาภัพอับเฉา กระทั่งภูผาป่าไม้ ต่างสิ้นสุดลงตรงจุดเสื่อมสลายทั้งสิ้น

ดึกสงัดของคืนนั้น หลวงพ่อยังคงนอนหายใจระรวย ใบหน้าและแววตาปราศจากร่องรอยของความทุกข์ทรมาน หรือห่วงใยในชีวิตสังขาร

ลมหนาวยามดึกพัดกรรโชกหนักขึ้น ต้นไม้โยกไหวตามแรงลมอย่างมีชีวิตชีวา แต่ทว่า ลมอุ่นจากภายในกายหลวงพ่อกำลังอ่อนแรงลงทุกขณะ ดังคำปรารภเกี่ยวกับกายสังขารของท่านที่กล่าวไว้ที่วัดถ้ำแสงเพชรว่า *"...ต่อไปนี้ก็จะไม่ได้เห็น ลมมันก็จะหมด เสียงมันก็จะหมด มันเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยของสังขาร...เรียกว่าขัยยะวัยยัง คือความสิ้นไปเสื่อมไปของสังขาร...เสื่อมไปดังก้อนน้ำแข็งที่ละลายเป็นน้ำ..เราเกิดมา ก็เก็บเอาความเจ็บ ความแก่ ความตายมาพร้อมกัน..."*

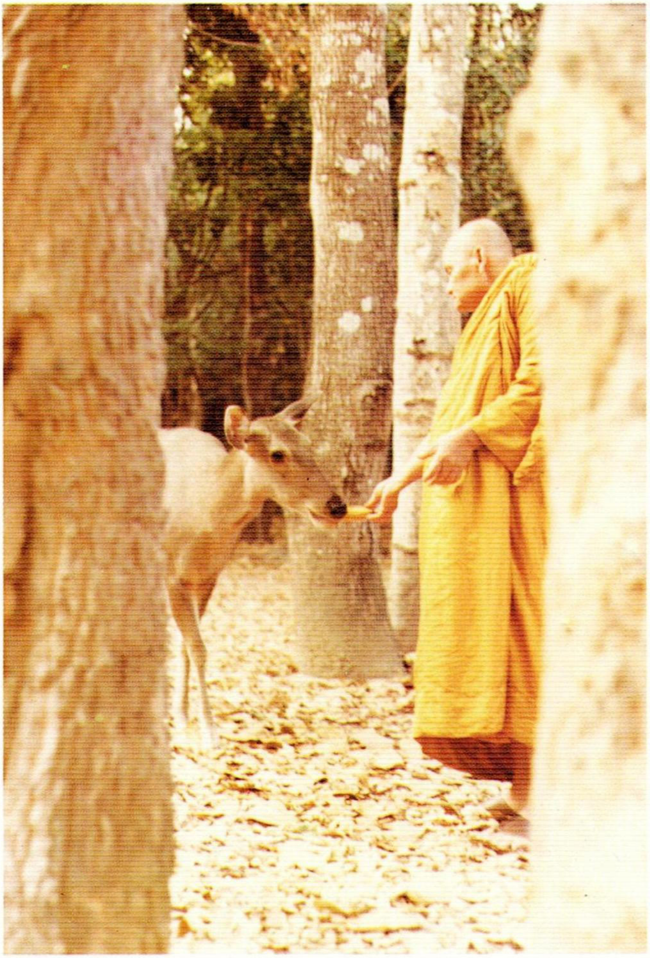
เช้ามืดของวันครู..... ลมหนาวสงบนิ่ง แมกไม้ไม่ไหวติง สรรพสิ่งในป่าพงพลันเงียบงัน... หลวงพ่อได้ละสังขารไปด้วยอาการสงบ จบการเดินทางอันยาวนานในวัฏสงสารลงอย่างงดงาม (หลวงพ่อมรณภาพเวลา ๐๕.๒๐ น. ของวันพฤหัสบดี ที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๕ สิริอายุรวม ๗๔ ปี)

หลวงพ่อจากไปแต่เพียงร่างกายเท่านั้น ส่วนคำสอนและข้อวัตรปฏิบัติของท่าน มิได้สูญหายไปไหน ยังคงเป็นร่มเงาแห่งโพธิญาณ ที่แผ่ปกคลุมให้ความร่มเย็นแก่สานุศิษย์ต่อไปอีกกาลนาน

ร่มเงาแห่งโพธิญาณ
หลวงพ่อชา สุภัทโท

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว นายพะนอม แก้วกำเนิด ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๓๕

ไร้ร่มโพธิ์ญาณ